גליון

אֲבִיטָה אֹרְחֹתֶיךָ

באגדה ובהלכה

פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

גליון

אֲבִיטָה אֹרְחוֹתַיִךְ

באגדה ובהלכה

שיחות ושיעורים
מפי הרב אורן נזרית שליט"א

ניתן להשיג בטלפונים:
0509013000
0506491414
למעוניינים
ניתן לקבל השיחה במייל:
toraoren@gmail.com

ניתן להקדיש
פרשיות להצלחה ולברכה
ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים,
ניתן ליצור קשר בפל':
0509013000
0506491414

עיצוב, עימוד וניקוד
שלמה. נ.
0504158840
shlomo131375@gmail.com

תוכן עניינים

שִׂיחָה לְפָרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

הַקְּשִׁי וְהַיְסוּרִין שֶׁל חֶבְלֵי מָשִׁיחַ ..... ג
קֹדֶם הַגְּאֻלָּה תִּכְבַּד הַגָּלוּת יוֹתֵר מִכָּל הַגָּלוּת ..... ג
טַעַם הַדָּבָר לְקֹשִׁי וְצַעַר חֶבְלֵי מָשִׁיחַ ..... ד
מָה יֵּעָשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ ..... ז
עִקַּר בַּקָּשָׁתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם עַל מִדּוֹת טוֹבוֹת ..... ז
אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג דָּבָר בְּלֹא הַתְּפִלָּה ..... ט
זְרִיזִין מַקְדִּימִין לַמִּצְוֹות ..... י
מִדַּת הַחֶסֶד הָיְתָה טְבוּעָה בְּרִבְקָה ..... י
חֶסֶד לְאַבְרָהָם ..... יא
עֲשִׂיַּת חֶסֶד הִיא דָּבָר קַל ..... יב
חֶסֶד עִם הַמֵּתִים ..... יג
שְׂכַר מִצְוַת הַחֶסֶד ..... יד
מִדַּת הַדִּין הִיא רַק דִּמְיוֹן וְלָעָתִיד יִתְגַּלֶּה שֶׁלֹּא הָיָה ..... יד
הֶסְפֵּדָהּ שֶׁל שָׂרָה - חִנּוּךְ בְּנָהּ לִמְסִירוּת נֶפֶשׁ ..... טו
הָרֶמֶז הַנִּפְלָא בַּמִּלִּים 'וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ' ..... טו
שִׂיחַת עַבְדֵי אָבוֹת ..... יז
מַדְרֵגַת הָאָרֶץ לְמַעְלָה מֵהַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם ..... יז
קְפִיצַת הָאָרֶץ מִכּוֹחָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ..... יז
רֶמֶז לַשֵּׁם שֶׁל קְפִיצַת הָאָרֶץ ..... יז

סִימָן רסו - דִּין מְצִיאָה בְּשַׁבָּת ב

מָצָא אַרְנָקִי בְּשַׁבָּת כֵּיצַד יְנַהֵג ..... יט
מָצָא מָעוֹת בְּשַׁבָּת אִם מֻתָּר לְדַוְּחָם בְּרַגְלוֹ לַצַּד - וְדִין טַלְטוּל מִן הַצַּד ..... יט
לָצֵאת עִם שְׁעוֹן יָד לִרְשׁוּת הָרַבִּים ..... כו
הַאִם מֻתָּר בְּשַׁבָּת לִזְכּוֹת מִן הַהֶפְקֵר ..... כז
פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אַמַּאי אֵינוֹ אָסוּר מִדִּין חֲצִי שִׁעוּר שֶׁאָסוּר מִן הַתּוֹרָה ..... כז
מִי שֶׁהִצְרִךְ לֵילֵךְ חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, טוֹב יוֹתֵר שֶׁיִּרְכַּב עַל חֲמוֹר ..... כח

שִׂיחָה לְפָרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

הַקְּשָׁיִי וְהַיְסוּרִין שֶׁל חֶבְלֵי מָשִׁיחַ

רָאִיתִי בְּמַגִּיד דְּבָרָיו לְיַעֲקֹב (חַיֵּי שָׂרָה) שֶׁכָּתְבָה הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין (דַּף צח:), 'שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מָה יַעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ'. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל הוּא הַתַּנָּא הָאֱלֹהִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוּרְקָנוֹס, שֶׁתַּלְמִידָיו הָיוּ מִגְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים, כְּגוֹן רַבִּי עֲקִיבָא וַחֲבֵרָיו.

וְתַלְמִידֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים שֶׁהָיוּ צוֹפִים בְּרוּחַ קָדְשָׁם מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, יָדְעוּ מָה עָתִיד לִהְיוֹת בִּתְקוּפַת חֶבְלֵי מָשִׁיחַ, וְרָאוּ בְּעֵינֵי שִׂכְלָם אֶת גֹּדֶל הַדַּחַק הַצַּעַר וְהַיְסוּרִין לְמִינֵיהֶם שֶׁיִּהְיוּ בַּדּוֹר הַהוּא הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן. עַל כֵּן שָׁאֲלוּ אֶת רַבָּם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּנוּ, מָה יַעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ, אֵיךְ וּבַמֶּה יוּכַל לְהִנָּצֵל מֵהַצָּרוֹת שֶׁיִּהְיוּ בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה.

הַגְּמָרָא שָׁם מְבִיאָה כִּי גְּדוֹלֵי חַכְמֵי הַתַּלְמוּד, עָלָא וְרַבָּה, הָיוּ אוֹמְרִים 'ייתי ולא אחמיניה'. הָאֲמוֹרָאִים הַלָּלוּ אָמְרוּ, אָמְנָם וַדַּאי שֶׁאֲנַחְנוּ רוֹצִים שֶׁכְּבָר יָבוֹא מָלְכּוֹ הַמָּשִׁיחַ, אֲבָל קָשֶׁה לָנוּ עַד מְאֹד לִהְיוֹת בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה. וְזֹאת מִפְּנֵי גֹּדֶל הַדַּחַק וְהַצַּעַר שֶׁיִּהְיוּ אָז. וּכְפִי שֶׁאֲנַחְנוּ רוֹאִים בֶּאֱמֶת בְּעֵינֵינוּ, כֵּיצַד הַדּוֹר שֶׁלָּנוּ שֶׁהוּא דּוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, מִתְיַסֵּר בְּיִסּוּרִין קָשִׁים וּמָרִים וְעוֹמֵד לְמִבְחָן בְּנִסְיוֹנוֹת קָשִׁים מְאֹד.

הַמַּשְׁגִּיחַ רַבִּי יֶרֶחֶם מִמִּיר זצ"ל אָמַר שֶׁגֹּדֶל הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בִּזְמַנֵּנוּ, אֲפִלּוּ בְּדוֹרוֹ שֶׁל נֹחַ לֹא הָיָה. לַמְרוֹת שֶׁדּוֹרוֹ שֶׁל נֹחַ מְפֹרָסָם בִּרְשִׁעוּתוֹ עַד כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דַּרְכּוֹ עַל הָאָרֶץ, עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁהִשְׁפִּיעוּ גַּם עַל הַבְּהֵמָה וְהַחַיָּה וְגַם עַל הָאָרֶץ עַצְמָהּ שֶׁיַּשְׁחִיתוּ טִבְעָם, כְּמוֹ שֶׁהִסְבִּיר בְּטוּב טַעַם בְּסֵפֶר בֵּית הַלֵּוִי (פָּרָשַׁת נֹחַ), עִם כָּל זֶה הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּדּוֹר שֶׁלָּנוּ וְהַקְּשָׁיִים שֶׁלּוֹ - קָשִׁים יוֹתֵר.

כְּדֵי הַגְּאֻלָּה תִּכְבַּד הַגָּלוּת יוֹתֵר מִכָּל הַגָּלוּת

וּבֶאֱמֶת יָדוּעַ בְּשֵׁם הַגְּרַ"א (הוּבָא בְּשֵׁם עוֹלָם לְהֶחָפֵץ חַיִּים ח"ב שַׁעַר הַהִתְחַזְּקוּת פי"ב, וְעַיֵּן רָשִׁ"י שַׁבָּת קיח.) שֶׁהִסְבִּיר אֶת הַלָּשׁוֹן 'חֶבְלֵי' מָשִׁיחַ, 'חֶבְלֵי' מִלְּשׁוֹן חֶבְלֵי לֵדָה. כְּשֵׁם שֶׁהָאִשָּׁה הָהֲרָה מַשְׁקֶה אֶת הַיּוֹלֶדֶת כּוֹסוֹת מִדֵּי פַּעַם, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁבָּאָה עֵת הַלֵּדָה יֵשׁ לָהּ אֶת צִירֵי הַלֵּדָה וּכְכָל שֶׁמִּתְקָרֶבֶת הַלֵּדָה הַכְּאֵבִים מִתְחַזְּקִים יוֹתֵר וְיוֹתֵר עַד הַשָּׁעָה שֶׁיּוֹצֵא הַיָּלְד לָאֲוִיר הָעוֹלָם, כָּךְ זֶה גַּם בְּעִנְיְנֵי הַגְּאֻלָּה. אָמְנָם תָּמִיד הָיוּ לְכָלַל יִשְׂרָאֵל בְּמֶשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת צָרוֹת צְרוּרוֹת, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁמִּתְקָרֵב הָעֵת שֶׁבֶּן דָּוִד צָרִיךְ לָבוֹא, אָז הַצָּרוֹת מִתְגַּבְּרוֹת בְּכָפֶל כְּפָלַיִם.

וְכָתַב הַגְּרַ"א בְּסֵפֶר אֶבֶן שְׁלֵמָה (פי"א) בְּזֶה הַלָּשׁוֹן: הַגְּאֻלָּה מְכֻנָּה בְּשֵׁם בֹּקֶר כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה כא, יב) אָתְתָא בֹקֶר וְגַם לַיְלָה, וְכֵן מְכֻנֶּה בְּשֵׁם לֵדָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (יְשַׁעְיָה סו, ח) כִּי חָלָה גַּם יָלְדָה צִיּוֹן. וּכְמוֹ שֶׁקֹּדֶם שֶׁמַּתְחִיל לְהָאִיר הַיּוֹם הוּא מַחְשִׁיךְ בְּיוֹתֵר, וְזֶה בֶּאֱמֶת דָּבָר יָדוּעַ מְאֹד וְכָל אֶחָד יָכוֹל לִרְאוֹת אֶת זֶה בְּעֵינָיו בְּכָל לַיְלָה, שֶׁקֹּדֶם הַזְּרִיחָה, קֹדֶם אוֹר הַיּוֹם - הַחֹשֶׁךְ מִתְחַזֵּק בְּיוֹתֵר, מִשּׁוּם שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ עוֹד לֹא זָרְחָה, וְהַכּוֹכָבִים כְּבָר אָסְפוּ נָגְהָם, וְלָכֵן שׁוֹרֵר אָז חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה וַעֲלָטָה מְרֻבָּה, עַד שֶׁבּוֹקַעַת קֶרֶן אוֹר הַחַמָּה. וְכֵן הֶהָרָה כְּשֶׁמִּתְקָרֶבֶת הַלֵּדָה, כּוֹאֶבֶת יוֹתֵר מִכָּל יְמֵי הֶרְיוֹנָהּ כְּשֶׁיּוֹשֶׁבֶת עַל הַמַּשְׁבֵּר, כֵּן קֹדֶם הַגְּאֻלָּה יִכְבַּד הַגָּלוּת יוֹתֵר מִכָּל הַגָּלוּת.

עָבַרְנוּ תְּקוּפָה אֲרֻכָּה וְקָשָׁה. כְּבָר כְּאַלְפַּיִם שָׁנָה עָבְרוּ מֵאָז הַחָרְבָּן, וְכָל שָׁנִים אֵלּוּ הָיוּ מְלֵאוֹת צָרוֹת וְיִסּוּרִין וּשְׁפִיכוּת דָּמִים. מִי שָׁמַעְיִן בְּקוֹרוֹת הַיָּמִים שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל, מִזְּדַעְזֵעַ לְמַרְאֵה כָּל הַצָּרוֹת שֶׁהָיוּ. כָּל כָּךְ הֵרִיגוֹת וּשְׁמָדוֹת הָיוּ. בְּכָל מָקוֹם, וּבְכָל תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל. אִם בְּאַרְצוֹת סְפָרַד, בְּאַרְצוֹת הַמַּגְרֵב בְּצָפוֹן אַפְרִיקָה, בְּאַרְצוֹת תֵּימָן וּבְאַרְצוֹת אַשְׁכְּנַז. כָּל מָקוֹם שָׁגְלוּ יִשְׂרָאֵל שָׁמָּה, עָמְדוּ בְּנִסְיוֹנוֹת

וּבִשְׁמָדוֹת שֶׁאֵין לְתָאֵר וְאֵין לְשַׁעֵר וְהִקִּיזוּ דָּם עַל קִדֻּשַׁת ה'. בַּסְּפָרִים 'עֵמֶק הַבָּכָא' וּ'שֵׁבֶט יְהוּדָה' שָׁפָתְבוּ גְּדוֹלֵי הַקַּדְמוֹנִים, מִתְאָרוֹת כָּל הַצָּרוֹת וְהַפְּרָעוֹת שָׁהָיוּ בִּזְמַנָּם, וְלֹא יְאֻמַּן אֲשֶׁר אֵרַע עִמָּנוּ מֵאָז הֱיוֹתֵנוּ שָׁה פְּזוּרָה, וּמֵאָז גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ. וְעִם כָּל זֶה, אוֹמֵר הַגְּר"א, כָּל זֶה הוּא פָּחוֹת מִמָּה שֶׁיִּהְיֶה בְּעֶרֶב הַגְּאֻלָּה. קֹדֶם שֶׁתִּהְיֶה הַגְּאֻלָּה תִּכְבַּד הַגָּלוּת יוֹתֵר מִכָּל מֶשֶׁךְ הַגָּלוּת שֶׁעָבְרָה עָלֵינוּ.

טַעַם הַדָּבָר לְקֹשִׁי וְצַעַר חֶבְלֵי מָשִׁיחַ

הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי שָׁלוֹם שְׁבַדְרוֹן זצ"ל אָמַר שֶׁשָּׁאֲלוּ אֶת הַחֵפֶץ חַיִּים זצ"ל, מַהוּ בֶּאֱמֶת טַעַם הַדָּבָר שֶׁבְּדוֹרֵנוּ הִתְרַבּוּ כָּל כָּךְ הַצָּרוֹת וְהַיִּסּוּרִין, אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹשֵׂא עַל כְּתֵפָיו צָרוֹת וּבְעָיוֹת לְאֵין מִסְפָּר.

אָמְנָם כְּלַל יִשְׂרָאֵל סָבַל בְּכָל הַזְּמַנִּים וּבְכָל הַדּוֹרוֹת. אֲבָל תָּמִיד הָיוּ בֵּין הַצָּרוֹת וּבֵין הַיִּסּוּרִין, תְּקוּפוֹת שֶׁל רְגִיעָה. הַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת (סַנְהֶדְרִין צח.) 'אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אִם רָאִיתָ דּוֹר שֶׁצָּרוֹת רַבּוֹת בָּאוֹת עָלָיו כַּנָּהָר, חַכֵּה לוֹ'. מִשּׁוּם שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת הַגַּם שֶׁהָיוּ צָרוֹת, מִכָּל מָקוֹם הָיוּ זְמַנֵּי רְגִיעָה, כָּאָמוּר. וְלָכֵן אִם רוֹאִים דּוֹר שֶׁהַצָּרוֹת לֹא מַפְסִיקוֹת בּוֹ לְרֶגַע, וּכְמוֹ נָהָר הַזּוֹרֵם מַיִם תָּמִיד לְלֹא הֲפוּגָה כָּךְ הַצָּרוֹת אֵינָן פּוֹסְקוֹת בּוֹ לְרֶגַע וְצָרָה רוֹדֶפֶת צָרָה - צַפֵּה לוֹ, תֵּדַע שֶׁזֶּהוּ זֶה, הִגִּיעַ הַזְּמַן. זֶהוּ דּוֹרוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ.

כָּךְ לְדֻגְמָה הָיָה בִּזְמַן שֶׁיָּשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצוֹת סְפָרַד, וּבְיוֹם תִּשְׁעָה בְּאָב בִּשְׁנַת רנ"ב, הָיְתָה הַגְּזֵרָה הַנּוֹרָאָה שֶׁל גֵּרוּשׁ סְפָרַד, אוֹ כְּפִי שֶׁקּוֹרֵא לְשָׁנָה זוֹ הָאַבְרַבַּנְאֵל (בְּפֵרוּשׁוֹ לְהוֹשֵׁעַ פ"ה), שְׁנַת 'מְזֻרֶ"ה יִשְׂרָאֵל יְקַבְּצֵנוּ' עַל שֵׁם הַפָּסוּק בְּיִרְמְיָהוּ (לא, ט), **מְזֻרֶה בְּגִימַטְרִיָא רנ"ב.**

וְהָיוּ בְּאוֹתָהּ הַתְּקוּפָה צָרוֹת צְרוּרוֹת, הַרְבֵּה יְהוּדִים נִשְׁרְפוּ וְעָלוּ עַל הַמּוֹקֵד עַל קִדֻּשַׁת ה', וְגוֹלִים רַבִּים מֵתוּ בַּדֶּרֶךְ מֵרָעָב וְצָמָא וּשְׁאָר חוֹלְאִים, אַךְ עִם כָּל זֹאת וְלַמְרוֹת הַגְּזֵרָה הַגְּדוֹלָה הַזּוֹ, הָיוּ אֲרָצוֹת שֶׁפָּתְחוּ אֶת שַׁעֲרֵיהֶן בִּפְנֵי גּוֹלֵי סְפָרַד כְּאַרְצוֹת אִיטַלְיָה וְטוּרְקִיָּה, וְהַגּוֹלִים הִתְקַבְּלוּ שָׁם בְּסֵבֶר פָּנִים יָפוֹת הֵן מִצַּד הַשִּׁלְטוֹנוֹת וְהֵן מִצַּד הַיְּהוּדִים שֶׁהָיוּ שָׁם, וְאָז הָיוּ כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים שֶׁל רְגִיעָה וּפְרִיחָה מְחֻדֶּשֶׁת. וְעָמְדוּ גְּדוֹלֵי עוֹלָם עֲנָקֵי הַדּוֹרוֹת כְּמוֹ מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף זצ"ל וְרַבֵּנוּ הָאָר"י זצ"ל וְעוֹד וְעוֹד זיע"א.

אֲבָל בְּדוֹר הָאַחֲרוֹן הַצָּרוֹת בָּאוֹת וּמוֹשְׁכוֹת בּוֹ כְּנָהָר בְּלִי הֶפְסֵק, וְאֵין לְךָ יוֹם שֶׁאֵין קְלָלָתוֹ מְרֻבָּה מֵחֲבֵרוֹ. וּבְעֵינֵינוּ אָנוּ רוֹאִים אֶת זֶה, הֵן בְּצָרוֹת הָרוּחָנִיּוּת, לְדַאֲבוֹנֵנוּ רוֹאִים כֵּיצַד עוֹקְרִים אֶת יְסוֹדוֹת הַדָּת בְּכָל מִינֵי אֲפָנִים, וְעַל זֶה צָרִיךְ לְמְחוֹת בְּרִישׁ גְּלֵי, כֵּיצַד יִתָּכֵן שֶׁעוֹקְרִים אֶת הַשַּׁבָּת שֶׁהִיא הַבְּרִית בֵּינֵינוּ לְבֵין ה' יִתְבָּרַךְ, וְצָרִיךְ שֶׁיִּכְאַב לָנוּ עַל זֶה. אִם אָדָם הָיָה רוֹאֶה כֵּיצַד עוֹמְדִים וּמַכִּים אֶת אָבִיו, וְכִי הָיָה אוֹמֵר, נוּ, מָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת? אַזְמִין אַמְבּוּלַנְס? וַדַּאי שֶׁלֹּא. הָיָה דָּמוֹ רוֹתֵחַ בְּקִרְבּוֹ, כֵּיצַד זֶה שֶׁמַּכִּים אֶת אָבִיו (עַיֵּן מִסֹּלַת יְשָׁרִים פי"ט). וְכָל חִלּוּל שַׁבָּת הֲמוֹנִי זוֹ בְּעִיטָה וְהַכָּאָה נוֹרָאָה כְּלַפֵּי אָבִינוּ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, שֶׁנָּתַן לָנוּ אֶת הַמַּתָּנָה הַטּוֹבָה וּשְׁמָהּ שַׁבָּת (שַׁבָּת י:), וּכְמוֹ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים 'וּבִמְנוּחָתוֹ לֹא יִשְׁכְּנוּ עֲרֵלִים', שֶׁהֲרֵי לָכֵן 'גּוֹי שֶׁשָּׁבַת חַיָּב מִיתָה' (סַנְהֶדְרִין נח:), מִשּׁוּם שֶׁשַּׁבָּת הִיא מַתָּנָה שֶׁה' נָתַן לָנוּ וְרַק לָנוּ, עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. אָז אֵיךְ אֶפְשָׁר לוֹמַר, מָה אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת?! וְהַדָּבָר הָרִאשׁוֹן בְּמַעֲלָה, צָרִיךְ לִבְכּוֹת וּלְהִתְחַנֵּן עַל זֶה. צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה אִכְפַּת לוֹ לָאָדָם עַל חִלּוּל שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ, וְזֶה יָכוֹל כָּל אֶחָד לַעֲמֹד בִּתְפִלָּה וּבְתַחֲנוּנִים לִפְנֵי הַבּוֹרֵא עַל הַדְּבָרִים הַלָּלוּ.

וְזֶה דָּבָר שֶׁלֹּא רָאוּ בְּדוֹרוֹת שֶׁעָבְרוּ, צָרוֹת רוּחָנִיּוֹת כָּאֵלּוּ, מִימִין וּמִשְּׂמֹאל, הֵן עַל הַכְּלָל כֻּלּוֹ וְהֵן בִּפְרָט. וְגַם הַצָּרוֹת הַגַּשְׁמִיּוֹת, חוֹלָאִים קָשִׁים וּמְשֻׁנִּים הַנִּפּוֹצִים ה' יְרַחֵם בְּקִרְבֵּנוּ, כַּיָּדוּעַ וְכִמְפֹרָסָם. וְזֶהוּ דָּבָר שֶׁצָּרִיךְ תַּלְמוּד, הֲגַם שֶׁבֶּאֱמֶת זֶהוּ דּוֹר אַחֲרוֹן עָלָיו אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהַצָּרוֹת יִהְיוּ רַבּוֹת וּמוֹשְׁכוֹת בּוֹ כַּנָּהָר, מָה בֶּאֱמֶת טַעַם הַדָּבָר, וּמַהִי הַסִּבָּה בְּעֶטְיָהּ מִתְרַבִּים כָּל כָּךְ הַצָּרוֹת בָּעֵת הַזּוֹ.

אָמַר הֶחָפֵץ חַיִּים, הָעִנְיָן בָּזֶה יִתְבָּאֵר עַל פִּי מָשָׁל. הָיָה סוֹחֵר אֶחָד, שֶׁכְּדָרְכּוֹ הַסּוֹחֲרִים הָיְתָה דַּרְכּוֹ לִקְנוֹת מִסַּפָּק מֶרְכָּזִי אֶת הַסְּחוֹרָה, וְלִמְכֹּר הָלְאָה לַחֲנוּיוֹת בִּמְחִיר גָּבוֹהַּ יוֹתֵר, כַּאֲשֶׁר אֶת הַהֶפְרֵשׁ הוּא מַרְוִיחַ. אָמְנָם, כְּמִנְהָג הַסּוֹחֲרִים, כְּשֶׁהָיָה קוֹנֶה וּמַזְמִין סְחוֹרָה מֵאֵת הַסַּפָּק הַמֶּרְכָּזִי, הַסּוֹחֵר הָרִאשׁוֹנִי, לֹא הָיָה מְשַׁלֵּם לוֹ אֶת כָּל שָׁוְיָהּ שֶׁל הַסְּחוֹרָה מִיָּד, כִּי עַדַיִן לוֹ הָיָה לוֹ דֵּי כֶּסֶף לְשַׁלֵּם

עֲבוּרָהּ, אֶלָּא חֵלֶק מִן הַתַּשְׁלוּם הָיָה מְשֻׁלָּם מִיָּד, וְאֶת הַחֵלֶק הַנּוֹתָר לוֹקֵחַ בְּהַקָּפָה וְהָיָה מְשֻׁלָּם לְאַחַר הַמְכִירָה שֶׁלּוֹ הָלְאָה לַחֲנוּיוֹת, בְּהַזְמָנָה בַּפַּעַם הַבָּאָה. כָּךְ הָיָה נוֹהֵג בַּעֲסָקָיו הַרְבֵּה שָׁנִים. הָיָה לוֹקֵחַ מֵאֵת הַסּוֹחֵר הָרָאשִׁי סְחוֹרָה, מְשֻׁלָּם חֵלֶק מִיָּד, וְחֵלֶק הָיָה נוֹטֵל בְּאַשְׁרַאי עַד לְמִכִירָה שֶׁל הַסְּחוֹרָה וְהַזְמָנָה נוֹסֶפֶת.

פַּעַם אַחַת כַּאֲשֶׁר בָּא לְהַזְמִין סְחוֹרָה חֲדָשָׁה אֵצֶל הַסַּפָּק הָרָאשִׁי, אוֹמֵר לוֹ הַסַּפָּק, הַפַּעַם אֲנִי רוֹצֶה אֶת כָּל הַכָּסֶף מִיָּד, בְּמִזְמָן. הִתְפַּלֵּא הַסּוֹחֵר, לָמָּה? הֲרֵי כְּבָר הַרְבֵּה שָׁנִים שֶׁאֲנַחְנוּ עוֹשִׂים עֲסָקִים בְּיַחַד, מֵעוֹלָם לֹא רִמִּיתִי אוֹתְךָ אוֹ לֹא שִׁלַּמְתִּי לְךָ לְבַסּוֹף, אַף פַּעַם 'שִׁקִּים' שֶׁלִּי לֹא חָזְרוּ, הַכֹּל הוֹלֵךְ עַל דֶּרֶךְ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב. מָה יוֹם מִיּוֹמַיִם שֶׁאַתָּה רוֹצֶה אֶת הַכֹּל בְּמִזְמָן? הֵשִׁיב לוֹ הַסַּפָּק, אָכֵן, אַתָּה אִישׁ יָשָׁר וְנֶאֱמָן, וְכָל הַמִּסְחָר שֶׁלְּךָ הוּא בְּיֹשֶׁר וַהֲגִינוּת. לֹא מִפְּנֵי חֶשְׁשׁ כָּזֶה אוֹ אַחֵר אֲנִי רוֹצֶה אֶת כָּל הַכֶּסֶף בַּיָּד וּמִיָּד. אֶלָּא, שֶׁבְּהִיוֹת וּבְדַעְתִּי לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲנִי סוֹגֵר אֶת הָעֵסֶק שֶׁלִּי, וְלָכֵן אֲנִי גּוֹבֶה מִכָּל בַּעֲלֵי הַחוֹב שֶׁלִּי אֶת כָּל כַּסְפִּי, וְכֵן מִכָּל הַסּוֹחֲרִים שֶׁקּוֹנִים מִמֶּנִּי עַתָּה אֲנִי דּוֹרֵשׁ אֶת הַתַּשְׁלוּם כֻּלּוֹ מֵרֹאשׁ.

אָמַר הֶחָפֵץ חַיִּים, זֶהוּ הַבֵּאוּר גַּם בְּעִנְיָנֵנוּ. כְּלַל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מֶשֶׁךְ הַדּוֹרוֹת חָטָא. הֲלֹא עוֹד יֵשׁ לָנוּ 'מַשְׁכְּנָתָא' כְּבָר מֵחֵטְא הָעֵגֶל, כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ בַּגְּמָרָא (סַנְהֶדְרִין קב.) עַל הַפָּסוּק 'וּבְיוֹם פָּקְדִי וּפָקַדְתִּי עֲלֵיהֶם חַטָּאתָם', "שֶׁאֵין לְךָ פּוּרְעָנוּת וּפוּרְעָנוּת שֶׁבָּאָה לָעוֹלָם וְאֵין בָּהּ מֵחֵטְא הָעֵגֶל". וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כָּל דּוֹר וָדוֹר עִם חֲטָאָיו וַעֲוֹנוֹתָיו. כֵּיוָן שֶׁרָאָה הקב"ה רַב חֲטָאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אָמַר, אִם אֶגְבֶּה אֶת כָּל הַחוֹב עַתָּה, חָלִילָה לֹא יִשָּׁאֵר שָׂרִיד וּפָלִיט. אֶלָּא מַאי, אֶגְבֶּה חֵלֶק מִן הַחוֹב עַתָּה וְחֵלֶק מִן הַחוֹב אֶגְבֶּה בַּדּוֹר הַבָּא. וְכָךְ הָיָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַדּוֹרוֹת שֶׁהֶעֱבִירוּ דּוֹר דּוֹר, וְכָל דּוֹר מוֹתִיר חֵלֶק מִן הַחוֹב לַדּוֹר הַבָּא.

עַד הַדּוֹר שֶׁלָּנוּ. הַדּוֹר שֶׁלָּנוּ הוּא הַדּוֹר הַחוֹתֵם, הוּא הַדּוֹר הַמְסַיֵּם, מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ קָרֵב וּבָא. אִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁאִיר אֶת הַחוֹב לַדּוֹר הַבָּא כִּי זֶהוּ הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן, וְלָכֵן עָלֵינוּ הַחוֹבָה לְפָרֵעַ אֶת כָּל הַחוֹבוֹת שֶׁנּוֹתְרוּ לָנוּ מִכָּל הַדּוֹרוֹת כֻּלָּם. וְלָכֵן אִם תִּרְאֶה דּוֹר שֶׁהַצָּרוֹת רַבּוֹת וּמוֹשְׁכוֹת בּוֹ כַּנָּהָר - צַפֵּה לוֹ. אִם אַתָּה רוֹאֶה דּוֹר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צָרוֹת יוֹתֵר מִן הָרָגִיל, יוֹתֵר מִכָּל הַדּוֹרוֹת, אוֹת הוּא שֶׁזֶּהוּ הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן, בּוֹ פּוֹרְעִים אֶת כָּל הַחוֹב לִפְנֵי בִּיאַת הַגּוֹאֵל.

וְעַל כֵּן צְרִיכִים לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה וּבְצִפִּיָּה לְבִיאַת הַגּוֹאֵל, בִּפְרָט בְּיָמִים אֵלּוּ. 'כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּינוּ כָּל הַיּוֹם', פֵּרוּשׁ, בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע מֵחֶלְקֵי הַיּוֹם אָנוּ מְקַוִּים וּמְצַפִּים לִישׁוּעַת ה', כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, אַף עַל פִּי שֶׁיִּתְמַהְמֵהַּ עִם כָּל זֶה אֲחַכֶּה לוֹ.

הָרַמְבַּ"ם בְּהִלְכוֹת מְלָכִים (פי"א, ה"א) כּוֹתֵב, שֶׁהָאֱמוּנָה בְּבִיאַת הַמָּשִׁיחַ כּוֹלֶלֶת שְׁנֵי חֲלָקִים. הַחֵלֶק הָרִאשׁוֹן הוּא לְהַאֲמִין שֶׁמֶּלֶךְ הַמָּשִׁיחַ עָתִיד לְהַגִּיעַ וְלִגְאֹל אוֹתָנוּ מִכָּל צָרוֹתֵינוּ, זֶה דָּבָר אֶחָד. וְהַדָּבָר הַשֵּׁנִי, לִהְיוֹת מְצַפֶּה וּמְחַכֶּה לְבִיאָתוֹ. וְהָרַמְבַּ"ם כּוֹתֵב שָׁם דָּבָר נוֹרָא, שֶׁמִּי שֶׁלֹּא מְקַיֵּם אֶת שְׁנֵי הַחֲלָקִים הַלָּלוּ, דְּהַיְנוּ, אַף עַל פִּי שֶׁמַּאֲמִין בְּבִיאַת הַגּוֹאֵל, אֲבָל אֵינוֹ מְחַכֶּה מְצַפֶּה וּמְיַחֵל לָהּ, הֲרֵי הוּא כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה רַבֵּנוּ.

לָכֵן לֹא דַּי שֶׁאָדָם אוֹמֵר אֲנִי מַאֲמִין שֶׁהקב"ה יִשְׁלַח אֶת מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ שֶׁיָּבוֹא וְיִגְאַל אוֹתָנוּ מִצָּרוֹתֵינוּ וִיקַבֵּץ אֶת נִדָּחֵנוּ וְיִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְיַחְזִרוּ שְׁמִיטִין וְיוֹבְלוֹת, אֶלָּא הָאָדָם צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה, וְחֵלֶק מֵחִזּוּק הָאֱמוּנָה הוּא לִהְיוֹת מְצַפֶּה וּמְיַחֵל לְבוֹאוֹ תָּמִיד.

וְאוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמַח וְהוּא שֶׁשָּׁאֲלוּ תַּלְמִידֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁפִּתַּחְנוּ, 'מָה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ'. אֵלּוּ הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים הָיוּ רוֹאִים בְּרוּחַ קָדְשָׁם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, וְהֵרֵי כְּבָר אָמְרוּ (עֲבוֹדָה זָרָה י:) 'זוּטֵי דְּאִית בְּכוּ מְחַיֶּה מֵתִים', הַקָּטָן שֶׁבַּחֲכָמִים שֶׁל אוֹתָהּ הַתְּקוּפָה, בִּזְמַנּוֹ שֶׁל רַבִּי וְאַנְטוֹנִינוּס יָכוֹל הָיָה לְהַחֲיוֹת מֵתִים, אֵלּוּ הָיוּ הַתַּנָּאִים הַקְּדוֹשִׁים, וְעַל כֵּן בְּהַשָּׂגוֹתֵיהֶם הָיוּ יְכוֹלִים לִרְאוֹת אַף אֶת הֶנְעֵשֶׂה בַּדּוֹרוֹת הַלָּלוּ, שֶׁלָּנוּ.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פי"ב, ס"ו), כִּי כְּשֶׁבָּרָא הקב"ה אֶת הָאוֹר הָיוּ מִסְתַּכְּלִים וְרוֹאִים בּוֹ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְחָשַׁשׁ הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שֶׁמָּא יִפֹּל הָאוֹר הַזֶּה בִּידֵי אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָם מְהֻגָּנִים וְיִשְׁתַּמְּשׁוּ בַּדָּבָר הַזֶּה

לְהַחֲרִיב אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, וְאָז עָמַד וּגְנָזוֹ לַצַּדִּיקִים. וְעַל דָּבָר זֶה שָׁמַח הָאוֹר כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי יג, ט) "וְאוֹר צַדִּיקִים יִשְׂמָח". וּכְבָר יָדוּעַ וּמְפֹרָסָם בְּשֵׁם הבעש"ט (הוּבָא בְּסֵפֶר בעש"ט עה"ת פָּרָשַׁת בְּרֵאשִׁית אות ט"ז וש"נ), הֵיכָן הקב"ה גָּנַז אֶת הָאוֹר הַזֶּה? - בַּתּוֹרָה. מִי שֶׁמִּתְאַמֵּץ לִהְיוֹת 'דְּרָפְתְּקִי דְּאוֹרָיְתָא' - מְצִיאוּת שֶׁל תּוֹרָה, עַד שֶׁהוֹפֵךְ לִהְיוֹת סֵפֶר תּוֹרָה חַי, הוּא הוּא שֶׁיָּכוֹל לִזְכּוֹת לָאוֹר הַגָּדוֹל הַזֶּה וְלִרְאוֹת מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ.

דֻּגְמָה לָאָדָם שֶׁהָפַךְ לִהְיוֹת מְצִיאוּת שֶׁל תּוֹרָה, מִקְשָׁה אַחַת שֶׁל תּוֹרָה, כָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב חַיִּים סוֹפֵר שליט"א שֶׁשָּׁמַע מֵרַבּוֹתָיו, עַל גָּאוֹן אֶחָד בַּדּוֹר שֶׁעָבַר, וּשְׁמוֹ רַבִּי אֵלְיָהוּ רְאֵם זצ"ל, שֶׁהָרְבֵּה פְּסָקִים לֹא הָיוּ רוֹצִים לִפְסֹק בְּלָעָדָיו. הָרְבֵּה פְּעָמִים הָיוּ מְחַכִּים עַד שֶׁיָּבוֹא רַבִּי אֵלְיָהוּ הַנִּזְכָּר, וּכְשֶׁהָיָה מַגִּיעַ הָיוּ שׁוֹאֲלִים אוֹתוֹ כְּדַת מָה לַעֲשׂוֹת, וּמָה שֶׁאָמַר לַעֲשׂוֹת הָיוּ עוֹשִׂים.

עָלָיו אָמְרוּ, שֶׁאִם הָיִיתָ לוֹקֵחַ אֶת אֶצְבָּעוֹ וְחוֹתֵךְ אוֹתָהּ בְּסַכִּין, לֹא הָיָה יוֹצֵא דָּם, אֶלָּא הָיוּ נִשְׁפָּכִים מִמֶּנָּה דִּבְרֵי רָשִׁ"י וְתוֹסָפוֹת וְעוֹד. מַדּוּעַ? - כִּי כָּל כֻּלּוֹ הָיָה מְצִיאוּת שֶׁל תּוֹרָה, לָא מֵעָלְמָא הָדֵין. הָיָה סֵפֶר תּוֹרָה חַי.

רַבִּי אֵלְיָהוּ הָיָה עָנִי מָרוּד. בַּדּוֹר שֶׁלָּנוּ לֹא מְבִינִים מָה זוֹ הָעֲנִיּוּת שֶׁל הַדּוֹר הַקּוֹדֵם. הֲרֵי הַיּוֹם, אִם פַּח הָאַשְׁפָּה הָיָה יָכוֹל לְדַבֵּר וּלְסַפֵּר אֵלּוּ אוֹצָרוֹת הוּא בּוֹלֵעַ בְּתוֹכוֹ, הָיוּ בְּנֵי אָדָם נִדְהָמִים מָה יֵּשׁ שָׁם...

אֲבָל פַּעַם הָיְתָה עֲנִיּוּת שֶׁמַּגִּיעָה עַד רָעָב לְפַת לֶחֶם, וְלֹא כְּמִלִּיצָה בְּעָלְמָא, אֶלָּא כְּפִשׁוּטוֹ מַמָּשׁ. פַּת לֶחֶם לֹא הָיְתָה בַּבַּיִת.

הַגָּאוֹן רַבִּי יְהוּדָה צָדְקָה זצ"ל סִפֵּר עַל אֶחָד מֵהַגְּדוֹלִים בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁפַּעַם אַחַת נִכְנַס אֶצְלוֹ גַּנָּב בַּלַּיְלָה לִגְנֹב, פֶּתַח אֶת כָּל הָאֲרוֹנוֹת וְאֶת כָּל הַמְּגֵרוֹת, וְלֹא מָצָא מָה לִגְנֹב, לֹא הָיָה. הַכֹּל הָיָה רֵיק, כָּל כָּךְ גְּדוֹלָה הָיְתָה הָעֲנִיּוּת.

מְסַפְּרִים יוֹתֵר מִזֶּה, שֶׁפַּעַם אַחַת אֶחָד שָׁמַע שֶׁיֵּשׁ אֶצְלוֹ גַּנָּב בַּלַּיְלָה. הִדְלִיק אֶת הַנֵּר וְאָמַר לַגַּנָּב בּוֹא וְנֵלֵךְ בְּצוָתָא. אַתָּה מְחַפֵּשׂ? - גַּם אֲנִי מְחַפֵּשׂ וְלֹא מוֹצֵא... בּוֹא וְנְחַפֵּשׂ שְׁנֵינוּ יַחַד, אוּלַי בְּיַחַד נִמְצָא, אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ יַעְזֹרוּ...

מִכָּל מָקוֹם, רַבִּי אֵלְיָהוּ זֶה, פַּעַם אַחַת בָּא לְבֵיתוֹ בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וְרָאָה שֶׁאֵין מָה לֶאֱכֹל. כֵּיוָן שֶׁרָאָה שֶׁאֵין אֹכֶל בְּבֵיתוֹ, לֹא נוֹתָרָה לוֹ בְּרֵרָה וְהָלַךְ לִישֹׁן מִתּוֹךְ רָעָב. אֲבָל לְאַחַר שְׁעָתַיִם שָׁלוֹשׁ, הָרָעָב הֵצִיק לוֹ עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁהֵעִיר אוֹתוֹ מִשְּׁנָתוֹ. הִתְעוֹרֵר רַבִּי אֵלְיָהוּ, אֲבָל יָדַע שֶׁאֵין לוֹ מְאוּמָה בְּבֵיתוֹ כְּדֵי לְהַשְׁבִּיעַ בּוֹ רַעֲבוֹנוֹ.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה כָּךְ, פָּתַח רַבִּי אֵלְיָהוּ שֻׁלְחָן עָרוּךְ חֵלֶק חָשׁן מִשְׁפָּט, וְהִתְחִיל לוֹמַד בְּעִיּוּן וּבְעֹמֶק, אֶת דִּבְרֵי הַשָּׁ"ךְ הָאֲרֻכִּים וְהָעֲמֻקִּים הָעוֹסְקִים בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת. כָּךְ לָמַד בְּרֶצֶף שָׁעָה וּשְׁעָתַיִם, עַד שֶׁהִרְגִּישׁ, 'בָּרוּךְ הַשֵּׁם, הִתְמַלֵּאתִי. עַכְשָׁו אֲנִי שָׂבֵעַ וְאָפְשָׁר לַחְזֹר לִישֹׁן'. מֵהַלִּמּוּד לְבַד הִרְגִּישׁ שָׂבֵעַ. זוֹ מְצִיאוּת שֶׁל דְּרָפְתְּקִי דְּאוֹרָיְתָא.

וְגַם בְּדוֹרֵנוּ הָיוּ אֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ, שֶׁכָּל הַמְּצִיאוּת שֶׁלָּהֶם הָיְתָה הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְיָכְלוּ לִרְאוֹת בָּאוֹר הַגָּנוּז לַצַּדִּיקִים אֶת כָּל הַנַּעֲשֶׂה מֵעַל וּמִתַּחַת הַשָּׁמַיִם. בְּסֵפֶר קִבֶּץ אִגְּרוֹת שֶׁל רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל הֶחָזוֹן אִישׁ (בְּעַמּוּד הָרִאשׁוֹן), הִדְפִּיסוּ מָה שֶׁמָּצְאוּ אֵצֶל הֶחָזוֹן אִישׁ לְאַחַר פְּטִירָתוֹ, מֵעֵין יוֹמַן סְתָרִים שֶׁלּוֹ, שָׁם כָּתַב דְּבָרִים נִפְלָאִים עַל נְשָׁמוֹת שֶׁהָיוּ בָּאוֹת אֶצְלוֹ לְתִקּוּן. וְכָךְ כָּתַב, שֶׁבְּיוֹם זֶה וְזֶה בָּאָה אֶצְלִי נְשָׁמָה שֶׁל פְּלוֹנִי לְבַקֵּשׁ שֶׁאַמְתִּיק בַּעֲבוּרָהּ אֶת הַדִּין, וְאָמַרְתִּי לָהּ שֶׁתֵּלֵךְ לְשָׁלוֹם [כִּי לֹא רָצָה הֶחָזוֹן אִישׁ לַעֲסֹק בְּכַוָּנוֹת וְנִסְתָּרוֹת. כָּךְ הַמַּשְׁמָעוּת שָׁם]. הַנְּשָׁמָה לֹא רָצְתָה לָלֶכֶת בְּלֹא כְּלוּם, וּבִקְּשָׁה שֶׁיִּתְפַּלֵּל עֲבוּרָהּ, וְכוֹתֵב שָׁם הֶחָזוֹן אִישׁ שֶׁהִתְפַּלַּלְתִּי בִּשְׁבִילָהּ עַד שֶׁרָאִיתִי שֶׁנָּחָה דַּעְתָּהּ וְהָלְכָה.

מֵהֵיכָן הִגִּיעַ כֹּחַ זֶה שֶׁל הֶחָזוֹן אִישׁ? מִכֹּחַ הַתּוֹרָה. הַצַּדִּיקִים שֶׁמְּמִיתִים עַצְמָם עַל הַתּוֹרָה הקב"ה לֹא מַסְתִּיר מֵהֶם דָּבָר וּמְגַלֶּה לָהֶם אֶת כָּל מָה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּעוֹלָמוֹ יִתְבָּרַךְ, הֵן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהֵן בָּעוֹלָם הַבָּא. וּכְפִי שֶׁאָמְרוּ עַל הקב"ה (זֹהַר הַקָּדוֹשׁ תְּרוּמָה דַּף קסא:) שֶׁ'אִסְתַּכַּל בְּאוֹרָיְתָא וּבָרָא עָלְמָא', כָּךְ גַּם חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל, מִסְתַּכְּלִים וְצוֹפִים מִקְצֵה הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ עַל יְדֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. גַּם בְּדוֹרֵנוּ

שֶׁלָּנוּ עוֹד יֵשׁ אֲנָשִׁים כָּאֵלּוּ, שֶׁהֵם בִּבְחִינַת 'סִפְרֵי תּוֹרָה' חַיִּים, וְזוֹכִים לָאוֹר הַגָּנוּז לַצַּדִּיקִים.

מָה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ

וְכֵיוָן שֶׁתַּלְמִידֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָיוּ רוֹאִים וְצוֹפִים בְּרוּחַ קָדְשָׁם אֶת אֵלּוּ הַצָּרוֹת הַבָּאוֹת וּמוֹשְׁכוֹת כַּנָּהָר שֶׁיִּהְיוּ בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן שֶׁבּוֹ אֵין יוֹם שֶׁאֵין קִלְלָתוֹ מְרֻבָּה מֵחֲבֵרוֹ, שָׁאֲלוּ אֶת רַבָּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, מָה יַּעֲשֶׂה אָדָם וְיִנָּצֵל מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ, אֵיךְ יוּכַל הָאָדָם לְהָקֵל מֵעָלָיו אֶת עֹל הַיִּסּוּרִין וְהַצָּרוֹת, וּבַמֶּה יֶאֱחֹז כְּדֵי שֶׁיִּנָּצֵל. הֵשִׁיב לָהֶם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֵין יְשׁוּעָה אֶלָּא רַק בְּדָבָר אֶחָד. 'יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים'.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל גִּלָּה לָנוּ כָּאן סוֹד. הַדֶּרֶךְ הַיְחִידָה לְהִנָּצֵל הִיא לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים. וְיֵשׁ כָּאן דְּקְדּוּק גָּדוֹל, שֶׁלֹּא אָמְרוּ "יִלְמַד תּוֹרָה" בְּעָלְמָא, אֶלָּא יַעֲסֹק. הַתּוֹרָה צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֵסֶק שֶׁלּוֹ, שֶׁכָּל חַיּוּתוֹ וְכָל הֲוָיָתוֹ יִהְיֶה מְשֻׁקָּע בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה. כְּמוֹ שֶׁאָדָם כָּל כָּלּוֹ סְבִיב הָעֵסֶק שֶׁלּוֹ, וְכָל הָעֵת הוּא חוֹשֵׁב 'אֵיךְ אֲנִי יָכוֹל לְהַרְוִיחַ יוֹתֵר', אֵיךְ אֶפְשָׁר לְהַגְדִּיל וּלְהַרְחִיב עוֹד אֶת הָעֵסֶק, כָּךְ צְרִיכָה לִהְיוֹת הַתּוֹרָה אֵצֶל הָאָדָם, כְּמוֹ הָעֵסֶק שֶׁלּוֹ, שֶׁכָּל מַחְשְׁבוֹתָיו וְהֶגְיוֹנוֹת לִבּוֹ יִהְיוּ תְּפוּסִים בַּדָּבָר הַזֶּה, כֵּיצַד נִתֵּן עוֹד לְהַגְדִּיל תּוֹרָה, לִלְמֹד יוֹתֵר, בְּאֵיכוּת וּבְכַמּוּת. לְאָפּוּקֵי מִי שֶׁנּוֹהֵג לְהַגִּיעַ קְצָת לַשִּׁעוּר וְשָׁם מִתְנַמְנֵם בְּאֶמְצַע לְקַיֵּם דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ שֶׁיְּהֵא יָשֵׁן מִתּוֹךְ דִּבְרֵי תּוֹרָה... יַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים.

וְאִם אָדָם יֹאחֲזוּ בְּאֵלּוּ הַדְּבָרִים, בַּתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וּבִגְמִילוּת חֶסֶד, זֶה יָקֵל מֵעָלָיו וְיִשְׁמֹר עָלָיו מִכָּל מַרְעִין בִּישִׁין שֶׁיִּהְיוּ בִּזְמַן חֶבְלֵי מָשִׁיחַ, שֶׁל צִירֵי הַיּוֹלָדָה, מִיסּוּרִין הַלָּלוּ שֶׁל קֹדֶם הַגְּאֻלָּה שֶׁאָז תִּכְבַּד הַגָּלוּת יוֹתֵר מִכָּל הַגָּלוּת כְּדִבְרֵי הַגְּרָ"א.

וְכָאן בַּפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ הַתּוֹרָה מְאִירָה אֶת עֵינֵינוּ בְּכַמָּה עִנְיָנֵי מוּסָר וְיִרְאָה, וּבִפְרָט בְּמִצְוַת הַחֶסֶד. וְעָלֵינוּ לְהִתְבּוֹנֵן כָּאן בַּפָּרָשָׁה לְהָפִיק לֶקַח וּמוּסָר מִצְוַת חֶסֶד עַד הֵיכָן מַגִּיעָה, וּכְכָל שֶׁנּוֹסִיף חִזּוּק בָּהּ הִיא הִיא שֶׁתָּגֵן עָלֵינוּ מֵחֶבְלֵי מָשִׁיחַ, כְּדִבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ.

וְזֹאת עָלֵינוּ לָדַעַת, כִּי מָקְצָה מִן הַדֵּעוֹת לַחְשֹׁב שֶׁחָמַשׁ וְסֵפֶר בְּרֵאשִׁית הוּא קֹבֶץ סִפּוּרִים וּמַעֲשִׂיּוֹת, רַחֲמָנָא לִצְלַן מֵהַאי דַּעְתָּא. בְּזֹהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת בְּהַעֲלֹתְךָ (דף קמט:) רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי מְקַלֵּל קְלָלוֹת נִמְרָצוֹת מִי שֶׁחוֹשֵׁב כָּךְ. זוֹ תּוֹרָה אֱלֹהִית שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ הֵבִיא לָנוּ כְּדֵי לְלַמְּדֵנוּ בִּינָה, לְהָאִיר עֵינֵינוּ וּלְחַנֵּךְ אוֹתָנוּ. וּבָזֶה מְבָאֲרִים בְּמֶה שֶׁאָמְרוּ 'דֶּרֶךְ אֶרֶץ קָדְמָה לַתּוֹרָה', שֶׁהַבְּחִינָה הַזּוֹ הִיא סֵפֶר בְּרֵאשִׁית. שֶׁהֲרֵי בַּחֻמָּשׁ הַזֶּה כְּמַעַט וְאֵין מִצְוֹוֹת, יֵשׁ רַק אֶת מִצְוַת פְּרוּ וּרְבוּ וּמִצְוַת מִילָה, וְגַם זֶה אֵינוֹ מָכְרָח אֶלָּא לְדַעַת כַּמָּה פּוֹסְקִים. נִמְצָא שֶׁכָּל הַסֵּפֶר הַזֶּה אֵינֶנּוּ סֵפֶר מִצְוֹוֹת, אֶלָּא כָּל כְּלוֹ בָּא לְלַמְּדֵנוּ עִנְיְנֵי קִנְיַן הַמִּדּוֹת הַטּוֹבוֹת וְעִנְיְנֵי יִרְאָה, וּבָזֶה הַסֵּפֶר מְקַיְּמִים "דֶּרֶךְ אֶרֶץ קָדְמָה לַתּוֹרָה".

עִקַּר בַּקָּשָׁתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם עַל מִדּוֹת טוֹבוֹת

בַּפָּרָשָׁה שֶׁלָּנוּ אָנוּ רוֹאִים כֵּיצַד אַבְרָהָם אָבִינוּ מְבַקֵּשׁ מֵאֱלִיעֶזֶר שֶׁיֵּלֵךְ וְיִמְצָא אִשָּׁה לִבְנוֹ יִצְחָק. "וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שִׂים נָא יָדְךָ תַּחַת יַרְכִּי. וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לִבְנִי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ. כִּי אֶל אַרְצִי וְאֶל מוֹלַדְתִּי תֵּלֵךְ וְלָקַחְתָּ אִשָּׁה לִבְנִי לְיִצְחָק".

וְזֶה עַצְמוֹ דָּבָר הַטָּעוּן בֵּאוּר. עַל מָה וְלָמָּה חָרַד אַבְרָהָם אֶת הַחֲרָדָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת שֶׁלֹּא יִקַּח אֱלִיעֶזֶר אִשָּׁה לְיִצְחָק מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי, עַד שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ עַל זֶה, וּמָה פְּסוּל גָּדוֹל כָּל כָּךְ בִּבְנוֹת הַכְּנַעֲנִי. הֲלֹא לְהֵיכָן שְׁלָחוֹ אַבְרָהָם? - לְ'מוֹלַדְתִּי'. וּמִי נִמְצָא שָׁם בְּאֶרֶץ מוֹלַדְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם?

לָבָן. וְכִי לָבָן יוֹתֵר טוֹב מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי? - אוּלַי הָיָה יוֹתֵר גָּרוּעַ. הֲרֵי גַּם הוּא הָיָה עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה כְּאַנְשֵׁי כְּנַעַן, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לְאַחַר מִכֵּן שֶׁכַּאֲשֶׁר רָאָה לָבָן אֶת הַנֶּזֶם וְאֶת הַצְּמִדִים שֶׁנָּתַן אֱלִיעֶזֶר עַל יְדֵי אֲחוֹתוֹ, וְשָׁמַע שֶׁהָאִישׁ בָּא עִם עֲשָׂרָה גְּמַלִּים וּמִשְׁלַחַת גְּדוֹלָה, הֵבִין מִיָּד שֶׁיֵּשׁ כָּאן כֶּסֶף... מִיָּד "וַיָּרָץ לָבָן אֶל הָאִישׁ הַחוּצָה אֶל הָעָיִן, וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ ה' לָמָּה תַעֲמֹד בַּחוּץ וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת וּמָקוֹם לַגְּמַלִּים".

וּכְבָר הֵבִיא רָשִׁ"י בְּשֵׁם רַבּוֹתֵינוּ, 'פְּנִיתִי הַבַּיִת' - "מֵעֲבוֹדַת אֱלִילִים". רוֹאִים אִם כֵּן, שֶׁהָיָה לָבָן עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. וְכָל מַהוּתוֹ שֶׁל לָבָן הָיְתָה רַמָּאוּת וּמִרְמָה, כִּשּׁוּפִים וְטֻמְאוֹת לְאֵין מִסְפָּר. וְלָכֵן צָרִיךְ לְהָבִין, מַדּוּעַ בָּאֳמֶת בִּקֵּשׁ אַבְרָהָם אֶת אֱלִיעֶזֶר שֶׁלֹּא יִקַּח אִשָּׁה מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי אֶלָּא מִבֵּיתוֹ - בֵּית לָבָן, וְלֹא נָחָה דַּעְתּוֹ עַד שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ עַל זֶה.

וְאָמְרוּ הַמְפָרְשִׁים - בִּדְרָשׁוֹת הָר"ן (דְּרוּשׁ חֲמִישִׁי) וְהַכְּלִי יָקָר בְּרֵאשִׁית (כ"ה ג') וּבְסֵפֶר שֵׁם מִשְׁמוּאֵל (מַאֲמְרֵי חֲנֻכָּה דרי"ג ע"ב) וְעוֹד - שֶׁיֵּשׁ הֶבְדֵּל עָצוּם וְנִמְרָץ בֵּין בְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי לְבֵית אַבְרָהָם וּמוֹלַדְתּוֹ. הַקִּלְקוּל אֵצֶל בְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי לֹא הָיָה רַק בְּדֵעוֹת, שֶׁהָיוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, אֶלָּא הַקִּלְקוּל הָיָה גַּם בְּמִדּוֹת. כְּמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת וּקְדוֹשִׁים אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת שֶׁעָשׂוּ אַנְשֵׁי כְּנַעַן, וְשָׁם רוֹאִים כַּמָּה הָיוּ מְשֻׁחָתִים עַד הַשֹּׁרֶשׁ בְּמִדּוֹתֵיהֶם. וּמִזֶּה חָשַׁשׁ אַבְרָהָם אָבִינוּ.

אֲבָל בֵּית לָבָן, הַגַּם שֶׁהָיוּ לְקוּיִים בַּעֲבוֹדָה זָרָה, אֲבָל זֶהוּ קִלְקוּל בְּדֵעוֹת אֲבָל לֹא קִלְקוּל הַנָּטוּעַ בַּמִּדּוֹת. עַל עֲבוֹדָה זָרָה לְבַד לֹא חָשַׁשׁ כָּל כָּךְ אַבְרָהָם, כִּי כָּל הַדּוֹר הַהוּא הָיָה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה, עֲדַיִן לֹא נָגַהּ עֲלֵיהֶם הָאוֹר הָאֱלֹהִי, וְלָזֶה טָרַח אַבְרָהָם לִנְטֹעַ וְלִשְׁתֹּל אֱמוּנָה בְּלֵב הַבְּרִיּוֹת.

וְלָכֵן אָמַר אַבְרָהָם לְאֱלִיעֶזֶר שֶׁיֵּלֵךְ וְיִקַּח אִשָּׁה לִבְנוֹ דַּוְקָא מִמּוֹלַדְתּוֹ, מֵאוֹתוֹ הַסּוּג שֶׁלּוֹ. בֵּית אַבְרָהָם זֶה בֵּית חֶסֶד, בַּיִת שֶׁל מִדּוֹת טוֹבוֹת, וְלֹא תִּכְשַׁר אֵלָיו אֶלָּא אִשָּׁה בַּעֲלַת מִדּוֹת טוֹבוֹת.

לֹא לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו שֶׁל לָבָן יֵשׁ כָּאן עוֹד לִמּוּד מִמָּה שֶׁאָמַר לָבָן 'פְּנִיתִי הַבַּיִת'. אָמַר הַסַּבָּא מִנּוֹבַהֲרְדּוֹק, צֵא וּרְאֵה מִיהוּ לָבָן. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אֶת הַנֶּזֶם וְאֶת הַצְּמִדִים וְהֵבִין שֶׁיָּכוֹל לְהַרְוִיחַ קְצָת כֶּסֶף, אֶת הָאֱלֹהִים שֶׁלּוֹ זָרַק מִן הַבַּיִת... פְּנִיתִי הַבַּיִת, הָעִקָּר תָּבוֹא. בּוֹא בְּרוּךְ ה', בּוֹא מָלֵא עִם וָא"ו, לֵאמֹר לְאֱלִיעֶזֶר תָּבוֹא מָלֵא. עִם כָּל מָה שֶׁיֵּשׁ לְךָ.

וַאֲנַחְנוּ צוֹחֲקִים עַל לָבָן, אֲבָל כָּל אֶחָד צָרִיךְ לְבַדֹּק וּלְבָרֵר עִם עַצְמוֹ אִם הוּא ח"ו לֹא נָכֶד שֶׁל לָבָן גַּם בַּעִנְיָנִים הַלָּלוּ קְצָת. לְפָעָמִים אָדָם זוֹרֵק תּוֹרָה וּמִצְוֹות בִּשְׁבִיל עוֹד קְצָת כֶּסֶף, בִּשְׁבִיל עוֹד רֶוַח מֵהָעֲסָקִים שֶׁלּוֹ, וְזוֹ הִיא הַתְּכוּנָה שֶׁל לָבָן הָרָשָׁע.

הָרַמְבָּ"ם אוֹמֵר בְּסוֹף הִלְכוֹת מַתָּנוֹת עֲנִיִּים (פ"י ה"ב), "לְעוֹלָם אֵין אָדָם מֵעֲנִי מִן הַצְּדָקָה, וְאֵין דָּבָר רַע וְלֹא הֶזֵּק נִגְלָל בִּשְׁבִיל הַצְּדָקָה, שֶׁנֶּאֱמַר וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצְּדָקָה שָׁלוֹם". וּצְדָקָה לָאוּ דַּוְקָא. כָּל תּוֹרָה וְכָל מִצְוָה רַק מְבִיאָה טוֹב לָעוֹלָם. 'מַרְבֶּה תּוֹרָה מַרְבֶּה חַיִּים' וּ'מַרְבֶּה צְדָקָה מַרְבֶּה שָׁלוֹם' (אָבוֹת ב, ז). לָכֵן לֹא יִתָּכֵן שֶׁאָדָם שֶׁיַּשְׁקִיעַ מִזְּמַנּוֹ בִּשְׁבִיל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות יִהְיֶה שְׁכָרוֹ בְּהֶפְסֵדִים וְחֶסְרוֹנוֹת וְחוֹלָאִים. חָלִילָה. זוֹ עֲצַת הַיֵּצֶר הִיא.

יֵשׁ נִסָּיוֹן גָּדוֹל אֵצֶל סוֹחֲרִים עַל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. יוֹשֵׁב הַסּוֹחֵר בַּחֲנוּתוֹ וּבָא זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. וּבְדִיּוּק אָז הַקְּלֶיֶנְטִים מַתְחִילִים לְהַגִּיעַ. כָּל הַיּוֹם הָיְתָה בַּצֹּרֶת, וְדַוְקָא עַכְשָׁו בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הֵם בָּאִים לַחֲנוּת. כְּבָר אָמְרוּ הַדְּרָשָׁנִים, "מַזִּיקִין בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת נִבְרְאוּ" (אָבוֹת ה, ו), אֵלּוּ הֵם הַמַּזִּיקִין... בָּאִים לְהַזִּיקוֹ וּלְהַפְסִידוֹ תְּפִלַּת מִנְחָה. נִכְנָסִים אֶצְלוֹ עַכְשָׁו וְהוּא מְחַכֶּה וּמַמְתִּין, אוֹמֵר לְעַצְמוֹ הַסּוֹחֵר, וְכִי מָה אֶעֱשֶׂה, אֹמַר לָהֶם שֶׁיֵּצְאוּ? כָּל הַיּוֹם לֹא הִרְוַחְתִּי כְּלוּם. אֲחַכֶּה עוֹד דַּקָּה, וְעוֹד דַּקָּה בָּטַח יִגְמְרוּ וְיֵלְכוּ. וְאִדַּהְכִי וְהָכִי כְּבָר מַגִּיעַ זְמַן הַשְׁקִיעָה וְהִפְסִיד תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. זֶהוּ נִסָּיוֹן. וּמָה הָרָוַח? נַנִּיחַ שֶׁהִרְוִיחַ אֶלֶף שָׁקָל, אַלְפַּיִם שָׁקָל, עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים שָׁקָל. אֲבָל הִפְסִיד תְּפִלַּת הַמִּנְחָה! אֲשֶׁר זְכוּתָהּ וְהָרֶוַח בָּהּ גָּדוֹל לְאֵין עֵרֶךְ מֵהַכֶּסֶף הַזֶּה. וְלָכֵן הָיָה צָרִיךְ לְהִתְאַזֵּר בִּגְבוּרָה וְלוֹמַר לַלָּקוֹחוֹת, מִצְטַעֵר רַבּוֹתַי, לֹא הִתְפַּלַּלְתִּי. אֲנִי צָרִיךְ לָלֶכֶת לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה. אִם אַתֶּם רוֹצִים תַּחְזְרוּ וְאִם אַתֶּם לֹא רוֹצִים אַל תַּחְזְרוּ, יָבוֹאוּ אֲחֵרִים כִּפְלַיִם. וּכְבָר קַיְמָא לָן וְכָךְ לִמְּדוּנוּ רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (דְּבָרִים רַבָּה פ"ד, סס"ד) שֶׁאֵין מִי שֶׁשּׁוֹמֵעַ בְּקוֹל הקב"ה וּמַפְסִיד, וְאַדְרַבָּה שׁוֹמֵעַ וּמַרְוִיחַ וּמְשֻׁתַּכֵּר ע"ש. אָסוּר לָנוּ לְהִתְנַהֵג בְּמִנְהָגוֹ שֶׁל לָבָן שֶׁבִּשְׁבִיל כֶּסֶף וְזָהָב זוֹרֵק אֶת הָאֱלֹהִים, בִּשְׁבִיל כֶּסֶף וּרְוָחִים אוֹמֵר "פְּנִיתִי הַבַּיִת".

הַ'מִּשְׁנָה בְּרוּרָה' הוּא לֹא סֵפֶר מַעֲשִׂיּוֹת. זֶהוּ סֵפֶר פְּסָק, סֵפֶר הֲלָכָה מְבֻהָק. הֶחָפֵץ חַיִּים הִקְדִּישׁ אֶת חַיָּיו כְּדֵי

לְבָרֵר וּלְלַבֵּן כָּל סָעִיף וְסָעִיף כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה הֲלָכָה בְּרוּרָה וּמְזֻקֶּקֶת. שְׁלֹשִׁים שָׁנָה מֵחַיָּיו הִקְדִּישׁ לָזֶה. וְאַף עַל פִּי כֵן בְּסִימָן צ' (ס"ק כט) מַעְתִּיק מַעֲשֶׂה עַל אֶחָד מֵהַגְּדוֹלִים, הַגָּאוֹן רַבִּי זַלְמָן מירל"ש שְׁמוֹ, שֶׁהָיָה רַב בְּהַמְבוּרְג וְהָיָה עִסְקוֹ בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת. וּמְסַפֵּר הֶחָפֵץ חַיִּים (וּמְקוֹרוֹ מֵהַ'מַגֵּן גִּבּוֹרִים' שָׁם) שֶׁפַּעַם אַחַת הָלַךְ הַגָּאוֹן הנ"ל זַ"ל לְהִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת כְּשֶׁהוּא מְעָטָר בְּטַלִּית וּתְפִלִּין כְּדַרְכּוֹ, וְהִנֵּה בָּא אֶצְלוֹ סוֹחֵר גָּדוֹל בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, וְהִצִּיעַ לוֹ לַעֲשׂוֹת עִסְקָה גְּדוֹלָה מְאֹד שֶׁתָּנִיב לוֹ לְרַבִּי זַלְמָן רֶוַח נָאֶה. אָמַר לוֹ רַבִּי זַלְמָן עַכְשָׁו אֲנִי לֹא יָכוֹל כִּי אֲנִי בְּדֶרֶךְ לְהִתְפַּלֵּל, וְזֶה הָעֵסֶק הַגָּדוֹל יוֹתֵר שַׁיֵּשׁ לִי. אִם אַתָּה רוֹצֶה תַּמְתִּין לִי וְתָבוֹא לְאַחַר הַתְּפִלָּה.

עָזַב אוֹתוֹ רַבִּי זַלְמָן וְהָלַךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל, וְגַם הַסּוֹחֵר הַהוּא נִפְנָה וְהָלַךְ לְדַרְכּוֹ לְחַפֵּשׂ מִישֶׁהוּ אַחֵר שֶׁיּוֹאִיל לִקְנוֹת מִמֶּנּוּ אֶת הַסְּחוֹרָה. וּבֶאֱמֶת מָצָא שָׁם בָּעִיר מִישֶׁהוּ אַחֵר שֶׁעָשָׂה אִתּוֹ אֶת הָעִסְקָה, וְאוֹתוֹ אֶחָד הִרְוִיחַ מִמֶּנָּה 'כַּמָּה אֲלָפִים', כִּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה.

לְאַחַר מִכֵּן סִפְּרוּ זֹאת לְרַבִּי זַלְמָן, רְאֵה, אִלּוּ הָיִיתָ מִתְעַכֵּב כַּמָּה רְגָעִים הָיִיתָ יָכוֹל לִגְמֹר לְמַזָּל טוֹב אֶת הָעִסְקָה הַזּוֹ וּלְהַשְׂתַּכֵּר וּלְהַרְוִיחַ מִלְיוֹנִים, וּמֵחֲמַת שֶׁדְּחִיתָ אוֹתוֹ הִפְסַדְתָּ כָּל זֶה. 'שָׁמַח הַגָּאוֹן שִׂמְחָה גְּדוֹלָה', וְצָהֲלוּ פָּנָיו שֶׁל רַבִּי זַלְמָן, בָּרוּךְ ה' שֶׁיָּכֹלְתִּי לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן הַזֶּה, בָּרוּךְ ה' שֶׁהֶרְאֵיתִי אֶת חֲשִׁיבוּת הַתְּפִלָּה אֶצְלִי שֶׁהִיא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִכָּל כֶּסֶף וְזָהָב. אָדָם אֶחָד אִם הָיָה שׁוֹמֵעַ דָּבָר כָּזֶה שֶׁהִפְסִיד כָּל כָּךְ הַרְבֵּה כֶּסֶף מֵחֲמַת הַתְּפִלָּה, הָיָה מִתְעַלֵּף.

וְשָׁבוּעַ לְאַחַר מִכֵּן כָּל פַּעַם שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל הָיָה נִזְכָּר בַּתְּפִלָּה הַזּוֹ שֶׁבָּעֲטָיָהּ הִפְסִיד אֶת הַמָּמוֹן הָרַב, וְהָיָה מִצְטַעֵר. אֲבָל הַגְּדוֹלִים? - אַדְּרַבָּה, הַהֶפְסֵד שֶׁל הַכֶּסֶף מַגְדִּיל וּמְרוֹמֵם אֶצְלָם אֶת יִקַּר מַעֲלַת הַמִּצְוָה. וּבִפְרָט בְּעֵת שֶׁיּוֹדְעִים וּמַאֲמִינִים, כִּי שׁוּם נֶזֶק וְצַעַר לֹא יָכוֹל לְהָגֵרַם כְּתוֹצָאָה מֵהַקְפָּדָה עַל דִּקְדּוּק הֲהֲלָכָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות, וּכְמוֹ שֶׁכּוֹתֵב הָרַמְבַּ"ם.

אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג דָּבָר בְּלֹא הַתְּפִלָּה

וּבְמָה שֶׁבֵּאֲרְנוּ שֶׁעִקַּר מַטָּרָתוֹ וּמְגַמָּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם בְּמָה שֶׁשָּׁלַח אֶת אֱלִיעֶזֶר דַּוְקָא לְמוֹלַדְתּוֹ הָיָה לִמְצֹא אִשָּׁה שֶׁטִּבּוּעָה בָּהּ מִדַּת הַחֶסֶד הָרְאוּיָה לְהִכָּנֵס בְּבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, נָבִין מַדּוּעַ הַבְּחִינָה שֶׁל אֱלִיעֶזֶר הִיא בַּדָּבָר הַזֶּה דַּוְקָא, בְּמִדַּת הַחֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה.

וַיְבָרֶךְ הַגְּמַלִּים מִחוּץ לָעִיר אֶל בְּאֵר הַמַּיִם לְעֵת עֶרֶב לְעֵת צֵאת הַשֹּׁאֲבוֹת. אֱלִיעֶזֶר מַגִּיעַ לְיַעֲדוֹ, אַךְ דָּבָר רִאשׁוֹן הוּא מִתְפַּלֵּל: וַיֹּאמַר ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֵה נָא לְפָנַי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה חֶסֶד עִם אֲדֹנִי אַבְרָהָם.

הַמַּשְׁגִּיחַ רַבִּי יְחֶזְקֵאל לֵוִינְשְׁטֵיְן זצ"ל הֶאֱרִיךְ הַרְבֵּה בְּשִׂיחוֹתָיו בַּדָּבָר הַזֶּה, שְׁרוֹאִים כָּאן שֶׁיִּהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה אֲפִלּוּ הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר, לֹא יָכוֹל לְהַשִּׂיג מְאוּמָה בְּלֹא שֶׁיַּקְדִּים תְּפִלָּה בַּתְּחִלָּה. וְלָכֵן דָּבָר רִאשׁוֹן אֱלִיעֶזֶר מִתְפַּלֵּל שֶׁיִּהְיֶה ה' בְּעֶזְרוֹ. וּבְמִדְרָשׁ כָּתוּב שֶׁאַבְרָהָם אָמַר לֶאֱלִיעֶזֶר 'אֲנִי עוֹמֵד בִּתְפִלָּה', שֶׁגַּם הוּא מִמְּקוֹמוֹ יִתְפַּלֵּל עַל הַדָּבָר שֶׁה' יְסַיֵּעַ בְּיָדוֹ. וְשׁוֹאֲלִים הַמְפָרְשִׁים, וְכִי אַבְרָהָם צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל, וְהַלֹּא כָּל כָּךְ עָשָׂה אַבְרָהָם לִכְבוֹד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ, עָמַד בַּעֲשָׂרָה נִסְיוֹנוֹת וְהִקְנָה לְהקב"ה שָׁמַיִם וְאָרֶץ בִּנְטִיעָתוֹ אֱמוּנָה בְּלֵב הַבְּרִיּוֹת, יֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה זְכוּיוֹת. אַךְ רוֹאִים שֶׁעִם כָּל זֶה בְּלִי תְּפִלָּה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג מְאוּמָה.

וְכָךְ אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (דַּף לב:) 'אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר גְּדוֹלָה תְּפִלָּה יוֹתֵר מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים, שֶׁאֵין לְךָ גָּדוֹל בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ, וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא נַעֲנָה אֶלָּא בִּתְפִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר אַל תּוֹסֶף דַּבֵּר אֵלַי וּסְמִיךְ לֵהּ עֲלֵה רֹאשׁ הַפִּסְגָּה'. לְמִרּוֹת שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ זָכָה וְזָכָה עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת, טוֹב עַיִן הוּא יְבֹרָךְ זֶה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁנֶּהֱנָה טוֹבַת עַיִן בְּיִשְׂרָאֵל וְנָתַן לָהֶם אֶת הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁאוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא בִּנְדָרִים (לח.) כָּל כָּךְ הַרְבֵּה זְכוּיוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים הָיוּ לוֹ, וְעִם כָּל זֶה בְּלִי תְּפִלָּה אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג דָּבָר. וְלָכֵן אַבְרָהָם מִתְפַּלֵּל וְאֱלִיעֶזֶר מִתְפַּלֵּל, כִּי בְּלֹא תְּפִלָּה כְּלוּם אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׂיג.

זְרִיזִין מַקְדִּימִין לַמִּצְווֹת

וֶאֱלִיעֶזֶר מְבַקֵּשׁ מֵה' יִתְבָּרַךְ שֶׁיַּעֲזֹר לוֹ בַּבְּדִיקָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, בְּסִימָן שֶׁאִתּוֹ הוּא בּוֹדֵק מִי הִיא שֶׁתִּכְשַׁר עֲבוּר יִצְחָק. הִנֵּה אָנֹכִי נִצָּב עַל עֵין הַמַּיִם וּבְנוֹת אַנְשֵׁי הָעִיר יֹצְאוֹת לִשְׁאֹב מָיִם. וְהָיָה הַנַּעֲרָה אֲשֶׁר אֹמַר אֵלֶיהָ הַטִּי נָא כַדֵּךְ וְאֶשְׁתֶּה וְאָמְרָה שְׁתֵה וְגַם גְּמַלֶּיךָ אַשְׁקֶה, אֹתָהּ הוֹכַחְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיִצְחָק וּבָהּ אֵדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנִי. וְאוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וַיְהִי הוּא טֶרֶם כִּלָּה לְדַבֵּר עוֹד הוּא מְדַבֵּר וְהִנֵּה רִבְקָה יֹצֵאת אֲשֶׁר יָלְדָה לִבְתוּאֵל בֶּן מִלְכָּה אֵשֶׁת נָחוֹר אֲחִי אַבְרָהָם מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם הִיא, כְּמוֹ שֶׁבִּקֵּשׁ וְצִוָּה אֶת אֱלִיעֶזֶר, וְכַדָּהּ עַל שִׁכְמָהּ.

וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ. אֱלִיעֶזֶר מְבַקֵּשׁ מִמֶּנָּה רַק בַּקָּשָׁה אַחַת, שֶׁתִּתֵּן לוֹ לִשְׁתּוֹת, וַתֹּאמֶר שְׁתֵה אֲדֹנִי וַתְּמַהֵר וַתּוֹרֶד כַּדָּהּ עַל יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ.

גַּם זֶה הַפָּסוּק מְלַמֵּד אוֹתָנוּ הַרְבֵּה. לָמָּה 'וַתְּמַהֵר'? מַדּוּעַ הַתּוֹרָה מַדְגִּישָׁה שֶׁעָשְׂתָה זֹאת בְּמְהִירוּת? - מִפְּנֵי שֶׁכָּךְ זֶה. מִצְווֹת עוֹשִׂים רַק בְּזְרִיזוּת וּמְהִירוּת. זְרִיזִים מַקְדִּימִין לְמִצְווֹת.

וְצָרִיךְ לְהָבִין נְקֻדָּה דַּקָּה. יֵשׁ מְהִירוּת וּזְרִיזוּת, וְיֵשׁ פְּזִיזוּת. וְהַחִלּוּק בֵּינֵיהֶם רָחוֹק כִּרְחֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב. זְרִיזוּת הַכַּוָּנָה הִיא, שֶׁלְּאַחַר שֶׁהָאָדָם מֵבִין בִּכְלֵי הַדַּעַת שֶׁלּוֹ שֶׁכָּךְ וְכָךְ צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת, וּלְאַחַר שֶׁקִּבֵּל הַחְלָטָה מְשֻׂכְלֶלֶת וּבְרוּרָה מָה מָטָּל עָלָיו לְבַצֵּעַ, מִיָּד מוֹצִיא הַמַּחְשָׁבָה לַפֹּעַל בִּמְהִירוּת, זוֹ זְרִיזוּת וְזֶה דָּבָר טוֹב מְאֹד. פְּזִיזוּת זֶה כַּאֲשֶׁר עֲצַם הַהַחְלָטָה לֹא הָיְתָה מְחֻשֶּׁבֶת וְלֹא עִינּוּ בָּהּ כְּפִי שֶׁצָּרִיךְ, הַכֹּל הָיָה כִּלְאַחַר יָד, זוֹ פְּזִיזוּת וְזֶה דָּבָר לֹא טוֹב.

כְּבָר לִמְּדוּ אוֹתָנוּ הַקַּדְמוֹנִים (רַבִּי מֹשֶׁה בֶּן עֶזְרָא בְּסֵפֶר הָעִיּוּנִים עַמּוּד קפ"א) "פְּרִי הַפְּזִיזוּת - חֲרָטָה". מִי שֶׁזֹּרֵעַ פְּזִיזוּת יִקְצֹר חֲרָטָה. לָכֵן צָרִיךְ לְהִזָּהֵר לֹא לִהְיוֹת פָּזִיז.

הַתּוֹרָה צִוְּתָה לִהְיוֹת זְרִיז, לַעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּמְהִירוּת וְלֹא לְהִשְׁתַּהוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאִם אָדָם מִתְעַכֵּב וְאוֹמֵר, עוֹד מְעַט אֶעֱשֶׂה, עוֹד מְעַט, יֵשׁ עוֹד זְמַן, זֶה לֹא טוֹב, כִּי "הַרְבֵּה קַטֵּגוֹרִין יַעֲמְדוּ מִכָּאן וְעַד גִּיחוֹן", כָּךְ לְשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה עו, ב). כְּשֶׁדָּוִד הַמֶּלֶךְ נוֹדַע לוֹ שֶׁאֲדֹנִיָּה בְּנוֹ רוֹצֶה לָקַחַת אֶת הַמְּלוּכָה מִשְּׁלֹמֹה, מִיָּד כְּשֶׁשָּׁמַע אֶת הַדָּבָר קָרָא לָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱמָנִים אֵלָיו, נָתָן הַנָּבִיא, בְּנָיָהוּ, וְעוֹד כַּמְּסֻפָּר בְּסֵפֶר מְלָכִים א' (רפ"א), וְאָמַר לָהֶם קְחוּ אֶת בְּנִי שְׁלֹמֹה, וְהַרְכִּיבוּ אוֹתוֹ עַל הַפִּרְדָּה שֶׁלִּי, וַהֲגַם שֶׁבְּדָרְךָ כְּלָל אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּפְרִדָּה שֶׁל הַמֶּלֶךְ לְפִי שֶׁאֵין מִשְׁתַּמְּשִׁים בִּכְלֵי מֶלֶךְ, עַתָּה הַרְכִּיבוּ אוֹתוֹ עַל הַפִּרְדָּה לְאוֹת וּלְמוֹפֵת כִּי הוּא יִמְלֹךְ אַחֲרַי, וּמַהֵר קְחוּ אוֹתוֹ אֶל הַגִּיחוֹן, הַמַּעְיָן שָׁלַיִד יְרוּשָׁלַיִם, וְתִמְשְׁחוּ אוֹתוֹ שָׁם לַמְּלוּכָה. שׁוֹאֵל הַמִּדְרָשׁ מַאי כְּלֵי הַאי, עַל מָה הַמְּהִירוּת הַזּוֹ, שָׁדָוִד הַמֶּלֶךְ מַזְהִיר אוֹתָם שֶׁהַכֹּל יֵעָשֶׂה בִּמְהִירוּת. וּמֵשִׁיב הַמִּדְרָשׁ "כִּי הַרְבֵּה קַטֵּגוֹרִין יַעֲמְדוּ מִכָּאן וְעַד גִּיחוֹן", הַרְבֵּה מְקַטְרְגִים. אָמְנָם נָכוֹן שֶׁמַּעְיַן גִּיחוֹן קָרוֹב לִירוּשָׁלַיִם, אַךְ מִי יוֹדֵעַ אֵלּוּ עִכּוּבִים יְכוֹלִים פִּתְאוֹם לִהְיוֹת. וּכְמוֹ שֶׁלָּמְדָנוּ הָרַמְחַ"ל זַ"ל בְּמִסְלַת יְשָׁרִים (פֶּרֶק ז').

וְזֶה מוּסָר הַשֵּׂכֶל לְקִיּוּם הַמִּצְווֹת, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַכֹּל בְּזְרִיזוּת, וְלֹא יֹאמַר יֵשׁ עוֹד זְמַן, יֵשׁ מְנַיָּן יוֹתֵר מְאֻחָר וְכֵיוֹצֵא בָּאֵלּוּ. הָרַבֵּה מְקַטְרְגִים מִכָּאן וְעַד גִּיחוֹן, וְאֵלּוּ דְּבָרִים בְּדוּקִים אֲשֶׁר אָדָם רוֹאֶה אוֹתָם לָעַיִן יוֹם יוֹם. וְלָכֵן כְּשֶׁהַהַחְלָטָה מִתְבָּרֶרֶת שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ, צָרִיךְ לְהִזָּדֵרז בַּעֲשִׂיָּתָהּ. וְלָכֵן גַּם הִיא עֲשִׂיָּתָהּ כֵּן בִּמְהִירוּת "וַתְּמַהֵר וַתּוֹרֶד כַּדָּהּ עַל יָדָהּ וַתַּשְׁקֵהוּ".

מִדַּת הַחֶסֶד הָיְתָה טְבוּעָה בְּרִבְקָה

וְלִכְאוֹרָה זֶהוּ דָּבָר זָר. מַגִּיעַ אָדָם לֹא מָכָר וּמְבַקֵּשׁ לִשְׁתּוֹת מַיִם. וְכִי מָה אַתָּה רוֹצֶה מִמֶּנָּה, הִנֵּה הַמַּעְיָן לְפָנֶיךָ, תִּשְׁאַב לְךָ וְתִשְׁתֶּה מִשָּׁם. אַךְ לֹא, כֵּיוָן שֶׁבִּקֵּשׁ מִמֶּנָּה, לֹא עִכְּבָה בַּדָּבָר. "וַתְּכַל לְהַשְׁקֹתוֹ וַתֹּאמֶר גַּם לִגְמַלֶּיךָ אֶשְׁאָב עַד אִם כִּלּוּ לִשְׁתֹּת", רִבְקָה אוֹמֶרֶת לוֹ מִבְּלִי שֶׁנִּתְבַּקְּשָׁה בַּדָּבָר הַזֶּה, אֶשְׁאַב מִן הַמַּעְיָן וְאַשְׁקֶה גַּם אֶת הַגְּמַלִּים שֶׁלְּךָ עַד שֶׁיִּשְׂבְּעוּ בִּשְׁתִיָּה.

וַתְּמַהֵר וַתַּעַר כַּדָּהּ אֶל הַשֹּׁקֶת, שׁוּב פַּעַם 'וַתְּמַהֵר', הַכֹּל עָשְׂתָה בִּזְרִיזוּת וּבִמְהִירוּת וַתָּרָץ עוֹד אֶל הַבְּאֵר לִשְׁאֹב וַתִּשְׁאַב לְכָל גְּמַלָּיו. 'וַתָּרָץ אֶל הַבְּאֵר' פַּעַם נוֹסֶפֶת שֶׁכָּתוּב כָּאן שֶׁהִיא רָצָה, אֶת הַכֹּל עוֹשָׂה בִּמְהִירוּת לְלֹא שְׁהִיּוֹת.

וְהָאִישׁ מִשְׁתָּאֵה לָהּ מַחֲרִישׁ לָדַעַת הַהִצְלִיחַ ה' דַּרְכּוֹ אִם לֹא. 'מִשְׁתָּאֵה לָהּ מַחֲרִישׁ לָדַעַת', מְפָרֵשׁ הַתַּרְגּוּם, 'מִסְתַּכֵּל שַׁתִּיק לְמֵידָע'. עוֹמֵד וּמְחַכֶּה לִרְאוֹת אוֹתָהּ מַשְׁקָה אֶת הַגְּמַלִּים.

וְהִנֵּה יֵשׁ כַּמָּה שִׁיטוֹת בְּחָזַ"ל בַּת כַּמָּה הָיְתָה רִבְקָה. וְהַשִּׁיטָה הַכִּי מְאֻחֶרֶת בְּגִילָהּ שֶׁהָיְתָה בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה, כְּמוֹ שֶׁהֵבִיאוּ תּוֹסָפוֹת בְּמַסֶּכֶת יְבָמוֹת (דף סא:). נִתְאַר לְעַצְמֵנוּ נַעֲרָה בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שֶׁצְּרִיכָה לְהַשְׁקוֹת עֲשָׂרָה גְּמַלִּים, וְהָרֵי כָּל גָּמָל לְבַדּוֹ מַעְיָן שָׁלֵם הוּא שׁוֹתֶה. וְלֹא גָּמָל אֶחָד הִשְׁקְתָה אֶלָּא עֲשָׂרָה. וּבְמָה הִיא מְחֻיֶּבֶת? הִיא מְקַבֶּלֶת שָׂכָר עֲבוּר זֶה? לֹא מְחֻיֶּבֶת. וְאַף עַל פִּי כֵן עוֹשָׂה. וּמָה הוּא עוֹשֶׂה? עוֹזֵר לָהּ לְפָחוֹת? - עוֹמֵד וּמִסְתַּכֵּל וְלֹא עוֹשֶׂה כְּלוּם. וּלְכְאוֹרָה מָה זֶה? הִיא צְרִיכָה לַעֲמֹל קָשֶׁה לְבַדָּהּ בַּת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה, וְאַתָּה עוֹמֵד וּמִסְתַּכֵּל יַחַד עִם כָּל הָאֲנָשִׁים שֶׁלְּךָ וְלֹא עוֹשִׂים דָּבָר? וְכִי זֶה נֵרוֹת חֲנֻכָּה שֶׁאֵין לְךָ רְשׁוּת אֶלָּא לִרְאוֹתָן בִּלְבַד? - תַּעֲזֹר מַשֶּׁהוּ! אֲבָל לֹא. הוּא עוֹמֵד וּמַחֲרִישׁ, מְחַכֶּה לִרְאוֹת, וְהִיא מִצְּדָהּ דְּבוּקָה בַּעֲשִׂיַּת הַחֶסֶד.

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כִּלּוּ הַגְּמַלִּים לִשְׁתּוֹת וְהָרֵי אִי אֶפְשָׁר לָדַעַת כַּמָּה זְמַן זֶה לָקַח, אֲמְנָם הִיא רָצָה וְשָׁאֲבָה בְּחִפָּזוֹן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגְּמַלִּים, אֲבָל הָיוּ אֵלּוּ עֲשָׂרָה גְּמַלִּים. זֶה לֹא דָּבָר שֶׁל מָה בְּכָךְ. וְכָל הַטִּרְחָה הַמְּרֻבָּה הַזּוֹ עָשְׂתָה בִּשְׁבִיל הָאָדָם הַזֶּה, הִיא הֲלֹא אֵינָהּ מַכִּירָה אוֹתוֹ וְאוּלַי הוּא בִּכְלָל שׁוֹדֵד דְּרָכִים. וְיוֹתֵר מִזֶּה, הוּא גַּם כְּלָל לֹא בִּקֵּשׁ מִמֶּנָּה בַּדָּבָר הַזֶּה, אֶלָּא בִּקֵּשׁ רַק עַל עַצְמוֹ שֶׁתַּשְׁקֶה אוֹתוֹ, וְהִיא מֵעַצְמָהּ מִהֲרָה לְהַשְׁקוֹת גַּם אֶת גְּמַלָּיו, וְכָל זֶה מֵרֹב טוּב לִבָּהּ וְאַהֲבַת הַחֶסֶד הַטְּבוּעָה בָּהּ. אָדָם רָגִיל הָיָה רוֹתֵחַ מִזַּעַם, מָה אַתָּה עוֹמֵד מִסְתַּכֵּל עָלַי? קוּם תַּעֲזֹר מַשֶּׁהוּ! אֲנִי לֹא מְדַד הֲנָאָה מִמְּךָ! אֲבָל אֵצֶל מִי שֶׁמִּדַּת הַחֶסֶד טְבוּעָה וּמְשֻׁרֶשֶׁת אֶצְלוֹ, הַכֹּל נִרְאֶה אַחֵרֶת.

וַיִּקַּח הָאִישׁ נֶזֶם זָהָב בֶּקַע מִשְׁקָלוֹ וּשְׁנֵי צְמִידִים עַל יָדֶיהָ עֲשָׂרָה זָהָב מִשְׁקָלָם. וַיֹּאמֶר בַּת מִי אָתְּ הַגִּידִי נָא לִי הֲיֵשׁ בֵּית אָבִיךְ מָקוֹם לָנוּ לָלִין, הֵיוֹת וַאֲנִי רוֹאֶה שֶׁאַתְּ כָּל כָּךְ טוֹבַת לֵב, אוּלַי אֲפוֹא אוּכַל לָבוֹא וּלְהִתְאָרֵחַ בְּבֵיתְכֶם. וְהִיא מְשִׁיבָה וַתֹּאמֶר אֵלָיו גַּם תֶּבֶן גַּם מִסְפּוֹא רַב עִמָּנוּ גַּם מָקוֹם לָלוּן. וְכָאן רָאָה אֱלִיעֶזֶר וְהֻבְרַר לוֹ מֵעַל לְכָל סָפֵק כִּי רִבְקָה עָמְדָה הֵיטֵב הֵיטֵב בַּבְּחִינָה. הִיא לֹא רָגְזָה וְלֹא כָּעֲסָה, לֹא קָצְפָה וְלֹא אָמְרָה לוֹ אֲנִי לֹא מְחֻיֶּבֶת בִּכְלָל בַּדָּבָר, הִנֵּה הַבְּאֵר לְפָנֶיךָ וְאַתָּה וַאֲנָשֶׁיךָ יְכוֹלִים לִשְׁתּוֹת מִמֶּנָּה וּמָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ מִיַּלְדָּה קְטַנָּה שֶׁכָּמוֹנִי, אֶלָּא עָשְׂתָה אֶת הַכֹּל בְּאַהֲבָה וְחִבָּה וּבְרִיצָה וּמְהִירוּת. וּבָזֶה נִבְחֲרָה לְהִכָּנֵס לְבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ וְלִהְיוֹת כַּלָּתוֹ, כִּי גַּם אַבְרָהָם הָיְתָה מִדַּת הַחֶסֶד טְבוּעָה בּוֹ וּמְשֻׁרֶשֶׁת בְּנַפְשׁוֹ, וְזוֹ הָיְתָה מִדָּתוֹ תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'חֶסֶד לְאַבְרָהָם'.

חֶסֶד לְאַבְרָהָם

כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ אֵצֶל אַבְרָהָם בַּפָּרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת, כֵּיצַד לְעֵת זִקְנָתוֹ בְּגִיל תִּשְׁעִים וְתֵשַׁע, בְּהִיוֹתוֹ חוֹלֶה בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְמִלָּתוֹ, וְהוֹצִיא הקב"ה חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ, שֶׁהָיְתָה הַשֶּׁמֶשׁ מְלַהֶטֶת כְּגֵיהִנֹּם, שֶׁהֲרֵי הקב"ה הוֹצִיא אָז חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ (רַשִׁ"י בְּרֵאשִׁית שָׁם), וְזֶה הַגֶּהֱינָם, כְּמוֹ שֶׁהַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת (עֲבוֹדָה זָרָה ג:) "אֵין גֵּיהִנֹּם לֶעָתִיד לָבֹא אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מוֹצִיא חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ רְשָׁעִים נִדּוֹנִין בָּהּ", וְהַמַּשְׁגִּיחַ רַבִּי יְחֶזְקֵאל לְוִינְשְׁטֵין זצ"ל אָמַר שֶׁלָּכֵן הקב"ה שָׁלַח דַּוְקָא מַלְאָכִים וְלֹא בְּנֵי אָדָם, וְלִכְאוֹרָה יִקְשֶׁה לָמָּה לֹא יִשְׁלַח שְׁלוּשָׁה אֲנָשִׁים מַמָּשׁ, אַךְ הִסְבִּיר הַמַּשְׁגִּיחַ כִּי מֵחֲמַת הַחֹם הַגָּדוֹל שָׁהָיָה, לֹא הָיְתָה יְכֹלֶת בְּיַד בְּנֵי אָדָם לָלֶכֶת בַּחוּץ, לֹא הָיוּ מְסָגְּלִים, וְלָכֵן הֶצְרֵךְ הקב"ה לִשְׁלֹחַ דַּוְקָא מַלְאָכִים מַמָּשׁ.

וּמִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁאַבְרָהָם עוֹמֵד וְרוֹאֶה, וְלֹא אֶת מֶלֶךְ הַמָּשִׁיחַ. אֶלָּא אֶת אוֹתָם שְׁלֹשָׁה יִשְׁמְעֵאלִים, שְׁלֹשָׁה עַרְבִיִּים הַמִּשְׁתַּחֲוִים לְאָבָק שֶׁעַל רַגְלֵיהֶם, מִיָּד רָץ לִקְרָאתָם וְדֶם הַבְּרִית מְנַטֵּף אָז כִּדְרָשָׁתָם (תַּנְחוּמָא פָּרָשַׁת וַיֵּרָא ס"ד), וּמִשְׁתַּחֲוֶה אֲלֵיהֶם, וּמְבַקֵּשׁ מֵהֶם אָנָּא תַּעֲשׂוּ עִמָּדִי חֶסֶד וְתָבוֹאוּ לְהִתְאָרֵחַ בְּבֵיתִי. לֹא לְמַעַנְכֶם אֶלָּא לְמַעֲנִי, בִּשְׁבִילִי. וְאַבְרָהָם עוֹזֵב בְּאוֹתָהּ עֵת אֶת הקב"ה שֶׁהִגִּיעַ לְבַקְּרוֹ, וּמִי יוֹדֵעַ אֵיזֶה שַׁעֲשׁוּעַ רוּחָנִי וְאֵיזוֹ הֲנָאָה הָיְתָה לַנִּשְׁמָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהַקב"ה נִגְלָה אֵלָיו, וְעִם כָּל זֶה הוּא אוֹמֵר לַה' יִתְבָּרַךְ הַמְּתֵן לִי שֶׁאֲנִי צָרִיךְ לְטַפֵּל בְּאֵלּוּ. וְנִכְנָס בְּמְהִירוּת לְאֹהֶל שֶׁל שָׂרָה אִמֵּנוּ, 'מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קֶמַח סֹלֶת', מַהֲרִי! תָּכִינִי בְּמְהִירוּת אֹכֶל לָאוֹרְחִים

שֶׁלָּנוּ. וּמִי הֵם הָאוֹרְחִים? שְׁלֹשָׁה יִשְׁמְעֵאלִים. שְׁלֹשׁ סְאִים קֶמַח סֹלֶת, זֶה כַּמּוּת גְּדוֹלָה מְאֹד. מַאֲפִיָּה שְׁלֵמָה... לֹא הִסְתַּפֵּק בִּשְׁתֵּי כִּכָּרוֹת שֶׁל לֶחֶם בָּרְמָן.

'לוּשִׁי וַעֲשִׂי עוּגוֹת', שָׂרָה אִמֵּנוּ גַּם הָיְתָה כְּבָר זְקֵנָה, וְכִי לֹא מָצָא אַבְרָהָם מִישֶׁהוּ אַחֵר לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיָּכִין עוּגוֹת? לֹא. 'לוּשִׁי', דַּוְקָא שָׂרָה. וְלַעֲשׂוֹת זֹאת בִּמְהִירוּת. חֶסֶד לֹא נוֹתְנִים לְמִישֶׁהוּ אַחֵר לַעֲשׂוֹת.

וְאַחַר כָּךְ כָּתוּב 'וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם', וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (פִּרְקֵי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר פל"ו), הוּא רָץ וְהוּא רָץ. בֶּן הַבָּקָר הַזֶּה גַּם כֵּן רָץ וּבָרַח מֵאַבְרָהָם, וְהָיָה צָרִיךְ לָרוּץ אַחֲרָיו. וְלִכְאוֹרָה מָה יֵּשׁ? אַתָּה רוֹאֶה שֶׁהוּא רָץ, תַּעֲזֹב אוֹתוֹ, בִּשְׁבִיל מָה לְךָ לְטָרֹחַ כָּל כָּךְ, תָּבִיא לָהֶם כַּמָּה עוֹפוֹת, זֶה גַּם כֵּן כָּשֵׁר וְגַם כֵּן טָעִים... אַךְ לֹא, אַבְרָהָם אָבִינוּ רָץ עַד לְמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ שָׁם רַבּוֹתֵינוּ, בְּיוֹם שְׁלִישִׁי לְמִלָּתוֹ, בְּהְיוֹתוֹ זָקֵן וְחוֹלֶה וְהַדָּם מְטַפְטֵף, וְהַשֶּׁמֶשׁ מְלַהֶטֶת, וְהוּא רָץ וְרָץ בִּשְׁבִיל לְהַאֲכִיל אוֹתָם.

וְשָׁחַט לָהֶם שְׁלוֹשָׁה פָּרִים. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ (בָּבָא מְצִיעָא פ"ו.) שֶׁשָּׁחַט שְׁלֹשָׁה כְּדֵי שֶׁיְּהֵיה לְכָל אֶחָד לָשׁוֹן בְּחַרְדָּל. וְאִם הָיָה שׁוֹחֵט רַק עֵגֶל אֶחָד, בֶּן בָּקָר אֶחָד, וְהָיָה מֵבִיא לְכָל אֶחָד רֶגֶל שֶׁל עֵגֶל, לֹא הָיָה טוֹב? רֶגֶל שֶׁל עֵגֶל, אָדָם הָיָה צָרִיךְ לֶאֱכֹל אוֹתוֹ חַדֵּשׁ עִם מַעְדֵּר כְּדֵי לִגְמֹר אוֹתוֹ... לֹא! הוּא שׁוֹחֵט שְׁלֹשָׁה פָּרִים בִּשְׁבִיל הַלְּשׁוֹנוֹת בְּחַרְדָּל. וּלְמִי? - לִשְׁלוֹשָׁה יִשְׁמְעֵאלִים. אִם הָיָה דּוֹפֵק אֶצְלֵנוּ אֵיזֶה יִשְׁמְעֵאלִי בַּדֶּלֶת, הָיִינוּ פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים לוֹ אֵין אַף אֶחָד בַּבַּיִת, תֵּלֵךְ. מִי רוֹצֶה לְהַכְנִיס יִשְׁמְעֵאלִי בַּבַּיִת? אֲבָל אַבְרָהָם אָבִינוּ דּוֹאֵג לָהֶם, 'חֶסֶד לְאַבְרָהָם'. וּבַסּוֹף הוּא עוֹד עוֹמֵד וּמְשָׁרֵת אוֹתָם. וְכִי אֵין לוֹ מְשָׁרְתִים? וְהָרֵי הקב"ה עוֹד מְחַכֶּה לְךָ, תַּחְזֹר אֵלָיו. אֲבָל לֹא, 'וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ' עוֹמֵד שָׁם כְּדֵי לְשַׁמֵּשׁ וּלְשָׁרֵת אוֹתָם, אִם צְרִיכִים מַזְלֵג, מֶלַח אוֹ פִּלְפֵּל. וְזֶה בִּקְצָרָה, אַךְ מִי שֶׁיִּרְאֶה שָׁם וְיִתְבּוֹנֵן יִרְאֶה כַּמָּה פְּרָטִים וּפְרָטֵי פְּרָטִים יֵשׁ בַּפָּרָשָׁה הַהִיא בְּהַנְהָגַת הַחֶסֶד שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ.

וְלָכֵן דַּוְקָא בָּזֶה בּוֹדֵק אֱלִיעֶזֶר אֶת רִבְקָה, כִּי צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הַתְאָמָה בַּדָּבָר הַזֶּה לְבֵיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, בְּמִדַּת הַחֶסֶד וּבְאַהֲבַת הַחֶסֶד. וְכֵיוָן שֶׁרָאָה אֱלִיעֶזֶר כֵּיצַד רִבְקָה מַשְׁקָה אֶת כָּל עֲשֶׂרֶת הַגְּמַלִּים אֲפִלּוּ בְּלֹא בַּקָּשָׁה בִּכְלָל וּבְלֹא רֶמֶז מִצִּדּוֹ, וְעוֹשָׂה הַכֹּל בִּמְהִירוּת וּבְזְרִיזוּת בְּדִיּוּק כְּמוֹ שֶׁגַּם אַבְרָהָם עוֹשֶׂה הַכֹּל בִּמְהִירוּת וּבְרִיצָה, אוֹ אָז יָדַע שֶׁהִקְרָה ה' אֶת דַּרְכּוֹ וְהִצְלִיחַ בַּעֲדוֹ. וְכֵיוָן שֶׁאָדָם רוֹאֶה שֶׁה' הִצְלִיחַ אֶת דַּרְכּוֹ וּמִלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ, אֲזַי צָרִיךְ לְהוֹדוֹת עַל זֶה, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אֱלִיעֶזֶר וַיִּקֹּד הָאִישׁ וַיִּשְׁתַּחוּ לַה'. וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם אֲשֶׁר לֹא עָזַב חַסְדּוֹ וַאֲמִתּוֹ מֵעִם אֲדֹנִי אָנֹכִי בַּדֶּרֶךְ נָחַנִי ה' בֵּית אֲחֵי אֲדֹנִי.

זֶה הַלֶּקַח וְהַמּוּסָר שֶׁאֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְהָפִיק אַחַר הַהִתְבּוֹנְנוּת מֵהַפָּרְשִׁיּוֹת הָלָלוּ. צְרִיכִים לִרְאוֹת אֵיךְ הָיָה נִרְאֶה בֵּיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ בְּמִדַּת הַחֶסֶד., וְלוֹמַר 'מָתַי יַגִּיעוּ מַעֲשַׂי לְמַעֲשֵׂי אֲבוֹתַי' (תַּנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ פכ"ה), לְהִשְׁתַּדֵּל בַּדָּבָר הַזֶּה, לְהַגִּיעַ לִידֵי 'אַהֲבַת חֶסֶד'.

עֲשִׂיַּת חֶסֶד הִיא דָּבָר קַל

וְלַעֲשׂוֹת חֶסֶד זֶה דָּבָר קַל. רַק צְרִיכִים בִּשְׁבִיל זֶה דַּעַת וְרָצוֹן. רֵאשִׁית צָרִיךְ הִתְבּוֹנְנוּת. לְהִתְבּוֹנֵן וְלִרְאוֹת אֶת חֲשִׁיבוּת הַחֶסֶד, וְאֶת רָב טוּבוֹ. וּלְאַחַר מִכֵּן צָרִיךְ לִרְצוֹת אֶת זֶה, וּלְחַפֵּשׂ וּלְחַבֵּל תַּחְבּוּלוֹת הֵיאַךְ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד, וּכְשֶׁאָדָם מִתְחַנֵּךְ בַּדָּבָר הַזֶּה וּמִתְרַגֵּל בַּעֲשִׂיַּת חֶסֶד וּבְאַהֲבַת חֶסֶד, בְּקַלֵּי קַלּוּת יִמְצָא אֵיךְ לִהְיוֹת גּוֹמֵל חֲסָדִים עִם הַחַיִּים וְעִם הַמֵּתִים.

סִפְּרוּ עַל הַסַּבָּא מִקֶּלֶם, שֶׁפַּעַם אַחַת הָלַךְ עִם אֶחָד מֵחֲבֵרָיו, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שׁוּלְבִּיץ שֶׁהָיָה מִגְּדוֹלֵי הָרַבָּנִים, וְעָבְרוּ בְּדַרְכָּךְ הֵלְיכָתָם לְיַד אֵיזוֹ חָוָה. בַּעֲלַת הַחָוָה הָיְתָה אִשָּׁה כַּפְרִית יְהוּדִיָּה, וְכֵיוָן שֶׁרָאֲתָה שְׁנֵי רַבָּנִים אֲשֶׁר חָזוּתָם מְעִידָה עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם רַבָּנִים חֲשׁוּבִים, יָצְאָה אֲלֵיהֶם וְהִזְמִינָה אוֹתָם שֶׁיִּכָּנְסוּ לְבֵיתָהּ לִסְעֹד אֶת לִבָּם. בַּתְּחִלָּה הֵם סֵרְבוּ אֲבָל כֵּיוָן שֶׁהִפְצִירָה בָּהֶם מְאֹד מְאֹד עַד שֶׁרָאוּ שֶׁבֶּאֱמֶת כַּוָּנָתָהּ לְשֵׁם שָׁמַיִם כִּי מְכַבֶּדֶת הִיא אֶת הַתּוֹרָה וְלוֹמְדֶיהָ, נִכְנְסוּ אֶצְלָהּ. הִצִּיעוּ לָהּ תַּשְׁלוּם עֲבוּר הָאֲרוּחָה, אֲבָל הִיא לֹא הִסְכִּימָה וְאָמְרָה, חַס וְשָׁלוֹם, עַד שֶׁבָּאָה לְיָדֵי מִצְוָה גְּדוֹלָה זוֹ שֶׁל הַכְנָסַת אוֹרְחִים לֹא אֶקַּח מִכֶּם פְּרוּטָה אַחַת.

יָשְׁבוּ לֶאֱכֹל, וְהִיא עָמְדָה וְהֶאֱכִילָה אוֹתָם מִכָּל טוּב מַמָּשׁ. תּוֹךְ כְּדֵי הַסְּעוּדָה, הַסַּבָּא מִקֶּלֶם הֵחֵל מְדַבֵּר עִמָּהּ. שְׁאַל אוֹתָהּ עַל הַלּוּל שֶׁלָּהּ, כַּמָּה אֲוָזִים יֵשׁ בּוֹ וְאַחַר כָּךְ שׁוֹאֵל עַל הָעֲגָלִים מָה שְׁלוֹמָם, וְהִיא מַתְחִילָה לְסַפֵּר בְּהַרְחָבָה כְּדֶרֶךְ הַכַּפָּרִיּוֹת עַל כָּל הָעֲגָלִים שֶׁיֵּשׁ לָהּ וְכָל מָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ בַּחָוָה, עַל הַתַּרְנְגוֹלִים וְעַל הַגְּדָיִים חַד גַּדְיָא חַד גַּדְיָא. הִיא מְסַפֶּרֶת וְהָרַב שׁוֹאֵל וְחוֹקֵר וְדוֹרֵשׁ.

וְהָרַב הַשֵּׁנִי שֶׁיָּשַׁב שָׁם, אֵינוֹ מֵבִין מָה יֵּשׁ לְפַטְפֵּט אִתָּהּ כָּל כָּךְ, לֹא חֲבָל עַל הַזְּמַן? - כֵּיוָן שֶׁגָּמַר לֶאֱכֹל חָזַר לְתַלְמוּדוֹ. אֲבָל הַסַּבָּא מִקֶּלֶם מַמְשִׁיךְ וּמְדַבֵּר אִתָּהּ עַל דָּא וְעַל הָא, וְגַם לָקְחָה אוֹתוֹ לִרְאוֹת בְּעֵינָיו אֶת הַלּוּל, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ דּוֹמָה רְאִיָּה לִשְׁמִיעָה, הִנֵּה פֹּה הָעֶגֶל הֶחָדָשׁ שֶׁעָכְשָׁו נוֹלַד שֶׁסִּפַּרְתִּי לְךָ עָלָיו מִקֹּדֶם, וְעוֹד וָעוֹד. לְאַחַר זְמַן מָה, כְּשֶׁגָּמְרָה לְהַרְאוֹת לוֹ אֶת כָּל עִסְקֵי הַחַוָּה, בֵּרְכוּ וְהָלְכוּ, וְנִפְרְדוּ מִמֶּנָּה כְּשֶׁהִיא שְׂמֵחָה וְטוֹבַת לֵב.

אַחַר כָּךְ בַּדָּרֶךְ, אָמַר הַסַּבָּא מִקֶּלֶם לַחֲבֵרוֹ, דַּע לְךָ, אַתָּה נִכְשַׁלְתָּ בְּלָאו דִּלֹּא תִגְזֹל. אָמַר לוֹ אֵיךְ אַתָּה מְדַבֵּר? אֲנִי גָּזַלְתִּי? וְכִי מָה גָּזַלְתִּי? אָמַר לוֹ הַסַּבָּא מִקֶּלֶם, אַתָּה בָּאתָ לְבֵיתָהּ שֶׁל הַכַּפְרִיָּה הַזּוֹ, וְיָשַׁבְתָּ וְאָכַלְתָּ, וְלֹא שִׁלַּמְתָּ דָּבָר עֲבוּר הָאֲכִילָה. אָמַר לוֹ 'מָה פֵּרוּשׁ לֹא שִׁלַּמְתִּי? הֲרֵי הִצַּעְתִּי לָהּ מֵהַהַתְחָלָה שֶׁאֲשַׁלֵּם לָהּ, וְהִיא לֹא רָצְתָה'! אָמַר לוֹ הַסַּבָּא מִקֶּלֶם, וְעִם כָּל זֶה, יָכֹלְתָּ לִגְמֹל עִמָּהּ חֶסֶד, שֶׁהוּא יִהְיֶה בִּמְקוֹם הַתַּשְׁלוּם. אֲנִי יָשַׁבְתִּי עִמָּהּ וְדִבַּרְתִּי וּפִטְפַּטְתִּי אִתָּהּ עַל הָאֲוָזִים וְעַל הַתַּרְנְגוֹלוֹת בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל, וְאַתָּה לֹא יָכוֹל לְשַׁעֵר אֶת גֹּדֶל הַנַּחַת שֶׁעָשִׂיתִי לָהּ. שִׁבַּחְתִּי אֶת מָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ, אָמַרְתִּי לָהּ שֶׁהַתַּרְנְגוֹל שֶׁלָּהּ הוּא חַד בְּדָרָא מַמָּשׁ... וְהָיִיתָ צָרִיךְ לִרְאוֹת אֵיזֶה נַחַת הָיָה לָהּ, שֶׁרַב אָמַר כָּךְ עַל הַתַּרְנְגוֹלִים שֶׁלָּהּ. וְאִלּוּ אַתָּה מָה עָשִׂיתָ? יָשַׁבְתָּ וְאָכַלְתָּ, וְהָיִיתָ צָרִיךְ לָדַעַת כֵּיצַד לְשַׁלֵּם. בְּחֶסֶד. (תְּנוּעַת הַמּוּסָר ח"ב דַּף מ"ח, הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים דַּף פ"ג).

וְזֶה בֶּאֱמֶת קוֹרֶה הַרְבֵּה, שֶׁמַּזְמִינִים אָדָם לִסְעוּדָה וְהוּא יוֹשֵׁב וְאוֹכֵל, וְאַחֲרֵי זֶה אוֹמֵר 'תּוֹדָה רַבָּה, הָיָה טָעִים מְאֹד וְנָבוֹא אֶצְלְךָ עוֹד פַּעַם'... זוֹ הַכָּרַת טוֹבָה? תִּגְמֹל חֶסֶד בְּמָה שֶׁאַתָּה יָכוֹל לִגְמֹל. בְּמִלָּה טוֹבָה וּבְחִיּוּךְ עַל הַשְּׂפָתַיִם. בְּקַלִּי קַלּוּת אֶפְשָׁר לִגְמֹל חֶסֶד. וְזֶה דָּבָר שֶׁהַפָּרָשִׁיּוֹת שָׂלְנוּ מְלַמְּדוֹת אוֹתָנוּ, כֵּיצַד עָלֵינוּ לְהִתְבּוֹנֵן וְלִרְכֹּשׁ בְּנַפְשֵׁנוּ אֶת אַהֲבַת הַחֶסֶד.

חֶסֶד עִם הַמֵּתִים

וְצָרִיךְ לָדַעַת, חֶסֶד זֶה לֹא רַק עִם הַחַיִּים, אֶלָּא גַּם עִם הַמֵּתִים. הָיָה גָּאוֹן בְּדוֹרוֹ, רַבִּי חַיִּים סוֹפֵר זצ"ל, אֶחָד מִגְּדוֹלֵי הַתַּלְמִידִים שֶׁל רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל הֶחָתָם סוֹפֵר זצ"ל. בְּדוֹרוֹ הִתְחִילָה הַפְּרָצָה שֶׁל הַהַשְׂכָּלָה, וְהוּא הָיָה קַנַּאי וּמָסַר נַפְשׁ לִכְבוֹד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ. עָמַד וְלָחַם לְלֹא חֵת וְלֹא וְתֵר עַל קוֹצוֹ שֶׁל יו"ד בִּשְׁמִירַת הַיַּהֲדוּת בְּאוֹתָן קְהִלּוֹת שֶׁבָּהֶן שִׁמֵּשׁ כְּרַב.

מְסַפְּרִים שֶׁעָבַר פַּעַם בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר בְּיוֹם שַׁבַּת קֹדֶשׁ וְרָאָה אֵיזֶה עוֹרֵךְ דִּין, מְעַשֵּׁן סִיגָרְיָה בְּשַׁבָּת בְּפַרְהֶסְיָא, קָבַל עַם וְעֵדָה. וְהָיָה בַּדָּבָר הַזֶּה פִּרְצָה גְּדוֹלָה, שֶׁיְּהוּדִי כָּךְ הוֹלֵךְ וּמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת.

כֵּיוָן שֶׁרָאָה כֵּן רַבִּי חַיִּים, דָּמוֹ רָתַח בְּקִרְבּוֹ, אֵיךְ זֶה שֶׁיֵּעָשֶׂה חִלּוּל ה' שֶׁכָּזֶה בְּמָקוֹמֵנוּ. עָמַד וְסָטַר לוֹ עַל לֶחְיוֹ שְׁתֵּי סְטִירוֹת הֲגוּנוֹת. אַחַת, אַחַת וְאַחַת.

לָעוֹרֵךְ דִּין חָרָה מְאֹד שֶׁכָּךְ זִלְזְלוּ בִּכְבוֹדוֹ, וְהָלַךְ וְתָבַע אֶת רַבִּי חַיִּים סוֹפֵר לְמִשְׁפָּט. בְּבֵית הַמִּשְׁפָּט שָׁאַל הַשּׁוֹפֵט אֶת רַבִּי חַיִּים, אֲדוֹנִי הָרַב, הַאִם נָכוֹן הַדָּבָר שֶׁאַתָּה הִכִּיתָ אֶת הָעוֹרֵךְ דִּין הֶלָּזֶה בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל עִיר? אָמַר לוֹ, הֵן, הִכֵּיתִי אוֹתוֹ. שָׁאַל אוֹתוֹ הַשּׁוֹפֵט וְלָמָּה הִכִּיתָ אוֹתוֹ, וְכִי נָאָה לְךָ לְהַכּוֹת סְתָם כָּךְ אָדָם בָּרְחוֹב?! אָמַר רַבִּי חַיִּים, זֶה לֹא הָיָה סְתָם, הוּא פָּגַע בְּאַבָּא שֶׁלִּי.

שָׁאַל הַשּׁוֹפֵט אֶת הָעוֹרֵךְ דִּין אַתָּה פָּגַעְתָּ בְּאַבָּא שֶׁלּוֹ? הִשְׁפַּלְתָּ אוֹתוֹ? פָּגַעְתָּ בִּכְבוֹדוֹ? אָמַר הָעוֹרֵךְ דִּין מָה פִּתְאוֹם, אֲנִי אֲפִלּוּ לֹא מַכִּיר אֶת אַבָּא שֶׁלּוֹ. אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ כְּלָל מִי הוּא.

אָמַר לוֹ רַבִּי חַיִּים זוֹ הִיא הַפְּגִיעָה עַצְמָהּ. אֵיךְ אַתָּה לֹא מַכִּיר אֶת אַבָּא שֶׁלִּי? אֶת אַבָּא שֶׁלְּךָ? זוֹ הִיא הַפְּגִיעָה! יֵשׁ לָנוּ אָב גָּדוֹל בַּשָּׁמַיִם, בִּזְכוּתוֹ אַתָּה חַי בְּכָל רֶגַע וְרֶגַע, הוּא נוֹתֵן לְךָ נְשִׁימָה וְאַתָּה הוֹלֵךְ בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ וּמְחַלֵּל אֶת

כְּבוֹדוֹ בְּפַרְהֶסְיָא? עַל זֶה גּוּפָא הִכִּיתִי אוֹתְךְ, שֶׁלֹּא הִכַּרְתָּ אֶת אַבָּא שֶׁלִּי, וְאֶת אַבָּא שֶׁלְּךְ!

בְּאוֹתוֹ הָרֶגַע עַצְמוֹ שֶׁהוּא מְחַיֶּה אוֹתְךְ, וּבַיָּדִים הַלָּלוּ שֶׁהוּא מַעֲמִיד לְךְ אַתָּה הוֹלֵךְ וּמְעַשֵּׁן וּמְחַלֵּל אֶת כְּבוֹדוֹ וְאֶת רְצוֹנוֹ? "סוֹבֵל עֶלְבּוֹן מָה שֶׁלֹּא יְכִילֵהוּ הָרַעְיוֹן" כְּמוֹ שֶׁכּוֹתֵב רַבִּי מֹשֶׁה קוֹרְדּוֹבֵרוֹ בְּסִפְרוֹ תֹּמֶר דְּבוֹרָה (פ"א). ה' מְחַיֶּה אֶת הָאָדָם בְּכָל רֶגַע, מְחַיֶּה אֶת הָאֵיבָרִים שֶׁלּוֹ, וְהוּא הוֹלֵךְ בְּאוֹתָם רְגָעִים עַצְמָם וְעוֹבֵר עַל רְצוֹנוֹ שֶׁל ה' יִתְבָּרַךְ.

וּבְהַקְדָּמַת חִבּוּרוֹ הַגָּדוֹל עַל הַמִּשְׁנָיוֹת קוֹל סוֹפֵר כּוֹתֵב רַבִּי חַיִּים, שֶׁכָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ בְּכָל יוֹם בַּבֹּקֶר. שֶׁבִּזְמַן שֶׁהָיָה קָם בְּאַשְׁמֹרֶת, הָיָה לוֹמֵד פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת בְּעִמְקָ הָעִיּוּן לְעִלּוּי נִשְׁמַת כָּל מְתֵי יִשְׂרָאֵל. יֵשׁ הַרְבֵּה כָּאֵלּוּ שֶׁלּוֹמְדִים מִשְׁנָיוֹת לְעִלּוּי נִשְׁמַת הָאָב אוֹ הָאֵם. אֲבָל הוּא הָיָה לוֹמֵד פֶּרֶק מִשְׁנָיוֹת לְעִלּוּי נִשְׁמַת מְתֵי יִשְׂרָאֵל, מִכָּל הַדּוֹרוֹת כֻּלָּם. וְגַם הָיָה אוֹמֵר קַדִּישׁ דְּרַבָּנָן ("עַל יִשְׂרָאֵל") לְעִלּוּי נִשְׁמָתָם. וְכוֹתֵב שָׁם, שֶׁרָאָה שֶׁזָּכָה בַּדָּבָר הַזֶּה, שֶׁמִּכַּיָּון שֶׁעָשָׂה חֶסֶד עִם הַנִּפְטָרִים, גַּם הֵם עָזְרוּ לוֹ שֶׁזָּכָה לְחַבֵּר חִדּוּשִׁים יְקָרִים וְנִפְלָאִים אֲשֶׁר לֹא הָיָה בְּכוֹחוֹ לְחַדֵּשׁ לְבַדּוֹ. הֵם עָמְדוּ בִּשְׁבִילוֹ גַּם כֵּן וְסִיְּעוּ בַּעֲדוֹ.

זֶה גַּם כֵּן חֶסֶד, לֹא רַק חֶסֶד עִם הַחַיִּים. מִי שֶׁאוֹהֵב אֶת הַחֶסֶד, מִי שֶׁ'בּוֹעֵר לוֹ בַּדָּם' הַחֶסֶד, מְחַפֵּשׂ דְּרָכִים לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם כָּל מִי שֶׁאֶפְשָׁר, יִהְיֶה מִי שֶׁיִּהְיֶה, עִם הַחַיִּים אוֹ עִם הַמֵּתִים.

וְהַדֶּרֶךְ לְהַגִּיעַ לָזֶה, לִהְיוֹת "אוֹהֵב חֶסֶד", הִיא הַהִתְבּוֹנְנוּת בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ, וְלִרְאוֹת כֵּיצַד אֲבוֹתֵינוּ הָיוּ דְּבוּקִים בְּמִדַּת הַחֶסֶד בְּכָל כֹּחָם וּבְכָל נַפְשָׁם עַד קָצֶה הָאַחֲרוֹן, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ.

שְׂכַר מִצְוַת הַחֶסֶד

וּשְׂכַר הָעוֹשֶׂה חֶסֶד גָּדוֹל מְאֹד מְאֹד, וְהוּא הוּא מָה שֶׁיַּעֲמֹד לָנוּ לְהִנָּצֵל מֵחֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְכָתַב הַפֶּלָא יוֹעֵץ (עֵרֶךְ חֶסֶד): 'חֶסֶד הוּא עַמּוּד הָעוֹלָם עַד שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים פט, ג) 'עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה' שְׁלֹשָׁה עַמּוּדִים יֵשׁ שֶׁעֲלֵיהֶם הָעוֹלָם עוֹמֵד, תּוֹרָה, תְּפִלָּה וָחֶסֶד. חֶסֶד הוּא אֶחָד מִשְּׁלֹשֶׁת הָעַמּוּדִים. וְהוּא מֵהַדְּבָרִים שֶׁהָאָדָם אוֹכֵל מִפֵּרוֹתֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא'.

וְהַגָּאוֹן חִיד"א זַ"ל בְּסֵפֶר חוֹמַת אֱנָךְ בְּרֵאשִׁית (כ"ו אות י') וּתְהִלִּים (נ"ח פְּסוּק י"ב) מֵבִיא מֵרַבֵּנוּ האר"י זַ"ל שֶׁדִּקְדֵּק בִּלְשׁוֹן הַבָּרַיְתָא, שֶׁאֵין כָּתוּב 'אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה', אֶלָּא 'מִפֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה'. מִשּׁוּם שֶׁאִלּוּ הָיָה כָּתוּב 'אוֹכֵל פֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה' הָיְתָה הַמַּשְׁמָעוּת שֶׁאֶת כָּל הַפֵּרוֹת אוֹכֵל כָּאן, וְנִשְׁאַר לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא רַק אֶת הַקֶּרֶן. אֲבָל אַחֲרֵי שֶׁהַתַּנָּא דִּקְדֵּק בִּלְשׁוֹנוֹ וְאָמַר 'אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאָדָם אוֹכֵל מִפֵּרוֹתֵיהֶן', נִמְצָא שֶׁגַּם מֵהַפֵּרוֹת הוּא לֹא אוֹכֵל כָּאן אֶת הַכֹּל, אֶלָּא רַק חֵלֶק מֵהַפֵּרוֹת, וְאָז יִשְׁאַר לוֹ לְעוֹלָם הָעֶלְיוֹן גַּם הַקֶּרֶן וְגַם עוֹד חֵלֶק מִן הַפֵּרוֹת. (וְעַיֵּן כַּף הַחַיִּים סִימָן מ"ח אוֹת א').

ה' יְזַכֵּנוּ בַּדָּבָר הַזֶּה, שֶׁנִּזְכֶּה לְהַגִּיעַ לְמַעֲלָה זוֹ, לֹא רַק שֶׁל הָעוֹשִׂים חֶסֶד, אֶלָּא לִהְיוֹת אוֹהֲבִים אֶת הַחֶסֶד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִיכָה ו, ח) "מָה ה' דּוֹרֵשׁ מִמְּךָ כִּי אִם עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד וְהַצְנֵעַ לֶכֶת עִם אֱלֹהֶיךָ".

מִדַּת הַדִּין הִיא רַק דִּמְיוֹן
וְלֶעָתִיד יִתְגַּלֶּה שֶׁלֹּא הָיָה

וְרָאִיתִי בְּמִלְּתָא חַדְתָּא (חַיֵּי שָׂרָה) שֶׁכָּתַב עַל הַנֶּאֱמָר בְּפָרָשָׁתֵנוּ וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה (כג, א). וּבְרֹאשִׁ"י כֻּלָּן שָׁוִים לְטוֹבָה. וּמִכֹּחַ זֶה שָׁנִתְנָה לָנוּ שָׂרָה אִמֵּנוּ ע"ה כֵּן גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַדּוֹרוֹת רוֹאִים אֶת הַטּוֹב שֶׁיֵּשׁ בְּכָל דָּבָר וְגַם בַּדְּבָרִים הַנִּרְאִים חֲלִילָה כְּהֶפֶךְ הַטּוֹב.

בְּעִנְיָן זֶה מוּבָא פֵּרוּשׁ נִפְלָא בְּשֵׁם הָאוֹהֵב יִשְׂרָאֵל מֵאַפְטָא זי"ע, שֶׁבְּיָמָיו הָיָה דּוֹר הָגוּן שֶׁקִּיְּמוּ כָּל שְׁלֹשָׁה עַמּוּדִים, תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים. וְאַף עַל פִּי כֵן הָיְתָה שְׁנַת יִקָּר וַחֲלָאִים רַבִּים רח"ל, וּבְיוֹתֵר סָבְלוּ עַם יִשְׂרָאֵל הַמְּדֻכָּאִים ה' יְרַחֵם. וְהָיָה בְּעֵינָיו שֶׁל הָרַב הַקָּדוֹשׁ לְפֶלֶא, מָה פִּשְׁעָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקָּב"ה שׁוֹלֵחַ עֲלֵיהֶם יִסּוּרִים כָּהֵנָּה. וְתוֹךְ כְּדֵי הִרְהוּרָיו רָאָה הָרַב שֶׁתַּלְמִידוֹ שֶׁהָיָה גַּבְרָא רַבָּה חוֹלֶה מְאוֹד וְהוּא כְּבָר הוֹלֵךְ לְעוֹלָמוֹ,

לָקַח מִמֶּנּוּ תְּקִיעַת כַּף שֶׁיָּבוֹא מֵעוֹלָם הָאֱמֶת לְהַגִּיד לוֹ אֶת טַעַם הַדָּבָר מִפְּנֵי מָה נִגְזַר עֲלֵיהֶם דִּין קָשֶׁה כָּזֶה.

וַיַּמְתִּין הָרַב הַקָּדוֹשׁ עַד שְׁלוֹשִׁים וְלֹא בָּא, הָלַךְ הָרַב עַל קִבְרוֹ שֶׁל הַתַּלְמִיד וְאָמַר לוֹ, לָמָּה לֹא תְּקַיֵּם תְּקִיעַת כַּפְּךָ, וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר נָפַל עַל הָרַב הַקָּדוֹשׁ תְּנוּמָה וְהִנֵּה רוֹאֶה הוּא אֶת הַתַּלְמִיד בַּחֲלוֹמוֹ, וְאָמַר לוֹ, דַּע שֶׁמִּדְבָּרִים נִסְתָּרִים שֶׁבָּעוֹלָם הָעֶלְיוֹן אָסוּר לְגַלּוֹת, רַק פָּסוּק אֶחָד אֲפָרֵשׁ לְךָ, דָּוִד אָמַר (תְּהִלִּים מח, י) 'דִּמִּינוּ אֱלֹהִים חַסְדֶּךָ בְּקֶרֶב הֵיכָלֶךָ', וְצָרִיךְ לְהָבִין, 'אֱלֹקִים' הוּא דִּין וְהָאֵיךְ יֹאמַר אַחַר כָּךְ 'חַסְדֶּךָ'. וְהַפֵּרוּשׁ הוּא כָּךְ, 'דִּמִּינוּ אֱלֹקִים', כְּשֶׁהָאָדָם כָּאן בְּעוֹלַם הַדִּמְיוֹן, יִרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא דִּין. אֲבָל 'חַסְדֶּךָ בְּקֶרֶב הֵיכָלֶךָ', כְּלוֹמַר, בְּבוֹאוֹ לְעוֹלָם הָאֱמֶת שֶׁשָּׁם הֵיכַל הָאֱמֶת אָז יָבִין שֶׁהַכֹּל חֶסֶד.

זוֹהִי הַיְרֻשָּׁה שֶׁהוֹרִישָׁה לָנוּ אִמֵּנוּ שָׂרָה ע"ה, שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר נִרְאֶה עוֹלָם הָפוּךְ בָּאֱמֶת הוּא רַק דִּמְיוֹן, אֲבָל בְּהֵיכָלֶךָ בָּעוֹלָמוֹת הָעֶלְיוֹנִים רוֹאִים שֶׁהַכֹּל הוּא רַק טוֹב. וְכַאֲשֶׁר הָיָה הרה"ק מֵרוֹפְשִׁיץ זי"ע אוֹמֵר שֶׁלְּעָתִיד יִתְגַּלֶּה שֶׁכָּל הַצָּרוֹת וְהָרַע שֶׁעָבְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל בְּכָל הַגָּלוּיוֹת הָיוּ חֶסֶד גָּמוּר. וּמוּבָא בַּסְּפָרִים שֶׁרַבִּי שָׁלוֹם מִקָּמִינְקָא זי"ע אָמַר מִשְּׁמוֹ שֶׁל הרה"ק מֵרוֹפְשִׁיץ, שֶׁלְּעָתִיד יִתְגַּלֶּה שֶׁלֹּא זוֹ בִּלְבַד שֶׁבְּתוֹךְ הָרַע וְהַדִּין טָמוּן הַטּוֹב, אֶלָּא יִתְגַּלֶּה שֶׁאֲפִלּוּ לֹא הָיָה בְּכָךְ הַסְתָּרַת פָּנִים. וְעַל כָּךְ הַצַּדִּיקִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת הָיוּ אוֹמְרִים תָּמִיד בְּכָל הָעוֹבֵר עַל עַם יִשְׂרָאֵל הֵן בִּכְלָל וְהֵן בִּפְרָט, גַּם זוֹ לְטוֹבָה וְכָל דַּעֲבִיד רַחֲמָנָא לְטָב עָבִיד.

הַסְּפֵרָה שֶׁל שָׂרָה - חִנּוּךְ בִּנָּהּ לְמִסִּירוּת נֶפֶשׁ

נֶאֱמַר בְּפָרָשָׁתֵנוּ וַיָּבֵא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ (כג, ב) מָצִינוּ אֵצֶל שָׂרָה אִמֵּנוּ ע"ה שֶׁאָצְלָהּ הָיְתָה מִדַּת הַצְּנִיעוּת בִּשְׁלֵמוּת, כִּשְׁאֵלַת הַמַּלְאָכִים לְאַבְרָהָם 'אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ' (בְּרֵאשִׁית יח, ט), 'וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָּאֹהֶל', וּפֵרֵשׁ רָשִׁ"י 'צְנוּעָה הִיא'. וּבְמִדָּה זוֹ זָכְתָה לָבוֹא לְמַעֲלוֹתֶיהָ שֶׁל הָאִשָּׁה בִּשְׁלֵמוּת, שֶׁהִשְׁלִימָה עַצְמָהּ בְּמִצְוֹתֶיהָ שֶׁל הָאִשָּׁה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב רָשִׁ"י בַּפָּסוּק (שָׁם כד, סז) 'וַיְבִאָהָ יִצְחָק הָאֹהֱלָה שָׂרָה אִמּוֹ': וַיְבִיאָהָ הָאֹהֱלָה וְנַעֲשֵׂית דֶּגֶמֶת שָׂרָה אִמּוֹ, כְּלוֹמַר וְהֲרֵי הִיא שָׂרָה אִמּוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁשָּׂרָה קַיֶּמֶת הָיָה נֵר דָּלוּק מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת, וּבְרָכָה מְצוּיָה בְּעִסָּה, וְעָנָן קָשׁוּר עַל הָאֹהֶל, וּמְשֻׁמֶּתָה פָּסְקוּ, וּכְשֶׁבָּאת רִבְקָה חָזְרוּ. וְאִיתָא שֶׁשְּׁלֹשָׁה אֵלּוּ, הֵן הַמִּצְוֹוֹת הַמְּטֻלּוֹת לְקַיְּמָן עַל הָאִשָּׁה בְּדַוְקָא, 'עָנָן קָשׁוּר עַל הָאֹהֶל' כְּנֶגֶד טַהֲרַת הַבַּיִת, 'עִסָּה מְבֹרֶכֶת' כְּנֶגֶד מִצְוַת חַלָּה שֶׁהִיא טַהֲרַת הַשֻּׁלְחָן, וְ'נֵר דָּלוּק' כְּנֶגֶד מִצְוַת נֵר שֶׁל שַׁבָּת שֶׁמִּצְוָתוֹ בַּנָּשִׁים.

וּבִזְכוּת שְׁלֵמוּתָהּ בִּצְנִיעוּת זָכְתָה לְהַעֲמִיד בֵּן שֶׁמָּסַר נַפְשׁוֹ לְעוֹלָה בַּעֲבוּר צִוּוּי ה' יִתְבָּרַךְ, וְעַל נְקֻדָּה זוֹ בָּחַר אַבְרָהָם לְהַסְפִּידָהּ, שֶׁבִּזְכוּת מַעֲשֶׂיהָ צְנִיעוּתָהּ וְחִנּוּכָהּ, זָכְתָה לְבֵן הַמּוֹסֵר נַפְשׁוֹ לַה'. וְאַף שֶׁהָיוּ לָהּ מַעֲלוֹת רַבּוֹת מְאוֹד שֶׁהָיְתָה נְבִיאָה, וּכְמוֹ שֶׁהָיָה אַבְרָהָם מְגַיֵּר אֶת הָאֲנָשִׁים כָּךְ שָׂרָה הָיְתָה מְגַיֶּרֶת אֶת הַנָּשִׁים, וְעָבְרָה הַרְבֵּה בִּימֵי חַיֶּיהָ, וּבְכָל עֲשָׂרָה הַנִּסְיוֹנוֹת שֶׁנִּתְנַסָּה אַבְרָהָם הָיְתָה עִמּוֹ. אַךְ עִם הַכֹּל בָּחַר לְהַסְפִּידָהּ בִּנְקֻדָּה זוֹ שֶׁחִנְּכָה אֶת בְּנָהּ לִמְסִירוּת נֶפֶשׁ, דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית כג, ב) 'וַיָּבֹא אַבְרָהָם', וְהִקְשׁוּ בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר נח, ה) 'מֵהֵיכָן בָּא', וּמַאי נָפְקָא לָן מֵהֵיכָן בָּא, רַק זוֹהִי שְׁאֵלָתָם, מֵהֵיכָן הִתְחִיל לְהַסְפִּידָהּ, מֵאֵיזֶה נְקֻדָּה בָּחַר אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְזוּגָתוֹ אֲשֶׁר הָיְתָה מְלֵאָה וּגְדוּשָׁה בְּכָל מִדָּה נְכוֹנָה. וְתֵרְצוּ, 'מֵהַר הַמּוֹרִיָּה בָּא', שֶׁהִסְפִּידָהּ מֵהַמַּעֲשֶׂה שֶׁל הַר הַמּוֹרִיָּה שֶׁהִסְכִּים בְּנָהּ לְקָרֵב כִּרְצוֹן הַבּוֹרֵא וְלִמְסֹר אֶת נַפְשׁוֹ לְעוֹלָה. וּבְוַדַּאי הָיָה זֶה מִכּוֹחַ הַחִנּוּךְ שֶׁקִּבֵּל וְרָאָה בְּהַנְהָגַת אִמּוֹ.

וְכֵן רוֹאִים בְּהֶמְשֵׁךְ הַדּוֹרוֹת, כְּמוֹ אֵצֶל שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא שֶׁכָּל לִדָּתוֹ הָיָה מִתְּפִלּוֹתֶיהָ וּמַעֲשֶׂיהָ שֶׁל אִמּוֹ חַנָּה. וְכֵן אִיתָא בְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה שֶׁאָמְרוּ עָלָיו (אָבוֹת פ"ב מ"ח) 'אַשְׁרֵי יוֹלַדְתּוֹ', כִּי הַכֹּל בְּכֹחַ הָאֵם.

הָרֶמֶז הַנִּפְלָא בַּמִּלִּים 'וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ'

נֶאֱמַר בְּפָרָשָׁתֵנוּ וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְּמַלִּים מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ (בְּרֵאשִׁית כד, י), מַפְלִיאִים מְאֹד דִּבְרֵי חָז"ל (סִפְרֵי וְאֶתְחַנַּן הוּבָא בְּרַשִׁ"י דִּבְרִים ג כג) שֶׁאָמְרוּ: 'אע"פ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לַצַּדִּיקִים לְתֻלּוֹת בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים אֵין מְבַקְּשִׁים מֵאֵת הַמָּקוֹם אֶלָּא מַתְּנַת חִנָּם'. הַדָּבָר צָרִיךְ בֵּאוּר - מִי הוּא הַיָּכוֹל לְבַקֵּשׁ מהשי"ת שֶׁיַּעֲשֶׂה עִמּוֹ טוֹב בעוה"ז אִם לֹא הַצַּדִּיקִים שֶׁכָּל יְמֵיהֶם עֲמֵלִים הֵם בְּקִיּוּם

רְצוֹן הַשי"ת וּמִצְוֹתָיו, וּבְיָדָם הַזְּכוּת לְבַקֵּשׁ מֵאֵת הקב"ה שֶׁיֵּיטִיב עִמָּם בְּעוה"ז בִּמְלוֹי כָּל מִשְׁאֲלוֹתָם לְטוֹבָה?!

וּבֵאוּר הַדָּבָר הוּא שֶׁדַּוְקָא הַצַּדִּיקִים הֵם אֵלּוּ שֶׁמַּעֲרִיכִים וְיוֹדְעִים מָה מַּמְתִּין לָהֶם לעוה"ב בְּרֹב טוּב הַצָּפוּן לַצַּדִּיקִים עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר 'עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹקִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֶּה לוֹ', וּמְבִינִים כַּמָּה חֶבֶל יִהְיֶה לְבַזְבֵּז אֶת זְכוּיוֹתֵיהֶם עַל טוֹבוֹת וַהֲנָאוֹת הַשַּׂיָכוֹת לְעוֹלָם חוֹלֵף וְעוֹבֵר, וְעַל כֵּן בְּשָׂעָה שֶׁמְּבַקְּשִׁים הֵם טוֹבָה תּוֹלִים אֶת בַּקָּשָׁתָם מֵאֶת הַמָּקוֹם בְּאוֹצָר מַתְּנַת חִנָּם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנָּפֵה מִזְכוּתָם לֶעָתִיד לָבֹא.

כָּךְ מָצִינוּ אֵצֶל יַעֲקֹב אָבִינוּ ע"ה בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי לָבָן שֶׁהִתְפַּלֵּל 'קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדֶּךָ' (בְּרֵאשִׁית לב, יא) וּבְמִדְרָשׁ פֵּרְשׁוּ כַּוָּנָתוֹ שֶׁאָמַר 'אֵינִי כְּדַאי' אוֹ שֶׁאָמַר 'כְּדַאי אֲנִי אֲבָל קָטֹנְתִּי', הֵינוּ שֶׁלַּמְרוֹת שֶׁיָּדַע יַעֲקֹב שֶׁהָיוּ בְּיָדוֹ זְכוּיוֹת מִכָּל מָקוֹם לֹא רָצָה לֵהָנוֹת בִּזְרוֹעַ רַק מֵאוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם, וְעַל כֵּן אָמַר 'קָטֹנְתִּי' - קָטָן אֲנִי וְאֵינִי רָאוּי לִנָּצֵל מִיַּד עֹשָׂיו רַק בְּרֹב חֲסָדָיו שֶׁל הַשי"ת הַחוֹנֵן וּמְרַחֵם.

דָּבָר נִפְלָא הֵבִיא בַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם (וַיִּשְׁלַח) בְּשֵׁם הַגָּאוֹן ר"א מִוִּילְנָא זלה"ה, שֶׁבְּוַדַּאי כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל אָדָם לְהַשי"ת אֵין לוֹ לִתְלוֹת בִּזְכוּיוֹתָיו וְכָל הַתּוֹלֶה בִּזְכוּת עַצְמוֹ תּוֹלִין לוֹ בִּזְכוּת אֲחֵרִים, אֶבָל לְאַחַר שֶׁהוֹשִׁיעוֹ הַשי"ת וְנָתַן לוֹ מְבֻקָּשׁוֹ יֵשׁ לוֹ לְדַאֹג שֶׁמָּא נוֹשַׂע בְּכֹחַ זְכוּיוֹתָיו וְכָעֵת שֶׁנּוֹשַׂע נְכוּ מִמֶּנּוּ וְנוֹתַר בְּעֵירֹם וּבְחֹסֶר כֹּל וּכְפִי שֶׁאָמַר יַעֲקֹב 'קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וְגוֹ", וּבְדֶרֶךְ זוֹ פֵּרֵשׁ מַאֲמַר חַז"ל 'תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ שְׁמִינִית שֶׁבַּשְּׁמִינִית' הֵינוּ שֶׁלְּאַחַר שֶׁנּוֹשַׂע אָכֵן יֵשׁ לוֹ לְתַלְמִיד חָכָם לְהַחֲזִיק עַצְמוֹ כְּבַעַל זְכוּיוֹת וְכָעֵת שֶׁנּוֹשַׂע נוֹתַר רֵיקָן מִזְּכוּיוֹתָיו וּמְמֵילָא עָלָיו לֶאֱזֹר חַיִל לִרְכֹּשׁ מֵחָדָשׁ זְכוּיוֹת רַבּוֹת בְּקִיּוּם רְצוֹן הַשי"ת וּמִצְוֹתָיו. וּבָזֶה יְבֹאֲרוּ שְׁנֵי הַפְּרוּשִׁים בַּמִּדְרָשׁ עַל נְכוֹן, שֶׁאָכֵן קֹדֶם שֶׁנּוֹשַׂע יַעֲקֹב אָמַר עַל עַצְמוֹ 'אֵינִי כְּדַאי', אַךְ לְאַחַר שֶׁנּוֹשַׂע אָמַר 'כְּדַאי אֲנִי אֲבָל קָטֹנְתִּי' הֵינוּ שֶׁיֵּשׁ לִי לַחְשֹׁשׁ שֶׁאָכֵן בַּעַל זְכוּיוֹת אֲנִי וְכָעֵת קָטֹנְתִּי בְּכָךְ שֶׁנִּתְמַעֲטוּ זְכוּיוֹתַי וְנוֹתַרְתִּי בְּחֹסֶר כֹּל, ודפח"ח.

בַּשֻּׁלְ"ה הַקָּדוֹשׁ (פ' וָאֶתְחַנַּן אות ז) כָּתַב שֶׁמָּצִינוּ שֶׁהַמִּלָּה 'טוֹב' מְנֻקֶּדֶת בִּשְׁנֵי אוֹפָנִים, פְּעָמִים 'טוֹב' (בְּחוֹלָם) וּפְעָמִים 'טוּב' (בְּשׁוּרוּק), וּפְנִימִיוּת הָעִנְיָן הוּא שֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי סוּגֵי טוֹב יֵשׁ טוֹב נִרְאֶה וְנִגְלֶה וְיֵשׁ טוֹב שֶׁהוּא נִסְתָּר הֶחְבוּי מֵעֵין כָּל רוֹאֶה, וּכְשֶׁתִּמְצָא תְּדַקְדֵּק שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁמְּנֻקָּד 'טוֹב' (בְּחוֹלָם) עִנְיָנוֹ הוּא טוֹב הַנִּרְאֶה וְנִגְלֶה וּבְמָקוֹם הַמְּנֻקָּד טוּב (בְּשׁוּרוּק) עִנְיָנוֹ מוֹרֶה עַל תּוֹכִיוּת וְהֶסְתֵּר, וּבְדֶרֶךְ זוֹ יְבֹאַר הַפָּתוּב 'מָה רַב טוּבְךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירֵאֶיךָ' הַמְדַבֵּר עַל הַטּוֹב הַגָּנוּז וְצָפוּן לַצַּדִּיקִים יִרְאֵי ה' לֶעָתִיד לָבֹא.

עפ"י יְסוֹד חָשׁוּב זֶה נִרְאֶה לְדָרֹשׁ אֶת הַכָּתוּב אֵצֶל אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם בְּלֶכְתּוֹ לְחַפֵּשׂ אִשָּׁה לְיִצְחָק 'וַיִּקַּח הָעֶבֶד עֲשָׂרָה גְמַלִּים מִגְּמַלֵּי אֲדֹנָיו וַיֵּלֶךְ וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ' (בְּרֵאשִׁית כד, י), וּכְפִי הַמְבֹאָר בַּשֻּׁלְ"ה שֶׁ'טוּב' הַמְנֻקָּד בְּשׁוּרוּק עִנְיָנוֹ הוּא טוֹב גָּנוּז וּמְסֻתָּר לֶעָתִיד לָבֹא, וְאַף כָּאן בָּא הַכָּתוּב לוֹמַר שֶׁלַּמְרוֹת שֶׁלָּקַח אֱלִיעֶזֶר מִגְּמַלֵּי אֲדוֹנָיו וְנֶהֱנָה מִקִּנְיְנֵי הָעוה"ז וא"כ לְכְאוֹרָה יִנָּפֵה מִזְּכוּיוֹתָיו לָעוה"ב, מִכָּל מָקוֹם מֵעִיד הַכָּתוּב 'וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ' עֲדַיִן כָּל הַטּוֹב הַגָּנוּז וְצָפוּן לָעוה"ב נִשְׁאַר בְּיָדוֹ וְלֹא נֶחְסַר כְּלוּם מִזְּכוּיוֹתָיו עַל יְדֵי הֲנָאָתוֹ מִקִּנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה הֵיוֹת וְכָל טוֹבָתוֹ וַהֲנָאָתוֹ הָיְתָה רַק מֵאוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם כְּדַרְכָּם שֶׁל צַדִּיקִים וְכָל הַטּוֹב הָרָאוּי לוֹ לעוה"ב נִשְׁאַר בְּיָדוֹ.

ובברהמ"ז (בְּנֹסַח אַשְׁכְּנַז) נֶאֱמַר 'הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים וכו' וְחַיִּים וְשָׁלוֹם וְכָל טוֹב (בְּחוֹלָם) וּמִכָּל טוּב (בְּשׁוּרוּק) לְעוֹלָם אַל יַחְסְרֵנוּ', וְלִכְאוֹרָה אַחַר שֶׁפֵּרֵט וּבִקֵּשׁ כָּל מִינֵי טוֹבוֹת מַדּוּעַ חוֹזֵר וּמְבַקֵּשׁ עוֹד 'וּמִכָּל טוּב לְעוֹלָם אַל יַחְסְרֵנוּ'? וְעַל פִּי הָאָמוּר יוּבַן שֶׁכֵּיוָן שֶׁמְּבַקֵּשׁ חַיִּים וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְכָל טוֹב הַנִּרְאֶה וְנִגְלֶה בעוה"ז מִפַּחַד שֶׁמָּא יִנָּפוּ זְכוּיוֹתָיו לָעֶתִיד לָבֹא וע"כ מְבַקֵּשׁ הוּא שֶׁיִּזְכֶּה לְקַבֵּל מֵאֵת הַמָּקוֹם מֵאוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם וּמִמֵּילָא מִכָּל טוּב הַצָּפוּן לעוה"ב אַל יַחְסְרֵנוּ.

עַל דֶּרֶךְ זוֹ יְבֹאַר מַדּוּעַ הַמְבָרֵךְ בִּרְכַּת 'הַגּוֹמֵל' מְבָרֵךְ 'הַגּוֹמֵל לְחַיָּבִים טוֹבוֹת שֶׁגְּמָלַנִי כָּל טוּב' וְהַקָּהָל עוֹנֶה אַחֲרָיו 'הַאֵ-ל שֶׁגְּמָלְךָ וכו' הוּא יִגְמָלְךָ כָּל טוּב (בְּשׁוּרוּק) סֶלָה'. שֶׁכֵּיוָן שֶׁחוֹשֵׁשׁ הַמְבָרֵךְ שֶׁנִּכּוּ לוֹ מִזְּכוּיוֹתָיו ע"י הַנֵּס שֶׁאֵרַע עִמּוֹ ע"כ אוֹמְרִים לוֹ הַקָּהָל 'הוּא יִגְמָלְךָ כָּל טוּב סֶלָה' הֵינוּ

שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ לוֹ זְכוּיוֹת עֲבוּר הַטּוֹב הַצָּפוּן וּמוּכָן לְעוֹה"ב, וּכְעֵין הַכָּתוּב אֵצֶל רוּת (ב, יב) 'יְשַׁלֵּם ה' פָּעֳלֵךְ וּתְהִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה' וְתַרְגּוּמוֹ 'יְגְמֹל ה' לִיךְ גְּמוּל טָב בְּעָלְמָא הָדֵין עַל עוֹבָדֵךְ טָב וְיהֵי אַגְרֵךְ שְׁלָמָא לְעָלְמָא דְאָתֵי'.

הַנָּבִיא יִרְמְיָה (יז, יד) בִּקֵּשׁ מֵאֵת השי"ת 'רְפָאֵנִי ה' וְאֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנִי וְאִוָּשֵׁעָה כִּי תְהִלָּתִי אָתָּה', וּבְרַשִׁ"י: 'כִּי תְהִלָּתִי אַתָּה, בְּךָ אֲנִי מִתְהַלֵּל וּמִתְפָּאֵר לוֹמַר שֶׁאַתָּה מוֹשִׁיעֵנִי'. כִּי הַצַּדִּיק אֵינוֹ מַרְגִּישׁ בְּעַצְמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּיוֹת כְּדֵי שֶׁיֵּרָפֵא וע"כ מְצַפֶּה לִישׁוּעָה מֵאֵת הַמָּקוֹם מֵאוֹצַר מַתְּנַת חִנָּם, וְכָל זֶה הוּא מְבַקֵּשׁ לֹא בְּכֹחַ זְכוּיוֹתָיו רַק כְּדֵי שֶׁאַחַר הַיְשׁוּעָה יִתֵּן תְּהִלָּה לַה' עַל הָרְפוּאָה וּבִזְכוּת זֶה יוֹשִׁיעוֹ השי"ת. וְזֶהוּ שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים וּמִתְפַּלְּלִים בִּתְפִלַּת הָעֲמִידָה 'רְפָאֵנוּ ה' וְנֵרָפֵא הוֹשִׁיעֵנוּ וְנִוָּשֵׁעָה' - לֹא בַּזְכוּיוֹת שֶׁיֵּשׁ לָנוּ, רַק - 'כִּי תְהִלָּתֵנוּ אַתָּה' דְּהַיְנוּ שֶׁנְּהַלֵּל אוֹתְךָ בַּעֲבוּר הַיְשׁוּעָה וְיִתְקַדֵּשׁ שִׁמְךָ עַל יָדֵינוּ. וּבְדָרָךְ זוֹ יֵשׁ מִי שֶׁפֵּרֵשׁ אֶת הַכָּתוּב 'לַה' הַיְשׁוּעָה עַל עַמְּךָ בִרְכָתֶךָ סֶלָה' (תְּהִלִּים ד, ט) יְשׁוּעַת ה' בָּאָה לָאָדָם אַף אִם אֵין בְּיָדוֹ זְכוּת בְּאֹם רְצוֹנוֹ הוּא רַק בַּעֲבוּר שֶׁעַם ה' יְבָרְכוּ וִיהַלְלוּ אֶת בּוֹרְאָם עַל יְשׁוּעָתָם.

שִׂיחַת עַבְדֵי אָבוֹת

בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל אֱלִיעֶזֶר מָצִינוּ שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ בְּדַרְכּוֹ, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י 'וָאָבֹא הַיּוֹם אֶל הָעַיִן', הַיּוֹם יָצָאתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי, מִכָּאן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ. וּבְבֵאוּר עִנְיַן קִפִּיצַת הָאָרֶץ יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהִתְעַלְּתָה הָאָרֶץ לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגָתָהּ, כִּי בְּשָׁעָה שֶׁהַתַּחְתּוֹנִים מֵיטִיבִים דַּרְכֵיהֶם זוֹכִים לְהַשְׁרוֹת הַשְׁכִינָה בַּתַּחְתּוֹנִים וּלְהַעֲלוֹת אֶת הָאָרֶץ לְמַעְלָה מִן הַשָּׁמַיִם, וַעֲתָה כְּשֶׁעָסַק אֱלִיעֶזֶר לְהַעֲמִיד אֶת זֶרַע יִשְׂרָאֵל מִיִּצְחָק וְרִבְקָה, הִתְעוֹרֵר תִּקּוּן הָאָרֶץ מִכּוֹחַ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקִפְצָה לוֹ הָאָרֶץ בְּמַדְרֵגָתָהּ לְמַעְלָה מִן הַשָּׁמַיִם.

מַדְרֵגַת הָאָרֶץ לְמַעְלָה מֵהַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם

וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בַּאֲלִישִׁיךְ הַקָּדוֹשׁ (דִּבְרִים י, יד) עַל הַכָּתוּב 'הֵן לַה' אֱלֹהֶיךָ הַשָּׁמַיִם וּשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ וְכָל אֲשֶׁר בָּהּ', וְלִכְאוֹרָה קָשֶׁה סֵדֶר הַפָּסוּק כִּי מִן הַשָּׁמַיִם הַנְּמוּכִים עָלָה לִשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הַגְּבוֹהִים יוֹתֵר, וְשׁוּב יָרַד לְמַטָּה וְהִזְכִּיר אֶת הָאָרֶץ הַנְּמוּכָה מֵהֶם, אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם הֵם מַגְבִּיהִים אֶת הָאָרֶץ לְמַעְלָה מִן הַשָּׁמַיִם הָעֶלְיוֹנִים, וּבְמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים הֵם קוֹבְעִים אֶת עִקַּר הַשְׁרָאַת הַשְׁכִינָה בַּתַּחְתּוֹנִים, וּתְחִלָּה נִזְכְּרוּ הַשָּׁמַיִם הַנְּמוּכִים וּלְמַעְלָה מֵהֶם שְׁמֵי הַשָּׁמַיִם הַגְּבוֹהִים, וְהַמַּעֲלָה הָעֶלְיוֹנָה בְּיוֹתֵר הִיא מַעֲלַת הָאָרֶץ הַשּׁוֹלֶטֶת עַל הָעֶלְיוֹנִים.

וְהִנֵּה בְּרִיאַת שָׁמַיִם וְאָרֶץ הָיְתָה בְּשֵׁם אהו"ה, וְהוּא רָאשֵׁי תֵּבוֹת 'אֵ'ת הַ'שָּׁמַיִם וְ'אֵת הָ'אָרֶץ', אֲבָל אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָמַר 'וָאָבֹא הַיּוֹם אֶל הָעַיִן', וְהִקְדִּים בִּדְבָרָיו אוֹתִיּוֹת ו"ה לְאוֹתִיּוֹת א"ה, לְרַמֵּז שֶׁהִקְדִּים 'וְאֵת הָאָרֶץ' לְ'אֵת הַשָּׁמַיִם', כִּי זָכָה לְהַקְדִּים הַתַּחְתּוֹנִים לָעֶלְיוֹנִים, וּמִכָּאן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ, שֶׁקִּפְצָה הָאָרֶץ לְמַעְלָה מִמַּדְרֵגַת הַשָּׁמַיִם.

קְפִיצַת הָאָרֶץ מִכּוֹחָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

וְכָל עִנְיַן קְפִיצַת הָאָרֶץ לֶאֱלִיעֶזֶר הָיְתָה מִכּוֹחַ הַדּוֹרוֹת הַבָּאִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי שֶׁעָתִידִים הֵם לְקַבֵּל הַתּוֹרָה הִתְעוֹרֵר כּוֹחָם לֶאֱלִיעֶזֶר לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַתַּחְתּוֹנִים, וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ חָז"ל (ב"ר ס, ח) יָפָה שִׂיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים, שִׂיחָתָן שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת שֶׁקִּפְצָה לָהֶם הָאָרֶץ, כָּל זֶה הָיָה מִכּוֹחַ תּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים, וְעָמְדָה זְכוּת הַבָּנִים לְעַבְדֵי אָבוֹת, וְקִפְצָה לוֹ הַדֶּרֶךְ לְהַגְבִּיהַּ לְמַעְלָה אֶת הָאָרֶץ מִן הַשָּׁמַיִם.

רֶמֶז לְשֵׁם שֶׁל קְפִיצַת הָאָרֶץ

עַל הַפָּסוּק 'וָאָבֹא הַיּוֹם אֶל הָעַיִן', פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י הַיּוֹם יָצָאתִי וְהַיּוֹם בָּאתִי מִכָּאן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הַדֶּרֶךְ. וְאָמַר הרה"ק מָרָן הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ע"ה כִּי בְּפָסוּק זֶה רָמוּז הַשֵּׁם שֶׁל קְפִיצַת הָאָרֶץ. וּפֵרוּשׁ דְּבָרָיו כִּי שֵׁם שֶׁל קְפִיצַת הַדֶּרֶךְ הוּא אהו"ה, וְרָאשֵׁי תֵּבוֹת שֶׁל הַכָּתוּב 'וָאָבֹוא הַיּוֹם **אַל** הָעַיִן' הוּא גַּם כֵּן **אהו"ה**, וְזֶהוּ הָרֶמֶז בְּדִבְרֵי רַשִׁ"י 'מִכָּאן שֶׁקִּפְצָה לוֹ הָאָרֶץ', הַיְנוּ מֵהַתֵּבוֹת הָאֲמוּרוֹת כָּאן קִפְצָה לוֹ הָאָרֶץ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר לְמַעְלָה 'וְאַשְׁבִּיעֲךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ', הַיְנוּ שֶׁהִשְׁבִּיעוֹ בְּשֵׁם **אהו"ה** הַיּוֹצֵא מֵרָאשֵׁי תֵּבוֹת 'אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וֵאלֹהֵי הָאָרֶץ', כְּדֵי לְעוֹרֵר אֶת הַכּוֹחַ לִקְפִיצַת הָאָרֶץ הַיּוֹצֵא מִשֵּׁם אהו"ה.

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף עוֹד, כִּי שֵׁם **אהו"ה** עוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָא **'טוֹב'**, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר בֶּאֱלִיעֶזֶר בְּצֵאתוֹ לַדֶּרֶךְ 'וְכָל טוּב אֲדֹנָיו בְּיָדוֹ', 'טוּב' רָמֵז לַשֵּׁם אהו"ה, שֶׁזָּכָה לַשֵּׁם אהו"ה שֶׁעַל יָדָיו קָפְצָה לוֹ הָאָרֶץ.

יְהִי רָצוֹן שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְחַזֵּק בַּתּוֹרָה וּבְחֶסֶד בִּצְנִיעוּת בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ וּבִתְפִלָּה לְהַשִׁי"ת שֶׁנִּזְכֶּה לַעֲשׂוֹת תָּמִיד רְצוֹנוֹ כִּרְצוֹנוֹ, וְנִזְכֶּה לַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן.

סִימָן רסו - דִּין מְצִיאָה בְּשַׁבָּת ב

מָצָא אַרְנָקִי בְּשַׁבָּת כֵּיצַד יִנְהֹג

א. מָצָא אַרְנָקִי אוֹ מָעוֹת בְּשַׁבָּת, אָסוּר לְטָלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּרָא פֶּן יִקְדְּמֻנּוּ אַחֵר, וְאַף אִם לוֹקְחוֹ וְעוֹמֵד תַּחְתָּיו וְאֵינוֹ מַעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אָסוּר מִשּׁוּם מְקַצֶּה. וּמִכָּל מָקוֹם יָכוֹל לְדָחֹף אֶת הַמְּצִיאָה בְּרַגְלוֹ לְמָקוֹם מִסְתּוֹר עַד אַחַר הַשַּׁבָּת. וְהֵינוּ בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עֵרוּב, שֶׁאֵין בּוֹ אִסּוּר הוֹצָאָה מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד אוֹ כַּרְמְלִית, אוֹ טִלְטוּל ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים (יַלְקוּט יוֹסֵף א ב עַמּוּד תיח).

רְאֵה תְּחִלַּת הַהֶעָרָה בס"ד בְּגִלָּיוֹן אַבִּיטָה אֹרְחוֹתֵיךְ (וַיֵּרָא)

מָצָא מָעוֹת בְּשַׁבָּת אִם מֻתָּר לְדוֹחֲפָם בְּרַגְלוֹ לַצַּד - וְדִין טִלְטוּל מִן הַצַּד

וְהִנֵּה בְּפֶרֶק כִּירָה (מג:) אָמְרוּ גַּבֵּי מֵת, דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד שְׁמֵהּ טִלְטוּל. וְהִקְשׁוּ הַתּוֹסָפוֹת (ד"ה לְכֵלִי עָלְמָא), וְהָרִי"ף, וְהָרֹא"שׁ, מִכַּמָּה דּוּכְתֵי דְּאַשְׁכְּחַן דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד לָא שְׁמֵהּ טִלְטוּל. וְתֵרְצוּ, דִּתְרֵי גַּוְנֵי טִלְטוּל מִן הַצַּד נִנְהוּ, דְּכָל שֶׁעִקַּר טִלְטוּלוֹ מִשּׁוּם דָּבָר הַמֻּתָּר, וְדָבָר הַמֻּתָּר הוּא שֶׁמְּטַלְטֵל, אֶלָּא שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְטַלְטֵל אוֹתוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר אֶלָּא אִם כֵּן יְטַלְטֵל עִמּוֹ דָּבָר הָאָסוּר, בְּכֹהַאי גַּוְנָא שָׁרֵי. אֲבָל כְּשֶׁעִקַּר טִלְטוּלוֹ בִּשְׁבִיל דָּבָר הָאָסוּר אַף שֶׁמְּטַלְטֵל אוֹתוֹ מִן הַצַּד, כִּי הָכָא שֶׁהוּא צָרִיךְ לְטַלְטֵל הַמֵּת מֵחֲמַת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ בַּחֲמָה, אָסוּר. וְכֵן כָּתַב הָרַמְבָּ"ם (פֶּרֶק כה מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת הֲלָכָה ו'). וכ"כ הָרַב הַמַּגִּיד בְּשֵׁם הַמְפָרְשִׁים.

וְהָרֹא"שׁ (בִּפְסָקָיו פֶּרֶק כִּירָה סִימָן יט) כָּתַב בְּשֵׁם ה"ר יוֹנָה, וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לִשְׁאֹל מִמַּתְנִי' שַׁבָּת (קמא.), קַשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה לֹא יִנְעַנְּעוֹ בְּיָדוֹ אֶלָּא בְּגוּפוֹ. וְדַיְקִי מִינָּהּ בֵּי רַב דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד לֹא שְׁמֵהּ טִלְטוּל, וְהָא הַתָּם הַטִּלְטוּל הוּא לְצָרְכּוֹ הַקַּשׁ שֶׁהוּא מְקֻצֶּה. וְתֵרֵץ, דְּהָתָם אַף טִלְטוּל לֵיכָּא, שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטְלָן בְּיָדוֹ אַגַּב דָּבָר אַחֵר, אֶלָּא בְּגוּפוֹ כִּלְאַחַר יָד. הִלְכָךְ אַף עַל גַּב שֶׁהוּא לְצָרְכּוֹ הַקַּשׁ שֶׁהוּא דָּבָר מְקֻצֶּה, דָּמִי לְטִלְטוּל מִן הַצַּד לְצָרְכּוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר דְּשָׁרֵי. ע"כ.

אֲבָל הָרָ"ן תֵּרֵץ, דְּהָתָם נָמִי אֵינוֹ מְטַלְטֵל אֶת הַקַּשׁ מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לַמִּטָּה וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא טִלְטוּל הַקַּשׁ, וּמִשּׁוּם הָכִי כֵּיוָן דְּלֹא מְטַלְטֵל לֵהּ בְּהֶדְיָא אֶלָּא כִּלְאַחַר יָד שָׁרֵי. ע"כ.

וְהֵינוּ, דהרא"ש סְבִירָא לֵהּ דְּמִקְרֵי טִלְטוּל לְצָרְכּוֹ הַקַּשׁ, וְלָכֵן אֵין הֶתֵּר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּטִלְטוּל בְּגוּפוֹ גָּרַע מִטִּלְטוּל מִן הַצַּד וְשָׁרֵי אֲפִלּוּ לְצָרְכּוֹ הַמְּקֻצֶּה. אֲבָל לְדַעַת הָרָ"ן טִלְטוּל בְּגוּפוֹ שָׁוֶה לְטִלְטוּל מִן הַצַּד, וְהָכָא שָׁרֵי מִשּׁוּם דְּהָוֵי כִּמְטַלְטֵל לְצָרְכּוֹ דָּבָר הַמֻּתָּר דְּהֵינוּ הַשְׁכִּיבָה, [וְעַיֵּן תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת סִימָן שיא אוֹת כז]. דְּרוֹצֶה לִשְׁכַּב עַל הַמִּטָּה, אֶלָּא שֶׁהַקַּשׁ מַפְרִיעוֹ וְרוֹצֶה לַהֲסִירוֹ בְּגוּפוֹ. [וְנִמְצָא שֶׁלְּדַעַת הָרָ"ן אָפִי' בִּכְתֵפוֹ אָסוּר לְטַלְטֵל הַמְּקֻצֶּה כָּל שֶׁכַּוָּנָתוֹ לְצָרְכּוֹ הַמְּקֻצֶּה, וּמָה שֶּׁמֻּתָּר לְנַעְנֵעַ בְּגוּפוֹ אֶת הַקַּשׁ, הוּא מִשּׁוּם שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטֵל אֶת הַקַּשׁ מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ, אֶלָּא אַדְרַבָּה אֵינוֹ צָרִיךְ לַקַּשׁ לִשְׁכַּב עָלָיו, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לַמִּטָּה שֶׁהוּא דָּבָר הַמֻּתָּר, וא"א לוֹ בְּלֹא טִלְטוּל הַקַּשׁ, לָכֵן שָׁרֵי אַחַר שֶׁמְּטַלְטְלוֹ כִּלְאַחַר יָד].

גַּם הָרַמְבָּ"ן בַּמִּלְחָמוֹת כָּתַב כִּדְבְרֵי הָרָ"ן שָׁם, וז"ל: "שָׁאנִי תַּשְׁמִישׁ הַצָּרִיךְ נִעְנוּעַ הַקַּשׁ" דְּהֵינוּ כֵּיוָן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, דְּהֵינוּ שְׁכִיבָה עַל הַמִּטָּה. אֶלָּא שֶׁהַקַּשׁ הַמְּקֻצֶּה לְהַסָּקָה מַפְרִיעַ לוֹ, לָכֵן מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּגוּפוֹ כִּלְאַחַר יָד, אֲבָל אִם הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ לִשְׁכַּב עַל הַקַּשׁ, הָיָה אָסוּר לוֹ לְטַלְטְלוֹ בְּגוּפוֹ כִּלְאַחַר יָד.

וְכֵן מַשְׁמַע מֵהָרַמְבָּ"ן בְּחִדּוּשָׁיו (דף קנא) וז"ל: "וְהָא דְּתַנְיָא בִּשְׁלִיף שֶׁל תְּבוּאָה מַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתֶּיהָ וּמְסַלְּקוֹ לְצַד אַחֵר, מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הִתִּירוּ כֵּן", וּמַשְׁמַע הָא לָאו הָכִי הָיָה אָסוּר, אע"ג דְּטִלְטוּל בְּגוּפוֹ כִּלְאַחַר יָד

הוּא, כֵּיוָן דְּאֵינוֹ צָרִיךְ לְדָבָר הַמֻּתָּר, אֶלָּא כַּוָּנָתוֹ לְטַלְטֵל דָּבָר הָאָסוּר גְּרִידָא לְצֹרֶךְ הַחֲמוּר שֶׁהוּא ג"כ מְקֻצֶּה, אָסוּר.

וְאע"פ שֶׁבְּחִדּוּשֵׁי הָרַמְבָּ"ן (בְּדִפּוּסִים הַיְשָׁנִים דַּף קנד) כָּתַב וז"ל: וְיוֹתֵר נִרְאֶה לוֹמַר דְּמַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתֶּיהָ אֲפִי' בְּעָלְמָא שָׁרֵי, שֶׁטִּלְטוּל שֶׁבְּגוּפוֹ לֹא גָּזְרוּ בּוֹ רַבָּנָן, כְּדִתְנַן הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה... אֲבָל מְנַעֲנְעוֹ בְּגוּפוֹ, וְאָמְרִינַן נָמִי בְּפֶרֶק מְפַנִּין, אֲבָל עוֹשֶׂה בּוֹ שְׁבִיל בְּרַגְלוֹ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. ע"כ. מ"מ אֵין זֶה סְתִירָה, שֶׁכֵּן נוֹדַע שֶׁבְּחֵלֶק מִכְּתָבֵי הַיָּד לֹא הוֹפִיעוּ הָרְבֵּה חִדּוּשִׁים מִמָּה שֶׁמּוֹפִיעַ בַּפְּרָקִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁל מַסֶּכֶת שַׁבָּת בְּחִדּוּשֵׁי הָרַמְבָּ"ן. וְחִדּוּשִׁים אֵלּוּ מְיֻחָסִים לְתַלְמִיד הָרַמְבָּ"ן. וְכֵן בַּדְּפוּסִים הַחֲדָשִׁים הֵבִיאוּ אוֹתָם בְּסוֹף הַמַּסֶּכֶת בִּנְפָרֵד, תַּחַת הַכּוֹתֶרֶת חִדּוּשֵׁי תַּלְמִיד הָרַמְבָּ"ן. אֲבָל איה"נ הָרַמְבָּ"ן לֹא ס"ל כֵּן.

אֲבָל מִנֶּגֶד אַף עַל פִּי שֶׁמָּצִינוּ לָרַמְבָּ"ן וְהָרָ"ן שֶׁסְּבִירָא לְהוּ דְּאֵין הֶתֵּר לְטַלְטֵל מְקֻצֶּה כְּשֶׁכַּוָּנָתוֹ לְצֹרֶךְ הַמְּקֻצֶּה, בְּגוּפוֹ כְּלְאַחַר יָד, אֲבָל שְׁאַר הָרֹאשׁוֹנִים שֶׁלֹּא פֵּרְשׁוּ בַּמִּשְׁנָה הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה מְנַעֲנְעוֹ בְּגוּפוֹ, מִשּׁוּם שֶׁצָּרִיךְ לַמִּטָּה שֶׁהִיא דָּבָר הַמֻּתָּר, אֶלָּא פֵּרוּשׁוֹ "שֶׁצָּרִיךְ לַקַּשׁ כְּדֵי לִשְׁכַּב עָלָיו" וּבכ"ז מֻתָּר, מַשְׁמַע דְּסְבִירָא לְהוּ כְּדִבְרֵי הָרֹא"שׁ וְתַלְמִיד הָרַמְבָּ"ן, וְהַטּוּר, שֶׁכָּל שֶׁמְּטַלְטְלוֹ כְּלְאַחַר יָד אֲפִי' בְּגוּפוֹ, וְכַוָּנָתוֹ לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר מֻתָּר, וּמֵהֶם רָשִׁ"י (קמא.) עַל הַמִּשְׁנָה. שכ' וז"ל: הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה מִסְתָּמָא לְהַסָּקָה וּמְקֻצֶּה הוּא, וּבָא לִשְׁכַּב עָלָיו וּמְנַעֲנְעוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה צָף וְרַךְ לִשְׁכַּב... אֲבָל מְנַעֲנְעוֹ בְּגוּפוֹ בִּכְתֵפָיו, וְטִלְטוּל מִן הַצַּד הוּא דְּלָאו שְׁמֵהּ טִלְטוּל. עכ"ל.

גַּם הַסְּמַ"ג (ל"ת ס"ה הִלְכוֹת שַׁבָּת), כָּתַב, הַקַּשׁ שֶׁעַל גַּב הַמִּטָּה לֹא יְנַעְנְעוֹ בְּיָדוֹ לִשְׁכַּב עָלָיו, אֲבָל מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ, שֶׁטִּלְטוּל מִן הַצַּד לָאו שְׁמֵהּ טִלְטוּל.

וכ"כ הַמְּאִירִי (שַׁבָּת קמא.) דְּמַתְנִי' מָיְרֵי בְּקַשׁ שֶׁרוֹצֶה לִשְׁכַּב עָלָיו, וְלֹא יְנַעְנֵעַ בְּיָדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקֻצֶּה. אֲבָל מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ בִּכְתֵפָיו, שֶׁטִּלְטוּל מִן הַצַּד לָאו שְׁמֵהּ טִלְטוּל.

וְכֵן פֵּרֵשׁ ר"ע מִבַּרְטְנוּרָא (עַל הַמִּשְׁנָה שָׁם) דְּאַיְרֵי כְּשֶׁרוֹצֶה לִשְׁכַּב עַל הַקַּשׁ. וְכֵן מוּכָח מֵרַשְׁ"י (דַּף קיב. ד"ה "שַׁבְּקִיהּ") שֶׁכָּתַב, שַׁבְּקִיהּ בַּמָּקוֹם שֶׁנָּפַל וְלֹא תִּטְלֵנוּ "בְּיָדְךָ" לְהַצְנִיעוֹ. ע"כ. וּמוּכָח דְּאִם לֹא מְטַלְטְלֵנוּ בְּיָדוֹ אֶלָּא בְּרַגְלוֹ מֻתָּר. דְּאל"כ מַדּוּעַ הֶצְרַךְ רָשִׁ"י לִכְתֹּב "בְּיָדְךָ", לִכְתֹּב סְתָמָא.

וְכֵן מוּכָח בְּרַשְׁבָּ"א (שַׁבָּת קנד:) וז"ל: מַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתֶּיהָ וּמְסַלְקוֹ לְצַד אֶחָד, וְאע"ג דְּטִלְטוּל מִקְצָת דָּבָר הַמְּקֻצֶּה, כְּטִלְטוּל כֻּלּוֹ, וּכְדִתְנַן בְּפֶרֶק שׁוֹאֵל (קנא.) עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַמֵּת, סָכִין וּמְדִיחִין אוֹתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָזִיזוּ בּוֹ אֵבֶר, הָכָא מִשּׁוּם הֶפְסֵד בְּהֶמְתּוֹ. וְעוֹד דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד הוּא, שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטְלוֹ בַּיָּד אֶלָּא בְּרֹאשׁוֹ, הִתִּירוּ. עכ"ל. וּמַשְׁמַע מִתֵּרוּץ בָּתְרָא דִּבְכָל גַּוְנֵי הִתִּירוּ כְּשֶׁמְּטַלְטֵל בְּגוּפוֹ כִּלְאַחַר יָד, אֲפִי' שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם צעב"ח, וְאֲפִי' כְּשֶׁמְּטַלְטֵל לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר.

וְגַם מִתֵּרוּצוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁל הָרַשְׁבָּ"א מְבֹאָר לְהַתִּיר לְצֹרֶךְ הַמְּקֻצֶּה, מִפְּנֵי הֶפְסֵד, שֶׁהֲרֵי הִתִּיר טִלְטוּל בְּגוּפוֹ כְּלְאַחַר יָד לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר מִשּׁוּם הֶפְסֵד בְּהֶמְתּוֹ. וְכֵן מְבֹאָר מִדִּבְרֵי הָרִיטְבָ"א (הוֹצָאַת מוֹסַד הָרַב קוּק, קנד:) שֶׁכָּתַב: "מַכְנִיס רֹאשׁוֹ וּמְסַלְקָהּ לְצַד אַחֵר. פ' מָיְרֵי בִּתְבוּאָה שֶׁל טֶבֶל דְּלֹא חָזֵי לְטַלְטְלָהּ, וְכִדְפֵרֵשׁ רָשִׁ"י ז"ל, ואפ"ה שָׁרֵי לְהַכְנִיס רֹאשׁוֹ וּלְסַלְקוֹ לְצַד אַחֵר. ואע"ג וכו' שָׁאנִי הָכָא דְּטִלְטוּל כְּלְאַחַר יָד הוּא, וְכֵיוָן שֶׁכֵּן הִתִּירוּ לוֹ מִפְּנֵי הֶפְסֵד בְּהֶמְתּוֹ". וְכֵן כָּתַב לְעֵיל עַל מַתְנֵי' דְּקַשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה, וְהוּבָא בָּרִיטְבָ"א דַּף קמ: (וְלֹא בְּמָקוֹמוֹ קמא.) וז"ל: "הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה, פֵּי' שֶׁסְּתָמוֹ עוֹמֵד לְהַסָּקָה, וה"ה מֻקְצֶה אֲפִי' לר"ש דְּהָא לֹא חָזֵי בְּשַׁבָּת לְמִידִי, וְלֹא יְנַעְנְעוֹ בְּיָדוֹ, אִם בָּא לִשְׁכַּב עָלָיו. אֶלָּא מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ. פֵּרוּשׁ דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד לְצֹרֶךְ עֹנֶג שַׁבָּת, לָאו שְׁמֵהּ טִלְטוּל. עכ"ל.

וּפָשׁוּט שֶׁלִּשִׁיטַת הָרָ"ן שֶׁלֹּא הִתִּירוּ טִלְטוּל בְּגוּפוֹ כְּלְאַחַר יָד לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר, אֶלָּא רַק כְּשֶׁצָּרִיךְ לַחֵפֶץ הַמֻּתָּר, בְּוַדַּאי שֶׁלֹּא יַתִּירוּ מִשּׁוּם עֹנֶג שַׁבָּת, אוֹ מִשּׁוּם הֶפְסֵד בְּהֵמָה גְּרִידָא, אֶלָּא רַק מִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים דְּאוֹרָיְתָא, אוֹ לְצֹרֶךְ חֵפֶץ הַמֻּתָּר שֶׁרוֹצֶה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. [וז"ל הָרָ"ן בְּדַף סו: מִדַּפֵּי הָרִי"ף: מַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתָּיו וּמְסַלְקוֹ לְצַד אַחֵר, וּמִשּׁוּם צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים הוּא דְּשָׁרֵינַן

טְלְטוּל כה"ג, הָא בְּעָלְמָא אֲפִלּוּ טְלְטוּל בְּמִקְצָת שְׁמֵהּ טְלְטוּל, וְאָסוּר. עכ"ל]. וְהֵרֵי הָרַמְבָּ"ן דִּסְבִירָא לֵהּ כֵּן, כָּתַב הַטַּעַם בְּמַכְנִיס רֹאשׁוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא דְּצַעַר בע"ח. וְלֹא כָּתַב מִשּׁוּם הֶפְסֵד בְּהֶמְתּוֹ, וְהֵינוּ, דִּלְשִׁיטָתָם אֵין הָהֵתֵר מִשּׁוּם הֶפְסֵד מָמוֹן, אוֹ מִשּׁוּם עֹנֶג שַׁבָּת לְטַלְטֵל מָקְצָה בְּגוּפוֹ אָפִי' כלאח"י, כְּשֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לִשְׁמוּשׁ בְּחֵפֶץ הַמֻּתָּר ע"י טְלְטוּל זֶה, דְּזֶה נִשְׁאַר בְּגֵזֶרַת הָאִסּוּר מָקְצָה. וְלֹא יָצָא מִן הַכְּלָל. אֶלָּא מִשּׁוּם אִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא, אוֹ מִשּׁוּם צַעַר בע"ח. אֶלָּא מִשּׁוּם הֶפְסֵד הַבְּהֵמָה, אוֹ מִשּׁוּם עֹנֶג שַׁבָּת. וְאַזְלֵי לְשִׁיטָתַיְהוּ דִּסְבִירָא לְהוּ שֶׁאָפִי' בִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתֵּר שֶׁאֵינוֹ מָקְצֶה, לֹא הִתִּירוּ לְטַלְטְלוֹ לְלֹא צֹרֶךְ, אֶלָּא דַּוְקָא לְצֹרֶךְ כָּל שֶׁהוּא, וּכְגוֹן מֵחַמָּה לַצֵּל. וְכֵן כָּתַב מָרָן הב"י בְּשֵׁם הָרַשְׁבָּ"א (בְּסִי' שח ד"ה ומ"ש) דִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתֵּר אָפִי' לְצֹרֶךְ הַכְּלִי מָתָר לְטַלְטְלוֹ. וְהֵביא מ"ש הָרַב הַמַּגִּיד (פֶּרֶק כ"ה ה"ג) שֶׁמִּדִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ם נִרְאֶה שֶׁאֵין לְטַלְטֵל שׁוּם כְּלִי שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל, אָפִי' אִם מְלַאכְתּוֹ לְהֻתֵּר, וְשֶׁכֵּן דַּעַת הָרַשְׁבָּ"א, וְהִכְרִיעַ כֵּן מֵהַגְּמָרָא וכו'. וְדַעַת הָרָ"ן בְּפ' כָּל הַכֵּלִים נוֹטָה לְדַעַת הָאוֹסְרִין. עכ"ל. וְכֵן נִפְסַק בשו"ע (סִימָן שח סִימָן ד'). וְכֵן הוּא בָּרִיטְבָ"א (בְּחִדּוּשִׁים הַמְיֻחָסִים לַהָרָ"ן בְּדַף כ"ג ד"ה וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ מֵחַמָּה לַצֵּל), וז"ל: מִדְּלֹא קָאָמַר וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ לְגַמְרֵי, מַשְׁמָע דְּשֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ כְּלָל אָסוּר. עכ"ל. וא"כ אִם אָפִי' בִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתֵּר הַצְּרִיכוּ שֶׁיִּהְיֶה לְשׁוּם צֹרֶךְ, ה"ה לְחֵפֶץ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ מָקְצֶה, שֶׁגַּם כְּשֶׁהִתִּירוּ לְטַלְטְלוֹ כִּלְאַחַר יָד, לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא לְצֹרֶךְ כָּל שֶׁהוּא, עֹנֶג שַׁבָּת אוֹ פְּסִידָא שֶׁל בְּהֵמָה. [וּבְתַרוּצוֹ הַשֵּׁנִי שֶׁל הָרַשְׁבָּ"א ס"ל, שֶׁכָּל שֶׁהוּא כִּלְאַחַר יָד אָפִי' בְּמָקְצֶה לֹא הִצְרִיכוּ לְשׁוּם צֹרֶךְ]. וְהוּא מִפְּרָשׁ דִּלֹּא כְּהַרַמְבָּ"ן.

וְכֵן מַשְׁמָע מִתְּשׁוּבַת הַמַּהֲרִי"ל שֶׁהֵבִיא מָרָן הב"י (סִי' שח סַע' מ"ג) וז"ל: מָתָר לְטַלְטֵל מָקְצֶה בִּנְפִיחָה, ואע"ג דְּכֹחוֹ בְּגוּפוֹ, מ"מ אֵין נִרְאֶה לֶאֱסֹר זֶה, דְּהָכָא תָּלֵי בְּאוֹרְחֵיהּ לְטַלְטְלוֹ בכה"ג, וְטִלְטוּל מִן הַצַּד וע"י שִׁנּוּי כְּלְאַחַר יָד שָׁרֵי, וְאֵין לְךָ כְּלְאַחַר יָד גָּדוֹל מִזֶּה. עכ"ל.

וּמִדְּכַתַּב דְּהָכָא תָּלֵי בְּאוֹרְחֵיהּ לְטַלְטֵל בכה"ג, מַשְׁמָע שֶׁטִּלְטוּל בְּרַגְלוֹ מָתָּר, שֶׁהֲרֵי אֵין הַדֶּרֶךְ לְטַלְטֵל כָּךְ.

וְנִמְצִינוּ לְמֵדִים שִׁשִּׁיטַת רָשִׁ"י, וְהַסְּמָ"ג, וְתַלְמִיד הָרַמְבָּ"ן, וְהָרֹא"שׁ, וְהַטּוּר (סִי' שיא), וְהָרַשְׁבָּ"א, וְהָרִיטְבָ"א, וְהַמְּאִירִי, וְהַמַּהֲרִי"ל, וְרַ"ע מִבַּרְטְנוּרָא, שֶׁכָּל טִלְטוּל בְּגוּפוֹ כִּלְאַחַר יָד, כְּגוֹן ע"י רַגְלוֹ, אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר מָתָּר.

ובב"י (שָׁם שיא) הֵבִיא דִּבְרֵי הָרֹא"שׁ וְהָרָ"ן, וְכָתַב, וְרַבֵּנוּ [הַטּוּר] כָּתַב וְטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר מָתָּר, וּכְדִבְרֵי הָרֹא"שׁ. וכ"פ מָרָן בְּשֻׁלְחָנוֹ הַטָּהוֹר (סִי' שיא ס"ח) בְּזַהַ"ל: טִלְטוּל מִן הַצַּד לְצֹרֶךְ דָּבָר הַמֻּתָּר מָתָּר. הִלְכָךְ צְנוֹן שֶׁטָּמַן בָּאָרֶץ וכו', וְטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר מָתָּר. הִלְכָךְ קַשׁ שֶׁעַל הַמַּטָּה וכו'. ע"כ. [וְכֵן הוּא בְּהַקְדָּמַת הב"י לְסִי' שח].

וכ"פ הגר"ז בשו"ע הָרַב (סִי' רעו), וְכֵן בְּסִי' שי"א סְעִי' טו. וְכֵן כָּתְבוּ בְּסֵפֶר דֶּרֶךְ הַחַיִּים, וּבַבָּאֵר הֵיטֵב (סִי' שי"א ס"ק יט), בְּשֵׁם הָאַחֲרוֹנִים, ובמשנ"ב (סִי' שח ס"ק יג, וּבְסִי' שי"א ס"ק ל), ובס"ס רסו בביאה"ל (ד"ה פָּן), וְכֵן כָּתְבוּ עוֹד אַחֲרוֹנִים, שֶׁטִּלְטוּל בְּגוּפוֹ כלאח"י לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר מָתָּר.

וְנֶחְלְקוּ הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה וְהֶחָזוֹן אִישׁ בְּבֵאוּר דַּעַת הָרֹא"שׁ, כִּי הִנֵּה בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה (סִימָן שח ס"ק יג) הֵבִיא מ"ש הַחַיֵּי אָדָם וְדָרְכּוֹ הַחַיִּים, דְּטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ דָּבָר הַמֻּקְצֶה מָתָּר, דְּזֶה לֹא נִקְרָא טִלְטוּל כְּלָל. וְלָכֵן כַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה מָתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּגוּפוֹ לְהַשְׁכִּיב אֶת הַקַּשׁ, דְּכָל טִלְטוּל בְּגוּפוֹ שָׁרֵי. וְגוּפוֹ לָאו דַּוְקָא, דה"ה שְׁאַר אֵיבָרָיו, וּלְפִי זֶה אִם מָנַח אֵיזֶה דָּבָר מֻקְצֶה עַל הָאָרֶץ מָתָּר לְדָחְפוֹ בְּרַגְלָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לְהֻפְסֵד. ע"כ. [וע"ש בשעה"צ ס"ק טז מ"ש בְּדַעַת הַחַיֵּי אָדָם]. וּמְבֹאָר, דְּטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אֲפִלּוּ אִם הוּא לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר מָתָּר, וְלָאו דַּוְקָא בִּשְׁכִיבָה.

אֲבָל שֶׁהָחָזוֹן אִישׁ (סִימָן מז ס"ק יב-יג-יד) יָצָא לָדוּן בַּהֲבָנָה חֲדָשָׁה בְּדִבְרֵי הָרֹא"שׁ, וּמִמֵּילָא ג"כ בִּשְׁאַר הָרִאשׁוֹנִים הַנַּ"ל, וְטַעַן שֶׁאֵין כְּלָל מַחְלֹקֶת בֵּין הָרֹא"שׁ לְהָרָ"ן, אֶלָּא

כ"ע מוֹדוּ לְהַר"נ שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל מָקְצָה בְּגוּפוֹ כִּלְאַחַר יָד לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר. וּדְלֹא כְּמוֹ שֶׁהֵבִינוּ הַטּוּר וּמָרָן הב"י וְכָל הָאַחֲרוֹנִים הַנַּ"ל, בְּדִבְרֵי הָרֹא"שׁ, וְעִקַּר טַעֲנָתוֹ שֶׁהֲרֵי זוֹ גְּמָרָא מְפֹרֶשֶׁת שֶׁאֵין חִלּוּק בֵּין טִלְטוּל בַּיָּד לְטִלְטוּל בָּרֶגֶל, וז"ל: נִרְאֶה דְּאֵין כַּוָּנַת הָרֹא"שׁ לְחַלֵּק בֵּין טִלְטוּל בְּיָדוֹ לְטִלְטוּל בְּגוּפוֹ, דְּכִי הֵיכִי דְּבְטִלְטוּל גָּמוּר אֵין חִלּוּק אִי מְטַלְטֵל בְּיָד אוֹ בִּשְׂאַר אֵבָרָיו, וְכִדְאָמַר בְּדַף קי"ב דְּאָסוּר לְטַלְטֵל הַמְּנָעָל ע"ג רַגְלוֹ, ה"נ לְעִנְיַן טִלְטוּל מִן הַצַּד אֵין לְחַלֵּק בֵּין יָד לִשְׂאַר אֵבָר, אֶלָּא כַּוָּנַת הָרֹא"שׁ שֶׁאֵין עַל הַשְּׁכִיבָה עַל הַסַּךְ שֵׁם טִלְטוּל הַסַּךְ, אֶלָּא שֵׁם תַּשְׁמִישׁ הַשְּׁכִיבָה. הִלְכָּךְ אַף אִם כַּוָּנַת הַשּׁוֹכֵב לְנַעֵר אֶת הַסַּךְ מֻתָּר. וּלְפִי הָאָמוּר אֵין הֶתֵּר כְּלָל לְטַלְטֵל הַמָּקְצָה בְּדַחְיַּפַת הָרֶגֶל לְצֹרֶךְ הַמָּקְצָה, אַף לְדַעַת הָרֹא"שׁ, וּדְלֹא כְּהַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה. וכ"ש להרמב"ן וְהָרַשְׁבָּ"א וְהָרִיטְבָ"א וְהָרָ"ן שֶׁאִסְּרוּ מִבֹּאָר. וְכֵן מְבֹאָר בגמ' (קכג.) שֶׁעוֹשֶׂה שְׁבִיל בְּרַגְלָיו בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. וּמַשְׁמַע דַּוְקָא בִּכְנִיסָה וְכוּ'. וּמְבֹאָר מִזֶּה שֶׁאַף לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ אָסוּר לְטַלְטֵל מָקְצָה בְּרַגְלָיו וכו'. וְכָל זֶה דְּלֹא כהמג"א (סִימָן שיא ס"ק כד). ע"כ.

וְנִמְצָא שֶׁלְּדַעַת הֶחָזוֹן אִישׁ אֵין מָקוֹם לְחַלֵּק בֵּין טִלְטוּל בְּיָד אוֹ בְּכָל דֶּרֶךְ אַחֶרֶת בְּגוּפוֹ, דְּבֵינֵי וּבֵינֵי הַחֵפֶץ מִטַּלְטֵל, וּמַאי דְּשָׁרֵי הוּא בִּשְׁכִיבָה, שֶׁאֵין כָּאן מַעֲשֵׂה טִלְטוּל אֶלָּא שְׁכִיבָה.

אוּלָם מהגמ' שֶׁהֵבִיא בְּדַף קי"ב. לְכְאוֹרָה אֵין הֶכְרֵחַ לַחְלֹק עַל הַטּוּר, דְּאֵין מִשָּׁם רְאָיָה שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל בָּרֶגֶל, וְאַדְרַבָּה מִלְּשׁוֹן רָשִׁ"י (בד"ה שַׁבְקִיהּ) כְּבָר הוֹכַחְנוּ לְהֵפֶךְ, שֶׁכָּתַב, שַׁבְקִיהּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּפַל מֵרַגְלְךָ, וְלֹא תִּטְּלֵנוּ "בְּיָדְךָ" לְהַצְנִיעוֹ. עכ"ל. וּמַשְׁמַע דְּדַוְקָא בְּיָדוֹ אָסוּר לְטַלְטְלוֹ, דְּאִי לָאו הָכִי הֲוָה לֵהּ לְמֵמַר וְלֹא תְּטַלְטְלֶנּוּ לְהַצְנִיעוֹ, ומ"ש בְּיָדוֹ מַשְׁמַע דְּבָא לְאַפּוּקֵי עַל יְדֵי שְׁאַר אֵבָרָיו שֶׁאֵינוֹ דֶּרֶךְ טִלְטוּל, וְלֹא שַׁיָּךְ בָּזֶה גְּזֵרַת הוֹצָאָה. [וְלֹא מָצִינוּ בִּשְׁאַר הָרֹאשׁוֹנִים שֶׁרַב יוֹסֵף אָסַר לְטַלְטֵל אַף בָּרֶגֶל, חוּץ מֵהָרַמְבָּ"ן וְהָרָ"ן. אֲבָל שְׁאַר הָרֹאשׁוֹנִים סָתְמוּ דִּבְרֵיהֶם וְנַקְטֵי תָּמִיד טִלְטוּל בְּיָדוֹ].

וּבְשוּ"ת מִשְׁנֶה הִלְכוֹת ח"ז (סִימָן מה) כָּתַב, שֶׁמָּצָא חָבֵר לְהֶחָזוֹן אִישׁ, וְהוּא בְּיִלְקוּט הַגְּרַשְׁנִי (לוּדָאשׁ, אֹרַח חַיִּים סִימָן שח) שֶׁכָּתַב, בְּמָגֵן אַבְרָהָם אִיתָא, דִּבְשַׁבַּת (קכז.) מִבֹּאָר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטֵל מָקְצָה בְּרַגְלָיו דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ. וְכֵן מַשְׁמַע בַּמִּלְחָמוֹת שָׁם. ע"כ. וְכָתַב בְּחִדּוּשֵׁי רָז"ה, דְּקָשֶׁה דְּהָא מִבֹּאָר לְקָמָן (סִימָן שיא סְעִיף א') דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד שְׁמֵהּ טִלְטוּל. וְכֵן מַשְׁמַע לְקָמָן (סִימָן תמו), שֶׁאָסוּר לִדְחֹף מָקְצָה בְּקָנֶה. וּמַשְׁמַע שָׁם שֶׁאַף בְּרַגְלָיו אָסוּר כֵּיוָן שֶׁאֵין לוֹ תַּקָּנָה אֶלָּא בִּכְפִיַּת כְּלִי. וְאֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁדַּוְקָא בְּדֶרֶךְ הִלּוּכוֹ מֻתָּר, שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְטַלְטֵל, אֲבָל אִם נִרְאֶה כְּמִתְכַּוֵּן לְטַלְטֵל אָסוּר. עכת"ד. וּמְבֹאָר כִּסְבָרַת הֶחָזוֹן אִישׁ.

וּבְסֵפֶר יִשְׂמַח מֹשֶׁה (חיות, שַׁבָּת מג:) הֵעִיר עַל הֶחָזוֹן אִישׁ מִדִּבְרֵי הָרִיטְבָ"א, דְּמַשְׁמַע דְּמִשּׁוּם מָקְצָה אָתְינַן עָלָהּ, שֶׁכָּתַב, דְּשָׁרֵי מִשּׁוּם דְּהָוֵי כִּלְאַחַר יָד. ולד' הַחָזוֹן אִישׁ דֶּרֶךְ שְׁכִיבָה הוּא וְלֹא מִשּׁוּם כִּלְאַחַר יָד קָאָתְינַן עָלָהּ.

וְדִבְרֵי הֶחָזוֹן אִישׁ הֵם שֶׁלֹּא כַּמְּבֹאָר בַּטּוּר, שֶׁהֲרֵי כָּתַב בס"ס שי"א, וְכֵן בְּקִצּוּר פְּסָקֵי הָרֹא"שׁ (פֶּרֶק כִּירָה הֲלָכָה יט) וז"ל: וְטִלְטוּל בְּגוּפוֹ כִּלְאַחַר יָד אֲפִי' לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר מֻתָּר, כְּגוֹן הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ. וְהַחָזוֹ"א הֵבִין אַחֶרֶת בְּדִבְרֵי הָרֹא"שׁ, וּדְלֹא כְּהַטּוּר.

וְכֵן מְבֹאָר בְּדִבְרֵי מָרָן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (בְּסִי' שי"א ס"א) שֶׁכָּתַב, טִלְטוּל מִן הַצַּד לְצֹרֶךְ דָּבָר הַמֻּתָּר, מֻתָּר. הִלְכָּךְ צְנוֹן שֶׁטָּמַן בָּאָרֶץ וכו', וְטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר, מֻתָּר. הִלְכָּךְ קַשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה וְכוּ' מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ וְכוּ'. עכ"ל. וּפֵּשְׁטוּת דִּבְרֵי הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ מַשְׁמַע דִּכְלָלָא אַשְׁמְעִינַן, דְּיֵשׁ טִלְטוּל מִן הַצַּד, וְיֵשׁ טִלְטוּל בְּגוּפוֹ. וְאִם כְּדִבְרֵי הֶחָזוֹן אִישׁ דְּכָל הַשַּׁרְיוּתָא זֶה רַק מִשּׁוּם דְּשֵׁם שְׁכִיבָה עָלָהּ, אִם כֵּן הֵיאַךְ כָּתַב הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ וְטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אֲפִלּוּ לְצֹרֶךְ דָּבָר הָאָסוּר מֻתָּר הִלְכָּךְ וכו', דְּהָא הִלְכָּךְ דְּקָאָמַר הש"ע מַשְׁמַע דְּהוּא רַק נְתִינַת דְּגָמָא בְּעָלְמָא דְּמִכֹּחַ הָאָמוּר עַתָּה יְהֵיֶה בָּזֶה הָאֹפֶן כָּךְ וְכָךְ, וּכְהָהִיא הִלְכָּךְ דְּאָמַר לְעֵיל גַּבֵּי צְנוֹן שֶׁטָּמַן בָּאָרֶץ. וא"כ נִמְצָא דְּעִיקַּר הַדִּין וְהַהֲלָכָה דְּאַשְׁמְעִינַן הַשו"ע הִיא דְּטִלְטוּל מָקְצָה בְּגוּפוֹ שָׁרֵי. וְאִם לְדִבְרֵי הֶחָזוֹן אִישׁ הֲרֵי שֶׁהֶעְקֵר חָסֵר מִן הַסֵּפֶר, וְאֵין זֶה כְּלָל גָּדֵר הֶתֵּר, דְּרַק כְּשֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שְׁכִיבָה אוֹ מַעֲשֵׂה יְשִׁיבָה שָׁרֵי, אַךְ כְּשֶׁעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה טִלְטוּל, אַף עַל פִּי שֶׁעוֹשֵׂהוּ בְּגוּפוֹ לֹא שָׁרֵי. וְאַף אִם תֹּאמַר דְּהַךְ הִלְכָּךְ

הָאָמוּר כָּאן מֵעִקָּר גֶּדֶר הָאִסּוּר הוּא, דְּרַק בְּכַהֲאי גַּוְנָא אָסוּר, דְּאַפְּתִי תִּיקְשֵׁי דְּהָא אַף בְּהַאי "הִלְכָךְ" לֹא נִתְבָּאֵר לְהֶדְיָא דִּבְרֵי הֶחָזוֹן אִישׁ, דהש"ע כָּתַב הִלְכָךְ קַשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה, דְּסָתְמוֹ מָקְצֶה לְהַסָּקָה, מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ וכו'. עכ"ל. וְאִם כְּדִבְרֵי הַחזו"א הֲרֵי דְּרַק כְּשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן בְּדֶרֶךְ שְׁכִיבָה שָׁרֵי, וְהו"ל לְשַׁלְחָן עָרוּךְ לוֹמַר שׁוֹכֵב וּמְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ, דְּאָז מַשְׁמַע דְּרַק דֶּרֶךְ שְׁכִיבָה שָׁרִינַן, וְכָל שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה דֶּרֶךְ שְׁכִיבָה אָסוּר. וְאַף שֶׁהַחזו"א חָלַק עַל כָּל הַנ"ל, אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא דִּבְרֵי מָרָן הש"ע שֶׁקִּבַּלְנוּ הוֹרָאוֹתָיו.

וּבְסָעִיף י"ג כָּתַב עוֹד הַחזו"א, וּלְפִי הָאָמוּר אֵין הֶתֵּר כְּלָל לְטַלְטֵל הַמִּקְצֶה בִּדְחִיפַת הָרֶגֶל לְצָרְכּוֹ הַמִּקְצֶה, אַף לְדַעַת הָרא"ש וּדְלֹא כהמשנ"ב, וכ"ש שֶׁמִּדִּבְרֵי הָרַמְבָּ"ן וְהָרַשְׁבָּ"א וְהָריטְבָ"א וְהָר"ן אָסוּרוֹ מְבֹאָר. וְכֵן מְבֹאָר בגמ' קכז. עוֹשֶׂה שְׁבִיל בְּרַגְלָיו בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, וּמַשְׁמַע דַּוְקָא בִּכְנִיסָה וִיצִיאָה דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ, אֲבָל לֹא בְּהֶדְיָא, וְלֹא מִקְרֵי טִלְטוּל מִן הַצַּד אֶלָּא טִלְטוּל גָּמוּר. עכ"ל.

וְהִנֵּה מָה שֶׁטָּעַן שֶׁמִּבֹּאָר מֵהָרַשְׁבָּ"א וְהָריטְבָ"א כְּהָר"ן, כְּבָר כָּתַבְנוּ דְּאַדְרַבָּה מֵהֶם מוּכָח לְהֵפֶךְ, שֶׁהִתִּירוּ לְטַלְטֵל בְּגוּפוֹ כִּלְאַחַר יָד גַּם לְצָרְכּוֹ דָּבָר הָאָסוּר, מִשּׁוּם עֹנֶג שַׁבָּת אוֹ הֶפְסֵד מָמוֹן, טְעָמִים שֶׁלְּדִבְרֵי הָר"ן וַדַּאי א"א לְהַתִּיר מֵחֲמָתָם. וּמָה שֶׁהִצְרִיכוּ בְּכָל זֹאת אֵיזֶה שֶׁהוּא צָרְכּוֹ, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם לְשִׁיטָתָם שֶׁגַּם בִּכְלִים שֶׁאֵינָם מְקֻצֶּה כְּלָל, אֶלָּא הֶתֵּר גָּמוּר, לֹא הִתִּירוּ לְטַלְטְלָם שֶׁלֹּא לְצָרְכּוֹ קְצָת, אֶלָּא הִצְרִיכוּ שֶׁיִּהְיֶה הַטִּלְטוּל לְצָרְכּוֹ כָּל שֶׁהוּא לְכָל הַפָּחוֹת, לָכֵן גַּם בִּמְקֻצֶּה גָּמוּר שֶׁהִתִּירוּ לְטַלְטֵל כְּלִאַחַר יָד לְצָרְכּוֹ, לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ מ"מ קְצָת צָרְכּוֹ. וְהֵעִירוּ בָּזֶה הָרַב ר' אֶלְחָנָן צֶמַח שליט"א, וְהוֹסִיף, דְּמָה שֶׁכָּתַב וְכֵן מְבֹאָר בגמ' קכז. עוֹשֶׂה שְׁבִיל בְּרַגְלָיו בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא בִּכְנִיסָה וִיצִיאָה דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ, אֲבָל לֹא לְהֶדְיָא, הִנֵּה מִמָּה שֶׁהַגָּאוֹן הַנ"ל מֵבִיא רְאָיָה לְשִׁיטָתוֹ, הֲרֵי תַּלְמִיד הָרַמְבָּ"ן הֵבִיא זֹאת רְאָיָה לְהֵפֶךְ, לְהַתִּיר טִלְטוּל בְּרַגְלוֹ לְצָרְכּוֹ דָּבָר הָאָסוּר, וז"ל (בְּדַף קנד): הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה שְׁלִיף שֶׁל תְּבוּאָה, מַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתֶּיהָ וּמְסַלְּקוֹ לְצַד אַחֵר, פֵּרֵשׁ רָשִׁ"י תְּבוּאָה שֶׁל טֶבֶל. וְתֶמֶה הוּא לָמָּה הִתִּירוּ לְהַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתֶּיהָ, הָא טִלְטוּל בְּמִקְצָת שְׁמֵהּ טִלְטוּל, וְיוֹתֵר נִרְאֶה לוֹמַר דְּמַכְנִיס רֹאשׁוֹ תַּחְתֶּיהָ אָפִי' בְּעָלְמָא דְּלֵיכָּא צַעַר בע"ח שָׁרֵי, מִשּׁוּם שֶׁטִּלְטוּל בְּגוּפוֹ לֹא גָּזְרוּ בּוֹ רַבָּנָן, כְּדִתְנַן בְּפ' תּוֹלִין, הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה לֹא יְנַעְנְעוֹ בְּיָדוֹ אֲבָל מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ, וְאָמְרִינַן נָמֵי בפ' מְפַנִּין, עוֹשֶׂה בּוֹ שְׁבִיל בְּרַגְלוֹ בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. עכ"ל. חֲזִינַן דְּמִשָּׁם גּוּפָא הוֹכִיחַ לְהֶתֵּרָא, וְלֹא הֵעִיר מִזֶּה קוּשְׁיָא.

וּבֶאֱמֶת יֵשׁ לְהָבִין אַמַּאי הִתִּירוּ בגמ' דַּוְקָא בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, אִם בלֹא"ה מֻתָּר אַף כְּשֶׁאֵין כַּוָּנָתוֹ לִפְעָלָה הַמֻּתֶּרֶת. והרה"ג הַנַּ"ל אָמַר לְיַשֵּׁב, דְּהִנֵּה לְשִׁיטַת הָרַמְבָּ"ם אֵין הוֹכָחָה מִשָּׁם לֶאֱסֹר, שֶׁכֵּן הָרַמְבָּ"ן בְּדַף קכז. והכס"מ (פכ"ו מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת הל' טו) פֵּרְשׁוּ, שֶׁהָרַמְבָּ"ם ס"ל שֶׁהַבָּרַיְתָא הַזּוֹ אֵינָהּ מְדֻבֶּרֶת מֵעִנְיַן מָקְצֶה כְּלָל, וּמָה שֶׁאָמְרוּ אֵין מַתְחִילִין בָּאוֹצָר, הַיְנוּ שֶׁלֹּא לְצָרְכּוֹ אוֹרְחִים וּמִצְוָה, אֶלָּא לִדְבַר הָרְשׁוּת, וְלָכֵן אָסוּר. אוֹ מִשּׁוּם שֶׁנִּרְאֶה כִּמְתַקֵּן מָקוֹם, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ הָרַמְבָּ"ן. אוֹ מִשּׁוּם טִרְחָה יְתֵירָא, כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רָשִׁ"י. אֲבָל לְצָרְכּוֹ אוֹרְחִים וּלְצָרְכּוֹ בֵּית הַמִּדְרָשׁ, מֻתָּר. וְלָכֵן מָה שֶׁאָמְרוּ בְּסוֹף, אֲבָל עוֹשֶׂה שְׁבִיל בְּרַגְלָיו בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ, הוּא מִשּׁוּם אַשְׁוֵי גְּמוֹת, וְלֹא מִשּׁוּם טִלְטוּל מָקְצֶה, דְּמִשּׁוּם זֶה בִּלְאוֹ הָכִי מֻתָּר, [הַיְינוּ וְלֹא אַיְרֵי בְּפִנּוּי דְּבָרִים הַמָּקְצִים, אֶלָּא בַּדְּבָרִים הַמֻּתָּרִים בְּטִלְטוּל]. וְאַשְׁוֵויֵי גְּמוֹת כָּל הֵיכִי דְּאֶפְשַׁר שֶׁלֹּא יְהֶיה נִכָּר שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְכָךְ, עוֹשִׂים, כִּדְמוּכָח גַּבֵּי רוֹק שֶׁדּוֹרְסוֹ לְפִי תֻּמּוֹ, וְכָתַב רָשִׁ"י שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְמָרַח וּלְאַשְׁוֵויֵי גְּמוֹת, דאע"ג דְּמִמֵּילָא מִמָּרַח הוּא, כִּי לֹא מִכַּוֵּן שָׁרֵי מִשּׁוּם מְאִיסוּתָא. ע"כ. חֲזִינַן שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר לְפִי תֻּמּוֹ, גַּם כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ הֶתֵּר מִשּׁוּם מְצְוָה, אוֹ מֵאִסּוּר.

וְגַם לִשְׁאַר הָרִאשׁוֹנִים שֶׁפֵּרְשׁוּ שֶׁהַבָּרַיְתָא כִּר' יְהוּדָה, דְּאִית לֵהּ מָקְצֶה, הָא דְּהִצְרִיךְ שֶׁיְּהֵא דֶּרֶךְ כְּנִיסָתוֹ וִיצִיאָתוֹ, מִשּׁוּם שֶׁבְּלָאו הָכִי כָּל מָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְמַעֵט בְּטִלְטוּל מָקְצֶה מְמַעֲטִינַן, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּכַלְכָּלַת פֵּרוֹת וְהָאֻבָּן בְּתוֹכָהּ, שֶׁאִם אֶפְשָׁר לוֹ לְנַעֵר הַפֵּרוֹת וְלֹא יִפָּסְדוּ הַפֵּרוֹת, לֹא הִתִּירוּ לְטַלְטֵל הַכַּלְכָּלָה, אָפִי' שֶׁהִיא בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר וְהַמֻּתָּר. וּכְמוֹ כֵן בְּקָטָן שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ אֱגוֹז, אע"פ שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ גַּעֲגוּעִין עַל אָבִיו מֻתָּר לְאָבִיו לַהֲרִימוֹ, אֲבָל אִם אֵין לוֹ גַּעֲגוּעִין לֹא הִתִּירוּ לוֹ, עַד שֶׁיַּשְׁלִיךְ הַתִּינוֹק הָאֱגוֹז מִיָּדוֹ.

וכמ"ש מֵעֵין זֶה המשנ"ב (סִי' שה ס"ק סה) בְּשֵׁם המג"א וּשְׁאַר הָאַחֲרוֹנִים, דאע"פ שֶׁהִתִּירוּ לוֹ לִפְרֹק הַמַּשָּׂאוֹי מֵהַבְּהֵמָה מִשּׁוּם צַעַר בע"ח, מ"מ אִם הֵם מְקֻצֶּה אע"פ שֶׁצָּרִיךְ לִפְרֹק לֹא הִתִּירוּ לוֹ לִפְרֹק בְּיָדַיִם, כֵּיוָן דְּאֶפְשַׁר לְסַלְּקוֹ שֶׁלֹּא בְּיָדַיִם, וּכְעֵין זֶה מָצִינוּ ג"כ בְּשָׂכָח אֶבֶן ע"פ הֶחָבִית, דאע"ג שֶׁאִם הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת מֻתָּר לוֹ לְהַגְבִּיהַּ אֶת הֶחָבִית עִם הָאֶבֶן, וּלְנַעֵר הָאֶבֶן בְּמָקוֹם אַחֵר, מ"מ אִם אֵינָהּ בֵּין הֶחָבִיּוֹת, וְיָכוֹל לְנַעֲרָה בִּמְקוֹמָהּ, אָסוּר לוֹ לְטַלְטֵל הֶחָבִית עִם הָאֶבֶן, אֶלָּא מְנַעֵר אֶת הָאֶבֶן בַּמָּקוֹם. לָכֵן גַּם בְּנִדּוֹן הַשְּׁבִיל כֵּיוָן שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִכָּר שֶׁמְּכַוֵּן לְטַלְטֵל הַמְּקֻצֶּה בְּרַגְלָיו, הִצְרִיכָה אוֹתוֹ הַבָּרַיְתָא לְטַלְטְלוֹ בְּעִנְיָן זֶה דְּהֵינוּ בְּכִנְיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ.

וְעַיֵּן בְּהֶעָרוֹת הגרש"ז אוֹיערבאך שֶׁבְּסוֹף סֵפֶר שְׁמִירַת שַׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ ח"א, מ"ש בְּנִדּוֹן דִּידַן, וְסוֹף דָּבָר הֶעָלָה כְּדִבְרֵי הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה. עש"ב. וּכְבָר כָּתַבְנוּ לְעֵיל דִּבְכָל פְּלָגְתָּא דִּרְבוּתָא בְּעִנְיְנֵי מְקֻצֶּה דְּרַבָּנָן, אַזְלִינַן לְהָקֵל כְּדִין סָפֵק דְּרַבָּנָן לְקָלָּא, [אא"כ נִתְבָּאֵר לְהַדְיָא בְּשִׁלְחָן עָרוּךְ אַחֶרֶת, וְכַדּוֹמֶה]. וכמ"ש מָרָן הב"י בְּסִימָן רעט, לְפִיכָךְ בְּמָקוֹם צָרֵךְ אֶפְשָׁר לִסְמֹךְ עַל דִּבְרֵי הַמִּשְׁנָה בְּרוּרָה לְהָקֵל לְדָחוֹף מְקֻצֶּה בְּרַגְלָיו.

וְהִנֵּה מָרָן הַשָּׁלְחָן עָרוּךְ הנ"ל (סִימָן שיא סְעִיף ח') כָּתַב: "וְטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אֲפִלּוּ לְצָרֵךְ דָּבָר הָאָסוּר מֻתָּר, הִלְכָךְ קַשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה וְכוּ'". וְלִכְאוֹרָה מִדִּבְרֵי מָרָן אֵלּוּ הָיָה מַשְׁמָע דְּסִבְירָא לֵהּ דְּטִלְטוּל בְּגוּפוֹ שָׁרֵי "אֲפִלּוּ לְצָרֵךְ דָּבָר הָאָסוּר", אֶלָּא דְּאִי מִשּׁוּם הָא לֹא אִרְיָא, דְּסָמַךְ עַל מָה שֶׁהֵבִיא בְּהֶמְשֵׁךְ דְּבָרָיו, כְּגוֹן קַשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה, וְדַוְקָא בָּזֶה הִתִּירוּ. אֶלָּא שֶׁהוּא דּוֹחֵק, שֶׁאִם כַּוָּנָתוֹ לְהָקֵל רַק בִּכְגוֹן קַשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה, אִם כֵּן לֹא הָיָה לוֹ לִכְתֹּב בִּסְתָם "אֲפִלּוּ לְצָרֵךְ דָּבָר הָאָסוּר". וְכֵן מַשְׁמָע מִדְּבָרָיו בַּבֵּית יוֹסֵף בַּהַקְדָּמָה לְסִימָן שח, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: וְהִתִּירוּ לְטַלְטֵל הָאִסּוּר בְּגוּפוֹ שֶׁלֹּא בִּנְעִנּוּעַ יָדָיו, כִּדְתָנַן, קַשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה מְנַעֲנְעוֹ בְּגוּפוֹ, אֲבָל אִם ע"י נְעִנּוּעַ יָדָיו מְטַלְטֵל הָאִסּוּר, וַאֲפִלּוּ אִם אֵינוֹ נוֹגֵעַ בּוֹ, זֶה נִקְרָא טִלְטוּל מִן הַצַּד, וְאָסוּר כָּל שֶׁהוּא צָרִיךְ לְדָבָר הָאָסוּר. ע"כ.

וּמִדְּכָתַב בְּסִיּוּם דְּבָרָיו "כָּל שֶׁהוּא צָרִיךְ לְדָבָר הָאָסוּר" מִבֹּאֹר דְּבָרֵישָׁא אַף בִּכְהַאי גַּוְנָא מֻתָּר. גַּם בְּכֵף הַחַיִּים (סִימָן שיא אוֹת סח) כָּתַב בְּשֵׁם הָאַחֲרוֹנִים, דְּטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אוֹ בְּשְׁאַר אֵיבָרָיו מְקִלִּין בּוֹ בְּיוֹתֵר מִשְּׁאַר טִלְטוּל מִן הַצַּד, וְלָכֵן מֻתָּר אֲפִי' לְצָרֵךְ דָּבָר הָאָסוּר. ע"כ.

וְכַנִּרְאֶה שֶׁטַּעַם הַדָּבָר הוּא מִשּׁוּם שֶׁעִקַּר טַעַם אִסּוּר מְקֻצֶּה מִבֹּאֹר בַּגְּמָרָא שֶׁהוּא מִשּׁוּם לָתָא דְּהוֹצָאָה, וכמ"ש הָרַמְבַּ"ם. וְאִם כֵּן לֹא שַׁיָּךְ לִגְזֹר אַטּוּ הוֹצָאָה אֶלָּא בְּטִלְטוּל מִן הַצַּד שֶׁסּוֹף סוֹף הוּא מְטַלְטֵל, אֲבָל בְּטִלְטוּל בְּגוּפוֹ לֹא שַׁיָּךְ שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִסּוּר הוֹצָאָה דְּאוֹרָיְתָא, דְּסוֹף סוֹף הוּא מְטַלְטֵל בִּשְׁנֵי [וּבִשְׁנֵי פָּטוּר אֲבָל אָסוּר מִדְּרַבָּנָן]. וְעוֹד, שֶׁעַל יְדֵי שֶׁמְּטַלְטֵל בִּשְׁנֵי שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ בְּחֹל, עַל יְדֵי זֶה יִזְכֹּר שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת, וְלֹא יָבוֹא לְהוֹצִיא. וְגַם טִלְטוּל מִן הַצַּד הָוֵי טִלְטוּל כְּדַרְכּוֹ, אֶלָּא שֶׁעִקַּר הַטִּלְטוּל נַעֲשָׂה בְּהֶתֵּר, וְלָכֵן מֻתָּר לְטַלְטֵל לְצָרֵךְ הַמָּתָר, דְּהָוֵי כְּאִלּוּ הַמְּקֻצֶּה מְטַלְטֵל מֵאֵלָיו. אֲבָל טִלְטוּל בְּגוּפוֹ הָוֵי טִלְטוּל שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ כְּלָל, וּבָזֶה לֹא אָסְרוּ חֲכָמִים. [דְּהָוֵי כְּעֵין גְּזֵרָה לִגְזֵרָה]. וּמָה שֶׁהִקְשָׁה מֵהַגְּמָרָא (שַׁבָּת קיב.) גַּבֵּי נַעַל שֶׁעַל רַגְלוֹ וכו', צ"ל דְּכֵיוָן שֶׁדַּרְכּוֹ בְּכָךְ מִקְרֵי שַׁפִּיר טִלְטוּל. ובלא"ה בְּאַרְנוּ לְעֵיל שֶׁלֹּא מָצִינוּ אִסּוּר טִלְטוּל בְּרַגְלוֹ, וּמָה שֶּׁרַב יוֹסֵף לֹא הִתִּיר לְכַרֵּךְ גֶּמִי לַח, הוּא מִשּׁוּם שע"י שֶׁכּוֹרֵךְ הַגֶּמִי בְּסַנְדָּל עַל כָּרְחוֹ נוֹגֵעַ בְּיָדָיו וּמֵזִיז הַסַּנְדָּל הַמְּקֻצֶּה, אֲבָל בְּרַגְלוֹ לְבַד לִכְאוֹרָה לֹא מָצִינוּ שָׁם שֶׁנֶּאֱסַר. וְעַיֵּן בְּסֵפֶר מִנְחַת שְׁלֹמֹה ח"א (סִימָן יד) שֶׁכָּתַב לְבָאֵר סִבַּת הַהֶתֵּר לְטַלְטֵל מְקֻצֶּה בְּגוּפוֹ וּבְטִלְטוּל מִן הַצַּד, דְּכֵיוָן דְּבִכְהַאי גַּוְנָא כְּשֶׁמּוֹצִיא בְּגוּפוֹ אוֹ כְּלְאַחַר יָד פָּטוּר מֵחַטַּאת, אַחַר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ הוֹצָאָה בְּכָךְ, ה"ה נָמֵי דְּלֹא גָּזְרוּ בִּכְהַאי גַּוְנָא אִסּוּר מְקֻצֶּה. ע"ש.

וּבָאֵמֶת אַמַּאי לֹא נִשְׁרֵי כְּשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן בְּגוּפוֹ מִטַּעַם כְּלְאַחַר יָד, דְּהָרֵי וַדַּאי דִּבְעָלְמָא אֵין דֶּרֶךְ לְטַלְטֵל בְּרַגְלוֹ אוֹ בְּפִיו, וּמִשְׁנָה שְׁלֵמָה הִיא (פֶּרֶק י' מִשְׁנָה ג') כְּלְאַחַר יָדוֹ "בְּרַגְלוֹ" בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ בְּאָזְנוֹ וּבִשְׁעָרוֹ וכו', פָּטוּר שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדַרְכּוֹ הַמּוֹצִיאִים. וְאִם כֵּן לִכְאוֹרָה נִימָא דְּכִי הֵיכִי דְּבִדְאוֹרָיְתָא לֵיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא אֶלָּא דַּוְקָא בְּעוֹשֶׂה כְּדַרְכּוֹ. הָכִי נָמֵי נִימָא גַּבֵּי אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן, דְּחֲכָמִים אָסְרוּ רַק

כְּשֶׁעוֹשֶׂה כְּדַרְכּוֹ הַטִּלְטוּל. וּבְפֶרֶט לְפִי מָה שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם (בְּפֶרֶק כד מֵהִלְכוֹת שַׁבָּת הֲלָכָה יב יג) דְּטַעַם אִסּוּר טִלְטוּל הוּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַטִּלְטוּל שֶׁל שַׁבָּת כְּטִלְטוּל שֶׁל חוֹל, אָמְרוּ חֲכָמִים, וּמָה אִם הַזְּהִירוּ הַנְּבִיאִים וְצִוּוּ שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ בַּשַּׁבָּת וְשִׂיחָתְךָ בְּשַׁבָּת, כְּהִלּוּכְךָ וְשִׂיחָתְךָ בַּחוֹל, ק"ו שֶׁלֹּא יִהְיֶה טִלְטוּל בַּשַּׁבָּת כְּטִלְטוּל בַּחוֹל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּיוֹם חֹל בְּעֵינָיו, וְיָבוֹא לְהַגְבִּיהַּ וּלְתַקֵּן כֵּלִים מִפְּנֵי לְפָנֶיךָ וכו', וְנִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת, וּבָטֵל הַטַּעַם שֶׁאָמְרָה הַתּוֹרָה לְמַעַן יָנוּחַ. ע"כ. הכ"נ גַּבֵּי טִלְטוּל. אִם כֵּן י"ל דהנ"מ כְּשֶׁעוֹשֶׂה כֵּן כְּדַרְכּוֹ, דְּאָז הָוֵי מַמָּשׁ כְּטִלְטוּל הַחוֹל, אַךְ כָּל שֶׁעוֹשֶׂה שֶׁלֹּא כְּדַרְכּוֹ טִלְטוּל דְּעַלְמָא, אִם כֵּן אֵין טִלְטוּלוֹ כְּדַרְכּוֹ שֶׁמְּמַלְּטֵל בַּחוֹל, דְּבַחוֹל מְמַלְּטֵל כְּדַרְכּוֹ, וּבְשַׁבָּת בְּשִׁנּוּי.

וְכֵן לְמַעַשׂ הַשֵּׁנִי שֶׁכָּתַב בִּכְלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, שֶׁעָלוּל לָבוֹא לִידֵי מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, מִמֵּילָא כְּשֶׁעוֹשֶׂה בְּשִׁנּוּי הֲרֵי יֵשׁ לוֹ הֶכֵּר, וְיִזָּכֵר, וְלֹא יָבֹא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה. וְגַם לְמַעַשׂ הַשְּׁלִישִׁי שֶׁכָּתַב מִפְּנֵי שֶׁקְּצָת הָעָם אֵינָם בַּעֲלֵי אֻמָּנִיּוֹת, אֶלָּא בְּטֵלִין כָּל יְמֵיהֶן, וְאִם יִהְיֶה מָתָר לְהַלֵּךְ וּלְדַבֵּר וּלְטַלְטֵל כִּשְׁאָר הַיָּמִים, נִמְצָא שֶׁלֹּא שָׁבַת שְׁבִיתָה הַנִּכֶּרֶת. וּלְפִי זֶה כָּל שֶׁמְּטַלְטֵל בְּשִׁנּוּי, כְּגוֹן שֶׁדּוֹחֵף בְּרַגְלוֹ וּבִכְתֵפּוֹ וְלֹא כְּדַרְכּוֹ בְּיָדָיו, וַדַּאי שֶׁשָּׁבַת שְׁבִיתָה הַנִּכֶּרֶת, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ מְטַלְטֵל כִּשְׁאָר הַיָּמִים.

וְדָבָר שֶׁהַדֶּרֶךְ לְטַלְטְלוֹ בְּגוּפוֹ, כְּמוֹ כִּיס שֶׁל מָעוֹת שֶׁבְּכִיסוֹ, [אוֹ שְׁעוֹן יָד שֶׁאֵינוֹ שֶׁל זָהָב שֶׁעָמַד מִלֶּכֶת בְּאֶמְצַע הַשַּׁבָּת], אִי חָשִׁיב כְּטִלְטוּל בְּגוּפוֹ אוֹ כִּלְאַחַר יָד וְשָׁרֵי, אוֹ דִּלְמָא דְּחָשִׁיב כְּטִלְטוּל כְּדַרְכּוֹ מֵאַחַר שֶׁדַּרְכּוֹ בְּכָךְ. הִנֵּה ז"ל הַגָּאוֹן רַבִּי זַלְמָן בְּשֶׁלְחָן עָרוּךְ שֶׁלּוֹ (סִימָן רסו סָעִיף יט): מִי שֶׁשָּׁכַח כִּיסוֹ עָלָיו וְנִזְכַּר בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַבַּיִת, אוֹ בְּתוֹךְ הֶחָצֵר, אוֹ אֲפִלּוּ בְּתוֹךְ עִיר הַמְעֹרָבֶת, יָכוֹל לֵילֵךְ עִמּוֹ עַד לְתוֹךְ חֶדֶר מָצְנָע וְשָׁם יַתִּיר אֶת חֲגוֹרוֹ וְהַכִּיס נוֹפֵל, וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר טִלְטוּל מָקֹצֶה, דְּכֵיוָן שֶׁהַמָּקֹצֶה יָשְׁנוֹ עָלָיו כְּבָר הֲרֵי הוּא יָכוֹל לְנוֹשְׂאוֹ עָלָיו לְכָל מָקוֹם שֶׁיִּרְצֶה, כמ"ש בְּסִימָן שח. (וְעוֹד שֶׁזֶּהוּ טִלְטוּל בְּגוּפוֹ וְלֹא בְּיָדָיו, וְאֵין בּוֹ אִסּוּר כְּלָל, כמ"ש בְּסִימָן שיא). עכ"ד.

וּבְסִימָן שא (סָעִיף לט) כָּתַב, וכ"ז בִּתְפוּרִים בְּבִגְדּוֹ שֶׁאֵין זוֹ הוֹצָאָה כְּדַרְכָּהּ אֲבָל אִם הֵם צְרוּרִים בּוֹ אוֹ שֶׁהֵם בְּכִיס הַתָּפוּר בּוֹ שֶׁדַּרְכּוֹ לְהוֹצִיא כֵּן בַּחוֹל לִפְעָמִים, אָסוּר לָצֵאת בָּהֶם אֲפִלּוּ לַכַּרְמְלִית, אע"פ שֶׁמִּתְיָרֵא לֵישֵׁב עִמָּהֶם בַּבַּיִת שֶׁלֹּא יַרְגִּישׁוּ בּוֹ אֲנָשִׁים. וְאָפִי' לְטַלְטֵל הַמָּעוֹת לְהַצְנִיעָם בְּאֵיזֶה מָקוֹם בְּאוֹתָהּ חָצֵר אָסוּר, שֶׁלֹּא הִתִּירוּ שׁוּם שְׁבוּת גָּמוּר מִשּׁוּם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה. וַאֲפִלּוּ אִם הֵם מָעוֹת מְנֻקָּבִים שֶׁאֵין יוֹצְאִין בְּהוֹצָאָה בְּשׁוֹפִי, לֹא מַפְקָע שֵׁם מְקֹצֶה מֵהֶם, אֶלָּא אִם כֵּן הֵם שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב וּנְקוּבִים כְּדֵי לְתְלוֹת בְּצַוָּאר בִּתּוֹ לַתַּכְשִׁיט, שָׁאז מָתָר לְטַלְטְלָן אַף שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם חֲשַׁשׁ הֶפְסֵד כְּלָל אִם הֵם מְיֻחָדִים לְכָךְ. ומ"מ מָתָר לוֹ לָשֵׂאת מָעוֹת אֵצְלוֹ בְּאוֹתוֹ חָצֵר לְפִי שֶׁזֶּהוּ טִלְטוּל כִּלְאַחַר יָד, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטְלָן בְּיָדוֹ אֶלָּא בְּגוּפוֹ, וּבִלְבַד שֶׁיֵּשׁ חֲשַׁשׁ הֶפְסֵד אִם לֹא יִשָּׂאוּם אֵצְלוֹ, דאל"כ אַף אִם אֵינָם מָעוֹת הַמְקֻצִּים אֶלָּא שְׁאַר כֶּסֶף וְזָהָב יֵשׁ לְהַחְמִיר שֶׁלֹּא לָשֵׂאת אוֹתָם אֵצְלוֹ, שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא בָּהֶם. ע"כ.

וְכָתַב שָׁם בְּקוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן (אוֹת י'), אֲבָל אִם הוּא תָּלוּי עָלָיו אוֹ אֵצְלוֹ בְּחֵיקוֹ וכו', הַדָּבָר פָּשׁוּט לְהַתִּיר לְפִי מָה שֶׁכָּתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים כָּאן דְּהָוֵי טִלְטוּל כִּלְאַחַר יָד. ע"כ. וּמְבֹאָר מִכָּל זֶה שֶׁדַּעַת הַגָּאוֹן רַבִּי זַלְמָן, שֶׁאַף שֶׁהַדֶּרֶךְ לְטַלְטֵל כָּךְ, מִכָּל מָקוֹם כָּל שֶׁהוּא כִּלְאַחַר יָד מָתָר.

וּמִכָּאן יֵשׁ לְהָעִיר עַל מ"ש מְחַבֵּר אֶחָד, שֶׁמִּדִּבְרֵי הַגְּרָ"ז מַשְׁמָע דְּכָל שֶׁהוּא טִלְטוּל כְּדַרְכּוֹ בַּחוֹל הָוֵי טִלְטוּל מָקֹצֶה וְאָסוּר, שֶׁכָּתַב (סִימָן שח סָעִיף טו) "אֲבָל מָתָר לְטַלְטְלוֹ בְּגוּפוֹ וכו' וְזֶהוּ הַנִּקְרָא טִלְטוּל כִּלְאַחַר יָד שֶׁהוּא בְּשִׁנּוּי מִדַּרְכּוֹ בַּחֹל וכו'". [רְאֵה בְּסֵפֶר מְנוּחַת אַהֲבָה ח"א דַּף שלד]. וּלְפִי מָה שֶׁנִּתְבָּאֵר אֵין זֶה דַּעַת הַגְּרָ"ז, שֶׁאִם כֵּן דִּבְרֵי הַגְּרָ"ז יִסְתְּרוּ אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ. אֶלָּא יֵשׁ לוֹמַר שֶׁבְּדַרְכּוֹ כְּלָל בְּגוּפוֹ הָוֵי בְּשִׁנּוּי. ואע"פ שֶׁהַגְּרָ"ז כָּתַב דִּין זֶה בְּסוֹגְרִים, מ"מ בְּקוּנְטְרֵס אַחֲרוֹן מַשְׁמַע שֶׁמַּסְכִּים לָזֶה לְדִינָא. וְכֵן מְבֹאָר בִּדְבָרָיו שֶׁכָּתַב "ומ"מ מָתָר לוֹ לָשֵׂאת מָעוֹת וכו' כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטְלָן בְּיָדוֹ אֶלָּא בְּגוּפוֹ".

וְעַיֵּן בְּקִצּוּר הַשֻּׁלְחָן (סִימָן צג ס"ד, בְּבֵדֵי הַשֻּׁלְחָן אוֹת ה'), שֶׁכָּתַב, שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם הַגְּרָ"ז כָּתַב דִּין מְסָיָם בְּסוֹגְרִים, מַשְׁמַע שֶׁעֲדַיִן רוֹצֶה לְעַיֵּן בד"ז. ע"ש. וְכֵן הֵעִירוּ בָּזֶה אֶחָד הַתַּלְמִידִים, וְהֵרְאָה מ"ש בְּאֶשֶׁל אַבְרָהָם מִבּוּטְשַׁאטְש (סִימָן שט ס"ד), לְהַתִּיר לְהַדְיָא כְּדִבְרֵי הַגָּאוֹן

רַבִּי זַלְמָן. אוּלָם בְּתוֹסֶפֶת שַׁבָּת (סִימָן שח סקי"ח) כָּתַב, שֶׁכָּל שֶׁדַּרְכּוֹ בְּטִלְטוּל בְּגוּפוֹ חָשִׁיב כְּטִלְטוּל לְהֶדְיָא. אַךְ בְּתוֹסֶפֶת שַׁבָּת הַנִּדְפָּס מֵחָדָשׁ בְּסִימָן שא (בְּבֵאוּרִים סק"ו) הָעִיר שֶׁהַדְּבָרִים סוֹתְרִים לְמָה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן שא. עש"ב. גַּם בְּסֵפֶר מִנְחַת פִּתִּים חֵלֶק אֶבֶן הָעֵזֶר (בְּהַשְׂמָטוֹת לאו"ח סִימָן שיא) הוֹכִיחַ מִדִּבְרֵי מָרָן לְאֶסֹר, שֶׁהֲרֵי אָסַר בְּסִעִיף מו לָתֵת תַּחַת אֲצִילָיו זֶרַע הַתּוֹלָעִים שֶׁעוֹשִׂין הַמֶּשִׁי, מִפְּנֵי שֶׁאָסוּר בְּטִלְטוּל, וְעוֹד שֶׁהוּא מוֹלִיד בְּחָמּוֹ. וְהָרֵי זֶה טִלְטוּל בְּגוּפוֹ וְאפ"ה מָרָן אָסַר. [וְהוּבְאוּ דְּבָרָיו בְּסֵפֶר שַׁלְמֵי יְהוּדָה בְּפִתְיָחָה, הֶעָרָה ל']. אֶלָּא שֶׁמִּדִּבְרֵי מָרָן אֵינוֹ מֻכְרָח, דְּמָאן יֵמַר לָן שֶׁהָאסוּר מִצַּד מֻקְצֶה הוּא גַּם כְּשֶׁהָיוּ מֻנָּחִים אֶצְלוֹ מֵעֶר"שׁ, אוֹ כְּשֶׁהַגּוֹי הִנִּיחָם אֶצְלוֹ וְלֹא נָגַע בָּהֶם בְּשַׁבָּת בְּיָדָיו כְּדַרְכּוֹ, שֶׁמָּא הָאסוּר מִשּׁוּם מֻקְצֶה הוּא רַק כְּשֶׁרוֹצֶה לְטַלְטְלָן בְּיָדוֹ בְּשַׁבָּת וּלְהַנִּיחָן תַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו, שֶׁבְּטִלְטוּלָן הָרִאשׁוֹן עוֹבֵר מִשּׁוּם מֻקְצֶה, אֲבָל לֹא בְּאֹפֶן טִלְטוּלָן הָאַחֲרוֹן.

לָצֵאת עִם שְׁעוֹן יָד לִרְשׁוּת הָרַבִּים

וּבְעִנְיַן טִלְטוּל שְׁעוֹן יָד בְּשַׁבָּת לָצֵאת עִמּוֹ לִרְשׁוּת הָרַבִּים בִּמְקוֹמוֹת שֶׁאֵין עֵרוּב, כְּבָר כָּתַב בָּזֶה בִּילְקוּט יוֹסֵף שַׁבָּת כֶּרֶךְ ב' (עַמּוּד שא). וְכָעֵת הֶרְאָה אֶחָד הַתַּלְמִידִים שֶׁבִּשּׁוּ"ת תִּפְלָה לְמֹשֶׁה (שַׁבָּת, סִימָן יב) כָּתַב לַחְלֹק עַל מ"ש בְּשּׁוּ"ת יְחָוֶה דַּעַת ח"ג (סִימָן כג) בְּטַעַם ד"ז. אוּלָם הַמְעַיֵּן הֵיטֵב יִרְאֶה שֶׁלֹּא צָדְקוּ דְּבָרָיו. דְּהִנֵּה בְּיְחָוֶה דַּעַת שָׁם כָּתַב בַּתְּחִלָּה, דְּלִכְאוֹרָה יֵשׁ לֶאֱסֹר לְדִידַן כְּדַעַת מָרָן הַשָּׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן שא סי"א) שֶׁסְּתָם כְּדַעַת הָאוֹסְרִים לָצֵאת לרה"ר בְּשַׁבָּת בְּדָבָר הָעָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ וּלְתַכְשִׁיט, אוּלָם יֵשׁ לִדְחוֹת דְּדַוְקָא בְּמַפְתְּחוֹת שֶׁל כֶּסֶף שֶׁתּוֹלֶה אוֹתָם עַל צַוָּארוֹ אָסוּר, הוֹאִיל וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, אֲבָל שְׁעוֹן הַצָּמוּד לְיָדוֹ הֲרֵי הוּא כְּעֵין מַלְבּוּשׁ, וְהָרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמָה שֶׁפָּסַק מָרָן הַשָּׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן שא ס"ט) כְּדַעַת הָרַמְבָּ"ם ור"ת, שֶׁמֻּתָּר לְאִישׁ לָצֵאת לרה"ר בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חוֹתָם, אַף עַל פִּי שֶׁעֲשׂוּיָה לְתַכְשִׁיט וְגַם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ וְכוּ', וְאֵין לָחוּשׁ מִשּׁוּם דְּעָשׂוּי לְאִישׁ וְלָאִשָּׁה, שֶׁכְּבָר כָּתְבוּ הַתּוֹס' (שַׁבָּת סד.) כַּמָּה טְעָמִים לְהַתִּיר מָה שֶׁנָּהֲגוּ נָשִׁים לָצֵאת לר"ה בְּתַכְשִׁיטִים, וְלֹא חָשׁוּ לִגְזֵירַת חָז"ל דִּלְמָא מִשַּׁלְפָא וּמַחֲוָיָא, וְהוּבְאוּ דִּבְרֵיהֶם בְּטוּר וּבש"ע (סִי' שג סי"ח). עכת"ד.

וע"ז הֵעִיר, דמ"ש שֶׁמַּפְתְּחוֹת כֶּסֶף הַתְּלוּיוֹת עַל הַצַּוָּאר בְּשַׁלְשֶׁלֶת אֵינוֹ נֶחְשָׁב דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, וְדַוְקָא צָמִיד אוֹ שֶׁעוֹן לִזְרוֹעַ חֲשׁוּבִים דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, צע"ג דְּהָרַמְבָּ"ם (פי"ט מהל' שַׁבָּת הל' יד) בֵּאֵר הַטַּעַם שֶׁהֵיוֹצֵא בְּקֶמַע שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת, "לְפִי שֶׁהוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ". ע"ש. הָא קָמָן דְּקֶמַע הַנָּתוּן סְבִיב צַוָּארוֹ בַּחוּט וכיו"ב חָשׁוּב דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ. וְכֵן כָּתַב הַמְּאִירִי (שַׁבָּת סא.) וז"ל: אֵלּוּ לֹא הֻתְּרוּ לָצֵאת בָּהֶן אֶלָּא דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, כְּגוֹן שֶׁהֵם קְשׁוּרִים "בְּצַוָּארוֹ אוֹ בִּזְרוֹעוֹ אוֹ בְּאֵיזֶה מָקוֹם שֶׁבְּאֵיבָרָיו. "אֲבָל לַהֲבִיאָן בְּיָדוֹ אָסוּר. עכ"ל. וְכֵן כָּתַב בְּחִי' הָרַ"ן שָׁם, דְּדַוְקָא דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ מָתָּר, וְהֵינוּ כְּשֶׁמְּנָח סְבִיב צַוָּארוֹ, אֲבָל לֹא בְּיָדוֹ. ע"כ.

וְתָמוּהַּ שֶׁמִּדַּמָּה דִּין קֶמַע לְשַׁרְשֶׁרֶת עִם מַפְתֵּחַ, כִּי בְּקֶמַע דֶּרֶךְ הָאָדָם הַנּוֹשֵׂא אוֹתוֹ לְעוֹנְדוֹ עַל צַוָּארוֹ, וְלָכֵן חָשִׁיב דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ. משא"כ בְּשַׁרְשֶׁרֶת עִם מַפְתֵּחַ אֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם לָצֵאת עִם מַפְתֵּחַ כְּשֶׁהוּא עוֹנְדוֹ עַל צַוָּארוֹ, וַאֲפִלּוּ מַפְתֵּחַ כֶּסֶף. וא"כ מָה מָקוֹם לְדַמּוֹת קֶמַע לְמַפְתֵּחַ.

וְעוֹד כָּתַב שָׁם לְהָעִיר, דְּאִם כַּוָּנַת הַיְחָוֶה דַּעַת שֶׁמַּפְתְּחוֹת שֶׁל כֶּסֶף שֶׁאֵין דַּרְכָּן לָצֵאת בָּהֶן בִּימוֹת הַחֹל סְבִיב צַוָּארֵיהֶן, רַק לְהַנִּיחָן בְּכִיסָן, וְכִדְמַשְׁמַע בְּסה"ת (סִימָן רמ) שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין כֵּן רַק בִּשְׁבִיל הַשַּׁבָּת שֶׁלֹּא יִגְנְבוּ הָעֲבָדִים וְהַשִּׁפְחוֹת תַּכְשִׁיטֵיהֶן וְכוּ'. וע"כ לֹא חָשִׁיב דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ, מָה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשִׁעוֹן יָד, אִם כֵּן בְּמחכ"ת קִצֵּר מְאוֹד וְהָעִקָּר חָסֵר מִן הַסֵּפֶר, וְעוֹד שֶׁפִּתְימַת מָרָן הַשָּׁ"ע מַשְׁמַע שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁעָשׂוּי לַתַּכְשִׁיט וּלְתַשְׁמִישׁ, אֲפִלּוּ שֶׁמִּתְקַשֵּׁט בּוֹ גַּם בְּאֶמְצַע הַשָּׁבוּעַ אָסוּר. וְכֵן מַשְׁמַע מד' הרז"ה. ע"כ.

אוּלָם דִּבְרֵי מָרָן אֵירוּ בְּמַפְתֵּחַ הַתָּלוּי בְּשַׁרְשֶׁרֶת, דְּאַף שֶׁהַמַּפְתֵּחַ הוּא מִכֶּסֶף וְעָשׂוּי גַּם לַתַּכְשִׁיט, עִקָּרוֹ בָּא לְתַשְׁמִישׁ, וְלָכֵן מָרָן בְּשֻׁלְחָנוֹ עָרוּךְ אָסַר בָּזֶה. וכמ"ש בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם, דְּהֵינוּ אֲפִלּוּ אִם כַּוָּנָתוֹ עַתָּה לְתִלּוֹת עַל צַוָּארוֹ לַתַּכְשִׁיט וּלְנוֹי, אָסוּר מִפְּנֵי הָרוֹאֶה, אֲפִלּוּ לְדַעַת ר"ת וְהָרַמְבָּ"ם לְעֵיל בס"ט דְּמַתִּירִים בְּתַכְשִׁיט לְאִישׁ. אוֹ דְּמֵירֵי שֶׁהַמַּפְתֵּחַ קָבוּעַ הֵיטֵב בְּשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁעַל צַוָּארוֹ, וְאֵין

בַּבַּל לְמִשְׁלַךְ אוֹתוֹ וּלְאַחֲוֵי, אפ"ה אָסוּר, מִפְּנֵי מַרְאִית עַיִן. ע"כ. הָא קָמָן שֶׁכָּל הָאִסּוּר שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לָצֵאת כָּךְ לרה"ר לְשֵׁם תַּכְשִׁיט.

וְעַיֵּן בִּשְׁמִירַת שַׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ (פֶּרֶק יח אוֹת כז) דְּאַף שֶׁאָסַר לָצֵאת בְּשִׁעוֹן יָד רָגִיל לִרְשׁוּת הָרַבִּים, מִכָּל מָקוֹם כָּתַב, שֶׁהַמֵּקֵל יֵשׁ לוֹ עַל מָה לִסְמֹךְ. וְשָׁם בְּהָעָרָה קִיא הֵבִיא בְּשֵׁם הגרש"ז אוֹיֶערְבָּךְ, לְהַתִּיר בָּזֶה, שֶׁכֵּיוָן שֶׁרְגִילִים כֻּלָּם לְלָבְשׁוֹ עַל הַגּוּף, הָוָה לֵהּ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ. וְלֹא דָּמִי לְמָה שֶׁאָמְרוּ בְּסִימָן שא סְעִיף י"א דְּכָל שֶׁעָשׂוּי לַתַּכְשִׁיט וּלְתַשְׁמִישׁ אָסוּר, דְּהָתָם צָרִיךְ לְפָשְׁטוֹ לְצֹרֶךְ הַשִּׁמּוּשׁ, מָה שֶּׁאֵין כֵּן בנ"ד שֶׁדַּרְכּוֹ שִׁמּוּשׁוֹ בְּדַרְכּוֹ מַלְבּוּשׁוֹ. עכת"ד.

הַאִם מֻתָּר בְּשַׁבָּת לִזְכּוֹת מִן הַהֶפְקֵר

וְהִנֵּה מִלְּשׁוֹן מָרָן בְּסְעִיף א' שֶׁכָּתַב, אֲבָל אִם מָצָא מְצִיאָה אֵינוֹ יָכוֹל לִתְּנָהּ לְנָכְרִי, מוּכָח דְּמֻתָּר לִזְכּוֹת מִן הַהֶפְקֵר בְּשַׁבָּת, דאל"ה מָה הַדִּיּוּן אִם יָכוֹל לִתְּנָהּ לְנָכְרִי אוֹ לֹא, הָא בלא"ה אֵינוֹ יָכוֹל לִזְכּוֹת מֵהֶפְקֵר. וְכֵן מַשְׁמָע עוֹד שָׁם בְּסְעִיף ז' שֶׁאִם אֵין עִמּוֹ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, יְטַלְטְלֶנּוּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת, וְדַוְקָא כִּיסּוֹ אוֹ מְצִיאָה שֶׁבָּאָה לְיָדוֹ, אֲבָל לֹא בָּאָה לְיָדוֹ לֹא. ע"כ. וּמִבֹּאָר שֶׁאֵין אִסּוּר בְּמָה שֶׁזּוֹכֶה בְּמְצִיאָה זוֹ בְּשַׁבָּת. וְכֵן מַשְׁמָע עוֹד בְּסְעִיף י"ג, שֶׁאִם מָצָא אַרְנָקִי בְּשַׁבָּת אָסוּר לִטְּלוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּרָא פֶּן יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר. וְעַיֵּן בְּפמ"ג דְּמוּכָח מִדְּבָרָיו, דְּדַוְקָא פָּחוֹת פָּחוֹת מד"א עַל יְדֵי אָדָם אֶחָד הוּא דְּאָסוּר, אֲבָל מֻתָּרוֹ לַחֲבֵרוֹ, אַף שכ"א מוֹלִיךְ פָּחוֹת מד"א, וע"ד כֵּן עוֹשִׂין, שָׁרֵי. כַּמְבֹאָר בְּסִימָן שמ"ט ס"ג, ובט"ז שָׁם סק"א, דְּבְאֹפֶן זֶה לֹא גָּזְרוּ עַל פָּחוֹת מד"א. [וְכָתַב עוֹד, וְדַע דְּהוּא דַּוְקָא בְּמָצָא דָּבָר שֶׁמֻּתָּר לְטַלְטְלוֹ, אֲבָל אִם מָצָא דָּבָר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ, אָסוּר עכ"פ מִשּׁוּם מֻקְצֶה, וְכִדְמוּכָח בְּסוֹף הַסִּימָן ע"ש בְּמָקוֹר הַדִּין הֲלָכָה סְעִיף ז' ד"ה אֲבָל].

וְהַסְּבָרָא בָּזֶה, דְּמֵאַחַר וְלֵיכָא קוֹנֶה וּמַקְנֶה אֵינוֹ בְּכְלָל גְּזֵרַת מֻקָּח וּמִמְכָּר, וְכֵן מַשְׁמָע עוֹד מִדִּבְרֵי מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ סִימָן שלד סְעִיף ט', גַּבֵּי דְּלֵקָה שֶׁפָּרְצָה בְּשַׁבָּת, שֶׁמֻּתָּר לוֹמַר לַאֲחֵרִים בֹּאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם כָּל אֶחָד מָזוֹן ג' סְעוּדוֹת, וְיכוֹלִים לִלְבּשׁ כָּל מָה שֶׁיּוּכְלוּ לִלְבּשׁ אִם רוֹצִים לִזְכּוֹת בּוֹ מִן הַהֶפְקֵר. ע"ש. אַלְמָא דְּשָׁרֵי לִזְכּוֹת מִן הַהֶפְקֵר.

וְעַיֵּן בְּהַגָּהוֹת רעק"א (סִי' של"ט) עַל דִּבְרֵי המג"א (סק"ו). וּבְשִׁמְירַת שַׁבָּת כְּהִלְכָתָהּ (עַמּוּד שפ"ג הָעָרָה פ"ג) בְּשֵׁם הגרש"ז אוֹיֶערְבָּאךְ זצ"ל.

פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת אַמַּאי אֵינוֹ אָסוּר מִדִּין חֲצִי שִׁעוּר שֶׁאָסוּר מִן הַתּוֹרָה

וּבְמָה שֶׁכָּתַב מָרָן בש"ע ס"ז, שֶׁאִם אֵין עִמּוֹ שׁוּם אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, יְטַלְטְלֶנּוּ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, הִנֵּה בְּתְשׁוּבַת חַוּוֹת יָאִיר (סִימָן ט"ו) הִקְשָׁה אַמַּאי לֹא נֶאֱסַר טִלְטוּל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת מִדִּין חֲצִי שִׁעוּר, וְתֵרֵץ דְּאֵין לֶאֱסֹר מִשּׁוּם חֲצִי שִׁעוּר בְּדָבָר הַנִּזְכָּר בְּפֵרוּשׁ בַּתּוֹרָה לְהֻתַּר, כְּמוֹ טִלְטוּל ד' אַמּוֹת ברה"ר, דְּיָלְפִינַן מִשְּׁבוּ אִישׁ תַּחְתָּיו (עֲרוּבִין מח.). וּדְרָשָׁה גְּמוּרָה הִיא, עַיֵּן תּוֹס' (שַׁבָּת ד. ד"ה וְהָא), וּבְסִימָן שמ"ט בַּמִּשְׁנָה בְּרוּרָה סק"א. וְכֵיוָן שֶׁנִּכְתַּב הַשִּׁעוּר בְּפֵרוּשׁ, דְּלֹא נֶאֱסַר אֶלָּא מִמְּקוֹמוֹ שֶׁהוּא אַרְבַּע אַמּוֹת, לָכֵן פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת מֻתָּר. וְעַיֵּן בָּזֶה בְּשִׁדֵּי חֶמֶד ח"ג (עמ' 18). וְגַם מִדְּרַבָּנָן לֵיכָּא לֶאֱסֹר. [ובמ"ש שֶׁאֵין לֶאֱסֹר מִשּׁוּם חֲצִי שִׁעוּר מה"ת, אַחַר שֶׁמְּפֹרָשׁ הֻתַּרוֹ בַּתּוֹרָה, אֵין לָזֶה קֶשֶׁר לְהַאי כְּלָלָא דְּדָבָר שֶׁמְּפֹרָשׁ הֻתַּרוֹ בַּתּוֹרָה אֵין כֹּחַ בְּיַד חֲכָמִים לְאָסְרוֹ, דְּהָכָא מִדִּין תּוֹרָה קָאָתֵינַן עָלֶיהָ. וּבְעִקַּר דִּין זֶה רְאֵה בְּעֵין יִצְחָק חֵלֶק א' (עַמּוּד קלב). ע"ש].

וּבְעִנְיַן חֲצִי שִׁעוּר יֵשׁ לוֹמַר דְּדַוְקָא חֲלֶב שֶׁהוּא אִסּוּר גָּמוּר, וְרַק חָסֵר מִמֶּנּוּ שִׁעוּר, בָּזֶה אָמְרִינַן חֲצִי שִׁעוּר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֲבָל עֲקִירָה בְּלֹא הֲנָאָה, וְהוֹלָכָה פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אֵין שֵׁם מְלָאכָה עָלֶיהָ. וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת יַבִּיעַ אוֹמֶר חֵלֶק ד' (אֹרַח חַיִּים סִימָן לג אוֹת יז) שֶׁהֵבִיא מַחְלֹקֶת הָאַחֲרוֹנִים בְּדִין חֲצִי שִׁעוּר בִּמְלָאכוֹת שַׁבָּת, שֶׁהַגָּאוֹן חָכָם צְבִי (סִימָן פו) כָּתַב, שֶׁהַתּוֹלֵשׁ שְׁעָרָה אַחַת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּנָזִיר, אוֹ מוֹצִיא פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר, אֵין בּוֹ אִסּוּר תּוֹרָה כְּלָל. ע"ש. וְכֵן הוֹכִיחוּ מֵהַתּוֹסֶפְתָּא (פֶּרֶק ד' דְּבִיצָה מִשְׁנָה ב), הָאוֹרֵג חוּט אֶחָד וְהַכּוֹתֵב אוֹת אַחַת וכו' אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת. וְאַמַּאי לֹא אָסְרוּ שָׁם מִן הַתּוֹרָה כְּדִין כָּל חֲצִי שִׁעוּר שֶׁאָסוּר מִן הַתּוֹרָה. וְאֵין לוֹמַר דְּבְאוֹרֵג אֲרִיגָה

אַחַת אֵין עֲדַיִן שָׁם מְלָאכָה עַל זֶה, וְאֵינוֹ שַׁיָּךְ לְגָדֵר חֲצִי שִׁעוּר, דְּזֶה אֵינוֹ, דְּהָא אַיְרִינַן שָׁאנֵי חוּט אֶחָד עַל מָה שֶׁהָיָה קַיָּם כְּבָר, כִּי אִי אֶפְשָׁר שֶׁיֵּעָמֵד אֲרִיגַת חוּט אֶחָד לְבַד. וְכֵן הוּא בְּפֵרוּשׁ מִנְחַת יִצְחָק עַל הַתּוֹסֶפְתָּא שָׁם, דְּהֵינוּ שֶׁאוֹרֵג עַל הָאָרוֹג כְּבָר, דְּחוּט זֶה מִצְטָרֵף עִם הַשְּׁאָר, וַאֲפִלּוּ הָכִי לֹא אָסְרוּ מִשּׁוּם חֲצִי שִׁעוּר. וְכֵן בְּכוֹתֵב אוֹת אַחַת, פֵּרֵשׁ שָׁם, דְּהוּא סָמוּךְ לַכְּתָב שֶׁכָּתַב אוֹת אֵצֶל אוֹת הַכְּתוּבָה כְּבָר. ע"ש. וְעַיֵּן בְּשוּ"ת תּוֹרַת חֶסֶד מִלּוּבְלִין (סִימָן מד אוֹת ט). וּבְשוּ"ת אַבְנֵי נֵזֶר (חֵלֶק ב' מִיּוֹרֶה דֵּעָה סִימָן רנט אוֹת ד) שֶׁהֵבִיאוּ רְאָיָה זוֹ. וְכָתַב שֶׁדַּעַת רָשִׁ"י בְּשַׁבָּת (עד.) דְּחֲצִי שִׁעוּר בְּמְלָאכֶת שַׁבָּת אָסוּר מִן הַתּוֹרָה. אַךְ הִיא דֵּעָה יְחִידָאָה. ע"ש.

מִי שֶׁהֻצְרַךְ לֵילֵךְ חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה, טוֹב יוֹתֵר שֶׁיִּרְכַּב עַל חֲמוֹר

ב. מִי שֶׁהֻצְרַךְ לֵילֵךְ חוּץ לַתְּחוּם בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁמִּתְיָרֵא מִן הַלִּסְטִים, וְכַדּוֹמֶה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁטּוֹב יוֹתֵר שֶׁיִּרְכַּב עַל חֲמוֹר, מֵאֲשֶׁר שֶׁיֵּלֵךְ בְּרַגְלָיו וְיַעֲבֹר עַל אִסּוּר תְּחוּמִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁעָדִיף שֶׁיֵּלֵךְ בְּרַגְלָיו וְלֹא יִרְכַּב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה (שָׁם עַמּוּד תלז).

וּבַהֲעָרָה (שָׁם) כָּתַב הַנּוֹ בְּהַגָּהוֹת מָרְדְּכִי (פב ע"ג) כָּתַב, הָרוֹכֵב עַל סוּס וְהֶחְשִׁיךְ לוֹ בַּדֶּרֶךְ, מוּטָב לוֹ לִרְכֹּב וְלָבוֹא, דְּאָז אֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, אִם הוּא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, דְּהַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ. וְאִי מִשּׁוּם הָאֶכֶף שֶׁעַל הַסּוּס, הוֹאִיל וּפָטוּר עַל רְכִיבָתוֹ, פָּטוּר עַל הָאֶכֶף שֶׁהִיא טְפֵלָה לוֹ. אֲבָל אִם יֵרֵד יַעֲבֹר עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ שֶׁנּוֹשֵׂא הָאֶכֶף. וּכְמוֹ כֵן מְחַמֵּר אַחֲרֶיהָ. וּלְאַבָּא מָארִי ה"ר מָרְדְּכַי נִרְאֶה דְּלֹא יִרְכַּב וְיִזְרֹק הָאֶכֶף דְּמִשּׁוּם הֶפְסֵד מוּעָט דְּאֶכֶף לֹא נַתִּיר לוֹ לַעֲבֹר עַל גְּזֵרַת חֲכָמִים (בֵּיצָה לו:) דְּאֵין רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה עכ"ל.

אוּלָם בְּתִשְׁוּבוֹת הר"ש בֶּן הָרַשְׁבָּ"ץ (שוּ"ת הָרַשְׁבָּ"ש סִי' ת"ח, תכ"ב) כָּתַב, דְּמָה שֶׁהִתִּירוּ לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת בִּמְקוֹם סַכָּנָה, הוּא דַּוְקָא עַל רַגְלָיו אִם יָכוֹל, וְלֹא לִרְכֹּב, דְּרָכוּב כִּמְהַלֵּךְ (קִדּוּשִׁין לג:). וְיֵשׁ יוֹתֵר אִסּוּר בִּרְכִיבָה. ע"כ.

וּבְשוּ"ת תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סִימָן סא) כָּתַב בְּשֵׁם מָהָר"י כַּץ, שֶׁשָּׁמַע מִמּוֹרִי זַ"ל, שֶׁטּוֹב יוֹתֵר לִרְכֹּב מִחוּץ לַתְּחוּם, מֵאֲשֶׁר לְהַלֵּךְ בָּרֶגֶל, דְּשִׁמּוּשׁ בְּבַעַל חַיִּים לְכֻלֵּי עָלְמָא דְּרַבָּנַן. וְהִקְשָׁה לוֹ מֵאוֹתָם שֶׁלִּוּוּ אֶת הַמֵּת, וְכָעַס עֲלֵיהֶם ר"ת, אַף הוֹלְכֵי רֶגֶל, מַשְׁמַע דְּהוֹלְכֵי רֶגֶל קִיל טְפֵי מִדְּקָאָמַר אַף וכו'. ע"כ.

וּמָרָן הב"י (סִי' רסו) הֵבִיא הַמַּחְלֹקֶת הַנַּ"ל, וְכָתַב, דְּאֶפְשַׁר לוֹמַר שֶׁטּוֹב לִרְכֹּב מִלֵּילֵךְ עַל רַגְלָיו, מִדְּאַבַּעְיָא לָן (עֵירוּבִין מג.) אִם יֵשׁ תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. וְלֹא אִפְשִׁיטָא, וְלָדַעַת כַּמָּה פּוֹסְקִים נַקְטִינַן לְקֻלָּא, כַּמְבֹאָר בְּסִימָן ת"ד. וְהָרוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה הוּא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁעוֹבֵר עַל גְּזֵרַת רַבָּנָן דְּאֵין רוֹכְבִין עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ עוֹבֵר עַל אִסּוּר תְּחוּמִין דְּהָוֵי דְּאוֹרָיְתָא אַלְבָּא דְּמָאן דְּאָמַר. וּבְהָהִיא דְּכָעַס ר"ת אַף עַל הַהוֹלְכִים בָּרֶגֶל, אִיכָּא לְמֵמַר דְּהַהוֹלְכִים בָּרֶגֶל הָיוּ צְרִיכִין לַמִּטָּה, וּמִשּׁוּם הָכִי הָוֶה סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּלֹא כָּעַס עֲלֵיהֶם, קָא מַשְׁמַע לָן דְּעַלְיָהוּ נָמֵי כָּעַס. אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ לְדָחוֹת מִשּׁוּם דְּתוֹךְ י"ב מִיל לְכֻלֵּי עָלְמָא אֲפִלּוּ הוֹלֵךְ עַל רַגְלָיו לֵיכָּא אֶלָּא אִסּוּרָא דְּרַבָּנַן דְּתְּחוּמִין. וּכְשֶׁרוֹכֵב עוֹבֵר גַּם עַל אִסּוּר רְכִיבָה וְגַם עַל אִסּוּר תְּחוּמִין אִי נַיְמָא דְּיֵשׁ תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. וְגַם יֵשׁ אוֹמְרִים דִּי"ב מִיל מִן הַתּוֹרָה. מִיהוּ אֶפְשָׁר דְּכֵיוָן דְּמִסְפֵּיקָא הוּא דְּאַסְרִינַן תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, אַף עַל גַּב דְּסְפֵיקָא דְּאוֹרָיְתָא הוּא, וְעָבַר נָמֵי אָאסּוּר רְכִיבָה דְּרַבָּנַן, לֹא חָמִיר כְּמַהֲלֵךְ בְּרַגְלָיו חוּץ לי"ב מִיל דְּעָבַר בְּוַדַּאי אַדְאוֹרַיְתָא וכו', הִלְכָךְ כֵּיוָן דְּאִיכָּא תְּרֵי אִסּוּרֵי אִסּוּר תְּחוּמִין וְאִסּוּר מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבַעֲלֵי חַיִּים, יֵרֵד וְיֵלֵךְ עַל רַגְלָיו. וּבַהַגָּהוֹת מָרְדְּכִי פ"ק דְּעֵירוּבִין (לט ע"ג) כָּתוּב דִּבְרוֹכֵב נָמֵי אִיכָּא אִסּוּר תְּחוּמִין וכו', מִיהוּ יֵשׁ לְדָחוֹת וכו', וְהֵרִיב"שׁ כָּתַב בַּתְּשׁוּבָה (סו"ס קא) כֵּיוָן שֶׁעַל גַּבֵּי בְּהֵמָה אִיכָּא אִסּוּר אֲפִלּוּ תּוֹךְ הַתְּחוּם, וּבְרַגְלָיו לֵיכָּא אִסּוּר תּוֹךְ הַתְּחוּם, טוֹב לוֹ שֶׁיֵּלֵךְ בְּרַגְלָיו בְּעוֹד שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, אֶלָּא אִם כֵּן אִיכָּא סַכָּנָה, כְּגוֹן שֶׁלֹּא יוּכַל לָלֶכֶת לְרֶגֶל הַשָּׁוֶה וְיִשָּׁאֵר שָׁם בְּמָקוֹם סַכָּנָה. עכ"ל. וְכֵן כָּתַב הר"ש בַּר צֶמַח בְּתִשְׁוּבָה (חֵלֶק א' סִימָן כא). עכת"ד הַבַּיִת יוֹסֵף.

וְנִרְאֶה שֶׁדַּעַת מָרָן הב"י דְּטוֹב שֶׁיֵּלֵךְ בְּרַגְלָיו מֵאֲשֶׁר לִרְכֹּב. מִדְּסִיֵּם בְּדִבְרֵי הָרִיבָ"שׁ.

אוּלָם בְּכַךְ הַחַיִּים (סִימָן רסו אוֹת יט) כָּתַב, דִּנְרְאֶה שֶׁדַּעַת מָרָן הַבַּיִת יוֹסֵף כְּסִבָּרָא רִאשׁוֹנָה. [דְּלִרְכֹּב עָדִיף]. וְהַמַּגֵּן אַבְרָהָם (סק"ז) הוֹכִיחַ כְּסִבָּרָא אַחֲרוֹנָה. וְכֵן כָּתַב בִּתְשׁוּבַת הָרַשְׁבָּ"ץ, דְּמָה שֶׁהִתִּירוּ לֵילֵךְ בְּשַׁבָּת בִּמְקוֹם סַכָּנָה, דַּוְקָא עַל רַגְלָיו אִם יָכוֹל, וְלֹא לִרְכֹּב, דְּרָכוּב כִּמְהַלֵּךְ דָּמִי, וְיֵשׁ יוֹתֵר אִסּוּר בִּרְכִיבָה. וְהֵבִיאוֹ בַּבַּיִת יוֹסֵף בְּבֶדֶק הַבַּיִת. וְכֵן כָּתַב הָרַדְבָּ"ז. וְכֵן נִרְאֶה דַּעַת הַנָּהָר שָׁלוֹם, וְהַמַּטֶּה יְהוּדָה, וְהָעֵרֶךְ הַשֻּׁלְחָן, וְהַגָּאוֹן רַבִּי זַלְמָן, וְהַחֶסֶד לַאֲלָפִים, וְהַחַיֵּי אָדָם. ע"ש.

וְאָמְנָם מָרָן זיע"א הֵעִיר עַל דְּבָרָיו שָׁם בְּגִלָּיוֹן, וז"ל: וּבְשׁו"ת גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה (חאו"ח סִימָן פח) הֶעֱלָה לְדִינָא כְּדַעַת מָרָן הַבַּיִת יוֹסֵף, וּדְלֹא כְּהַמַּגֵּן אַבְרָהָם. ע"כ.

אֲלָא שֶׁיֵּשׁ לָדוּן במ"שׁ הָרַב גּוּר אַרְיֵה יְהוּדָה (חאו"ח סִי' פח) בְּדַעַת הַבַּיִת יוֹסֵף דַּעֲדִיף רְכִיבָה מֵאֲשֶׁר לְהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו. דְּאֶפְשַׁר שֶׁלֹּא כָּתַב מָרָן בַּבַּיִת יוֹסֵף אֲלָא לְיַשֵּׁב דַּעַת מָהָר"י שֶׁהוּבָא בִּתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן, אֲבָל לְדִינָא הָא סִיֵּם בְּדִבְרֵי הָרִיבָ"שׁ וְהָרַשְׁבָּ"ץ דִּפְלִיגִי עָלֶיהָ. וְהֵינוּ טַעֲמָא דס"ל רָכוּב כִּמְהַלֵּךְ. וְכֵן דַּעַת הרשב"שׁ שֶׁהֵבִיא הַבַּיִת יוֹסֵף בְּבֶדֶק הַבַּיִת, וְכֵן פָּסַק הָרְמָ"א (סִימָן רסו סוֹף ס"ב). וּמִסְתָּמָא הֵבִין שֶׁכֵּן דַּעַת הַבַּיִת יוֹסֵף לְפָסֵק כְּהָרִאשׁוֹנִים הנז'. וְכֵן נִרְאֶה מִדִּבְרֵי מָרָן בַּחֲזוֹן עוֹבַדְיָה (שַׁבָּת א' עַמּוּדִים קכח-קכט) שֶׁהֵבִיא הַרְבֵּה פּוֹסְקִים דְּרָכוּב כִּמְהַלֵּךְ. וְזֶה דְּלֹא כְּמָהָר"י הַנַּ"ל.

וּבֶאֱמֶת אִם יִרְכַּב עַל בְּהֵמָה יַעֲבֹר עַל כַּמָּה אִסּוּרִים, וּמֵהֶם, אִסּוּר שְׁבוּת שֶׁל הִשְׁתַּמְּשׁוּת בַּבְּהֵמָה, וְכֵן אִסּוּר תְּחוּמִין לְהַסּוֹבְרִים דְּרָכוּב כִּמְהַלֵּךְ דָּמִי, וְכֵן אִם מִדֵּי פַּעַם מְדַרְבֵּן אֶת הַבְּהֵמָה לֵילֵךְ, וְהַבְּהֵמָה אַזְלָא מֵחֲמָתֵהּ, חָשִׁיב כְּאִלּוּ הוּא עַצְמוֹ מוֹצִיא אֶת הַבְּהֵמָה מִחוּץ לַתְּחוּם.

וְעַיֵּן לְהרדב"ז בח"א (סִי' פא) שֶׁכָּתַב, דְּכֵיוָן שֶׁרַגְלֵי הַגָּמָל הַמּוֹלִיכוֹ הֵם בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה, פְּשִׁיטָא דְּחָשִׁיב מְהַלֵּךְ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה. והמהר"ן חַיּוּת (קוּנְטְרֵס מִנְחַת קְנָאוֹת דַּף ט:) הִסְכִּים עִמּוֹ. ע"ש.

אברכים המעונינים
להתקבל לכולל יגדיל תורה
ניתן ליצור קשר
בפלאפון 050-4158840

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם

ספר 'יגדיל תורה בהלכה'

שבת כרך א

ניתן להשיגו בכולל יגדיל תורה
ברחוב קלאוזנר 24 באר שבע
ובטל: 0506491414,
0509013000,
0504158840

בשורה טובה לשוחרי התורה ולומדיה

בסייעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"יגדיל תורה באגדה"

חמישה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים

"יגדיל תורה באגדה"

ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

לפרטים ניתן ליצור קשר בפל': 0509013000, 0506491414

ערוץ יגדיל ביוטיוב

נדרים פלוס

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה